

TÜSİAD

KİT RAPORU

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

82

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

K.I.T. RAPORU

İSTANBUL

3 MAYIS 1982

(Yayın No: TOSİAD-T./82.5.74)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10 Harbiye - İstanbul, Tel: 46 24 12

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) kurulduğundan buyana Türk Ekonomisindeki gelişmeleri devamlı olarak izlemekte ve gelişmelerin özelliklerine göre dört aylık veya altı aylık "konjonktür" ve gerektiğinde sektörler hakkında inceleme raporları yayınlamaktadır.

TÜSİAD'a üye sanayicilerin ve işadamlarının ilgileriyle ve maddi katkılarıyla sürdürülen bu araştırma ve yayın faaliyeti, imkan ölçüsünde geniş bir çevreye duyurulmaktadır.

Bu inceleme TÜSİAD Genel Sekreteri E.İhsan Özöl yönetiminde, Dr.Hayri S.Ürgüplü, Nilgün Demirtaş, Gülçin Gürkan, Tufan Çınarsoy, Aslı Kırış'tan kurulu TÜSİAD Araştırma Grubu'nca yapılmıştır.

Raporun yazılması ve yayına hazır hale getirilmesi Leyla Dinçmen ve Günay Erler tarafından yapılmıştır.

"BU RAPORDAKİ YAZILAR KAYNAK: TÜSİAD - KİT RAPORU; NUN BELİRTİLMESİ KOŞULUYLA İZİNSİZ KULLANILABİLİR,"

K.İ.T. RAPORU

Genel Değerlendirme ve Öneriler	I-IV
Giriş	1
BÖLÜM I	
KİT'lerin EKONOMİDEKİ YERİ VE GELİŞİMİ	3
KİT'lerle İlgili Yasalar	3
KİT'lerin Ekonomide Yeri	5
KİT'lerde Kaynak ve Finansman Durumu	8
KİT Yatırımları	12
Stoklar ve Üretim	15
Satışlar - Kâr - Zarar	16
Personel Durumu	18
KİT'lerde Verimlilik	23
KİT'lerde Ücret Seviyeleri	23
BÖLÜM II	
KİT'ler HAKKINDA GENELLİKLE YAPILAN ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER	25
I)Son Otuz Yılda KİT'lere Yönetilen Eleştiriler	25
1)Ürgüt ve Yönetimle İlgili Eleştiriler	25
2)Yatırımlara İlişkin Eleştiriler	26
3)Personel ile İlgili Eleştiriler	26
4)Mali Acıdan Yapılan Eleştiriler	27
5)İşletme ile İlgili Eleştiriler	27
II)Son Otuz Yılda KİT Sorunlarını Çözüm için Yapılan Öneriler	28
1)Ürgüt ve Yönetimle İlişkin Öneriler	28
2)Yatırımlara İlişkin Öneriler	29
3)Personel Konularındaki Öneriler	30
4)Mali Sorunlara İlişkin Öneriler	30
5)İşletme Sorunlarına İlişkin Öneriler	30
BÖLÜM III	
AET ÜLKELERİNDE KİT'ler	33
Finansman Konusunda Yapılan Öneriler	36
AET'de KİT'lerin İstigal Konuları	37
BÖLÜM IV	
SON İKİ YILDA TUSİAD'ın KİT'ler KONUSUNDAKİ ARAŞTIRMA VE ÖNERİLERİ	40
Ekonomik Raporlar	40
Aylık Yayın Organı "GÖRÜŞ"	51
Olaylara Bakış	57
TUSİAD Başkanı Ali Koçman'ın Genel Kurulu Açış Konuşması	61

BÖLÜM V

24 OCAK KARARLARINDAN SONRA

KİT'lerde GÖRÜLEN GELİŞMELER

1)Üretim, Kapasite Kullanımı, Stoklar	63
2)KİT'lerde İstihdam Durumu(İşletmeciler Kuruluşları)	68
3)KİT'lerin Kârlılık Durumları	70
4)İşletmeciler KİT'lerinde Kâr-Zarar Hesapları	76
5)1980 Yılında Yapılan Zamların Etkisi	77
6)İşletmeciler KİT'lerinde Yatırımların Finansmanı	79
7)İthalat - İhracat	82
8)Sonuç	84

BÖLÜM VI

KİT REFORM TASARISI NE GETİRİYOR?

85

EK LİSTE

91

GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Türk KİT'leri dünyada bilim dışı hükümet müdahaleciliğinin başarısız bir örneği haline gelmiş ve uzun yıllar yabancı çevrelerde özellikle dış kredi görüşmelerinde bunların verimsiz çalışmaları hükümetlerin itibarını zedeleyici bir nitelik kazanmıştır. İçerde ve dışarda Devlet aleyhine kullanılan bu KİT modelini ve imajını süratle düzeltmek zorunludur.

Başladığı yıllarda çok yararlı hizmetler gören devlet işletmeleri zamanla bu fonksiyonlarını yitirmişler, yönetimle ilgili bütün hastalıklara yakalanmışlardır. Türkiye iç piyasası KİT temel mal ve hizmetleri için saptanan fiyatlar aracılığı ile dünya ekonomisinden tecrit edilmiş ve bu yolla KİT'ler kapalı ekonominin güçlü araçları haline getirilmişlerdir. Başlangıçta artan yatırım ve istihdamdan yararlanarak halkın refahı artmış ise de daha sonra KİT finansmanının gerektirdiği yüksek fiyatlar, ağır vergiler ve/veya enflasyon yolu ile KİT'ler Türk halkının fakirleşmesinde önemli roller oynamışlardır.

KİT'lerin yaptığı hizmetleri kimse inkar edemez, tümüyle kaldırılmasını da kimse savunamaz. Önemli olan nokta, KİT'leri dünya standartlarına yakın bir etkenlikle çalışmalarını sağlamaktır. Kötü bir yönetimin bilimsel açıdan savunulması asla mümkün değildir. Türk halkının diğer ülkelerde olduğu gibi KİT'ler için daha iyi bir yönetim istemeye kuşkusuz hakkı vardır.

Otuz yıldır reorganizasyon ve reform konusu yapılan KİT'ler, kendilerini batı ülkeleri standardına ulaştıracak yönetim kadrolarını bulamamışlardır.

KİT'ler merkezi idarenin bir bürosu şeklinde yukardan emirlerle yönetilmiş, genel müdürlerden bir girişimci olmaları yerine merkezi idarenin mutemedi rolünü oynamaları istenmiştir. Bu kurala uymayanlar derhal değiştirilmişlerdir. Genel müdürlerin ortalama görev süresi bir yılın altında kalmıştır.

KİT yönetim kurullarının tayininde, teşekküllerin ihtiyaçları yerine, çoğu kez kendilerine ek gelir sağlamak isteyen kimselerin merkezi idare ile yakınlıkları etkili olmuştur.

Yönetim kurullarının etkenliğini kaybetmesi KİT'lerin verimsiz hale gelmesindeki ana sorumluluğu genel müdürlerden tüm merkezi idareye kaydırmıştır. KİT'lerin iyileştirilmesi temennilerine yıllık program ve bütçe sırasında yer verilmekte, daha sonra ertelenmektedir. Bu suretle KİT'lerin bozukluğu ve düzeltilemeyeceği kanısı sosyal bilinç sistemimize yerleşmiş bulunmaktadır. Bu durum çözüm için konunun sosyo-ekonomik taraflarının da incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

KİT'leri denetlemesi gereken organlar bu görevlerini yapmamış veya yapamamışlardır.

KİT murakıpları genellikle siyasal bir seçimle belirlendiklerinden kendilerine bir geçim kapısı sağlanmış, bunlardan ciddi bir denetim görevi beklenmemiştir.

Başbakanlığa bağlı Yüksek Murakabe Kurulu raporları dosyalar üzerinden ve çok geç olarak yapılmış ve üstelik gizli tutulmuştur.

Yasama organının KİT komisyonları ise siyasal nedenlerle ciddi bir denetim etkinliği sağlayamamıştır.

Bu durum KİT'leri sahipsiz, bir orta malı haline getirmiş, sorunlar yıllar boyunca çığ gibi büyümüştür.

KİT genel kurulları gerçek hissedarların rolünü oynayamamışlar ve çoğu kez bozuk KİT düzenini onaylayan bir formalite organı haline gelmişlerdir.

Genel Kurullara gelen memurlar merkezi idareden talimat almışlar ve gerçek bir hissedar gibi davranamamışlardır. Genel müdür ile Yönetim Kurulunu tayin eden ve KİT fiyatlarını ayarlayan merkez yöneticileri genel kurulun kaderini de böylece çok önceden belirlemişlerdir. Başka bir deyimle, KİT'lerde Genel Müdürü, Yönetim Kurulunu, Denetçiyi, Genel Kurulu tayin eden, KİT'lerin bütçe ve programını yapan tek organ vardır, o da hükümetin ta kendisidir. Herşeyi belirleyen hükümetin kendi saptadığı yönetimlere "düzeltin, böyle olmuyor" demesinin de bir anlamı olmamıştır.

Türkiye bu eskimis KİT modeli nedeniyle elektriksiz, susuz, kömürsüz kalırken ve temel mal ve hizmetler için dünya fiyatları üstünde bedeller ödemek zorunda bulunurken kime hizmet ettikleri anlaşılamayan bazı gruplar KİT'lerin Türk halkına istihdam olanakları sağladığını ve KİT'lere dokunulmaması gerektiğini iddia etmişlerdir.

Bugünkü KİT kuruluşlarının, amortismanları gerçekçi olmadığından ve ayrıca, finansmanları için piyasa faizinin çok altında faizlerle borçlanma imkanları bulduklarından kârlılık durumları açıklanan rakamların çok altındadır. Başka bir deyimle hesapları gerçek değerlerle tutulduğu takdirde bugünkü KİT yönetimi genellikle büyük net zararlarla çalışmaktadır. Milyarlarca liralık üretim tesislerinin yıllardır zararla çalışması milli gelirin daha düşük olmasına yol açmakta, dolayısıyla fert başına düşen milli gelir azalarak halkın fakirleşmesi olayı ortaya çıkmaktadır.

KİT'leri bugünkü duruma getiren yasalardan ziyade onların kötü uygulamalarıdır. Bu bakımdan hastalığa teşhis koymadan yapılacak yasa değişiklikleri kağıt üzerinde kalmağa mahkumdur. Özellikle sorunları eski zihniyeti devam ettirip farklı organizasyon şemaları sunarak halletmek mümkün değildir.

Kamu hizmeti gören ve monopol durumunda olan KİT'lerle ticari ve sınai hizmet yapan KİT'lerin düzeltilmesi farklı yaklaşımları gerektirmektedir.

Kamu hizmeti gören KİT'lerde sadece kârlılık üzerinden giderek kuruluş hakkında karar vermek imkanı kısıtlıdır. Özellikle ulaştırma ve altyapı işleriyle uğraşan KİT'lerde belli bir subvansiyon uygulanması zorunluluğu bu kuruluşları piyasa ekonomisi esaslarından uzaklaştırmaktadır. Buna karşılık ticari ve sınai mamul üreterek satan KİT'lerde, yatırılan sermayenin getirmekte olduğu yıllık kârların seviyesi kuruluşlar için karar vermeye yeterlidir.

Kamu hizmeti gören kuruluşlarda KİT'lerin dünya standartlarının altında faaliyet göstermesi özel sektör girdilerinin maliyetini yükselterek dış rekabet ve ihraç olanaklarını olumsuz olarak etkilerler. Bu bakımdan, kamu hizmeti gören KİT'lerde uluslararası ölçülerin devamlı olarak gözetilmesi ve sağlanması lazımdır.

Reform tasarısında kamu hizmeti gören ve görmeyen KİT'ler arasında bir fark gözetilmemiştir ve bu nedenle de getirilen çözüm özellik arzeden ticari ve sınai KİT'lerin birçok sorunlarını halletmekten uzaktır.

Ticari ve sınai hizmet gören KİT'lerin piyasanın gerektirdiği optimum büyüklüklere göre desantralize edilmesi, yönetimlerinin tamamen kendilerine bırakılması zorunludur. Bunların yöneticilerin seçimi dışında merkezde kurulan politika ve koordinasyon kurullarından görev veya talimat almaları, piyasa ekonomisi esaslarına aykırı bir düzenleme olacaktır. Halen piyasada bu durumda faaliyet gösteren yüzlerce kuruluş vardır. Bu kuruluşlarının sorunlarının merkez yerine belirtilecek yöneticilerce yerinde çözülmesi daha uygun olacaktır. Zira böyle bir çözüm kuruluşların suigeneris durumlarına göre değişik hal çarelerinin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

Bu kuruluşlara tayin edilecek yöneticilerden önce şu konularda görüş istenmelidir: Kuruluşun bugünkü öz sermayesi, kârlılık durumu, serbest piyasa ekonomisi düzenine geçildiğinde devlet desteğine gerek olup olmadığı, uluslararası karşılaştırmalara göre maliyet ve kârlılık durumu.

Alınacak raporlara göre, devlet desteği gereken, uluslararası maliyet ve üretim standartları altında kalan ve bu sakıncaları gidermesine imkan olmayan kuruluşlar derhal tasfiye edilmelidir. Zira gelecekteki zararların önlenebilmesi bugün için net bir kazançtır.

1930'lu yıllara göre devletin ticaret ve sanayide öncülük yapabileceği sektörler büyük değişikliğe uğramıştır. Tekstil, deri, ayakkabı, şeker, çimentoda devletin liderlik yapmasına gerek kalmamıştır. Buna karşılık, atom enerjisi, elektronik, uçak sanayileri, sanayide robot kullanma konularında devletten öncülük beklenebilir.

Ticari ve sınai faaliyet gösteren KİT'lerde başka ülkelerde denenip iyi sonuçlar alınan işletme mukavelesi (management contract) sistemi bizde denenebilir. Kuruluşların son durumu, yeminli serbest mali uzmanlarca saptandıktan sonra pazarlık yolu ile kuruluşların yönetimi, özel şirketlere veya banka ve sigorta şirketlerinin konsorsiyumlarına bırakılabilir.

KİT yönetimi özel kesimdeki yönetsel gelişmelerin gerisinde kalmıştır. KİT'leri halka ve halkı da KİT'lere yaklaştıran çözümlere öncelik verilmelidir. Bu amaçla KİT faaliyet raporları ve mali hesapları ayrıntıları ile yayınlanmalıdır. Halkın KİT yönetimi ile ilgilenmesini sağlamak üzere bu teşekküllerin hisse senetleri, cari faiz garantisi ile halka veya KİT çalışanlarına satılmalı ve bunların genel kurullara katılmaları teşvik edilmelidir.

Geçmişte KİT'lerin finansman modelinde bazı aksaklıklar olmuştur. Bunların tekrar edilmemeleri için, TC Merkez Bankası kanununun KİT'lerin finansmanı ile ilgili maddelerinin gözden geçirilmesi ve KİT açık finansmanı ile kısa vadeli borçların konsolidasyonu yolları kesinlikle kapatılmalıdır.

Ayrıca kamu hizmeti gören KİT'lerin kullandığı kredi kolaylıklarının disiplini alınması amacıyla gerek bütçe fonları ve gerekse sair resmi kaynaklardan sağlanan olanakların Devlet Yatırım Bankası gözetiminde kontrollü krediler şeklinde KİT'lere verilmesinde büyük yararlar vardır. Ticari ve sınai KİT'lerin finansmanı konusunda ise özel sektör teşebbüsleri gibi tamamen serbest bırakılmaları, buna karşılık serbest rekabet prensiplerini ihlal etmemesi için tavizli kredilerden yararlandırılmamaları gerekmektedir.

KİT'lerde yasal düzenlemelerin bilimsel araştırmalarla desteklenmesi ve uygulamalara buna göre yön verilmesi, reformun amaçlarına varması için son derece önemlidir. Bu bakımdan, vakit geçirilmeksizin yerli ve yabancı uzmanların çalışacağı, bağımsız ve politika dışı bir KİT araştırma merkezinin kurulması uygun olacaktır.

G İ R İ Ő

Türkiye'nin geri kalmış ülkeler arasında devlet Şirketleri kanalıyla sanayileőmeyi baőlatan ilk ülkeler arasında olduğu söylenebilir.

Devletin bu yola gitmesinin esas nedeni özel sektörün yerine sürekli olarak kamu sektörünü ikame etmekten ziyade devletin geçici olarak özel sektöre liderlik yaparak kalkınma sürecinin daha süratli ve kolay gerçekteşmesini sağlamaktı.

KİT'ler ilk yıllarda Türkiye'nin sanayileşmesinde alt yapıyı, temel mal ve hizmetleri sağlayarak ve teknik gelişmelerde öncülük ederek kritik bir rol oynamışlardır. Yıllarca ithal edilen ara mal ve girdileri ve nihai tüketim mallarını Türkiye'de imal ederek özel sektöre önderlik etmişlerdir. Yönetici kadroları ve vasıflı işçilerin çoğunluğu uzun yıllar KİT'lerde yetişmişler ve daha sonra fazla olanak sağlayan özel Şirketlere transfer olmuşlardır.

Başlangıçta çok başarılı hizmetler gören KİT'ler daha sonra kalkınmayı yavaşlatan ülkeyi fakirleştiren bir modele dönüşmüşlerdir. Bunun nedenleri tek kelime ile giderek yoğunlaşan bilim dışı hükümet müdahaleleridir. Çoğu hükümetler KİT'leri giderek piyasa ekonomisi içinde verimli olarak çalışan üniteler haline getirecek yerde onları piyasa düzeninden uzaklaştıran uygulamalara ve müdahalelere girmişlerdir. Bu müdahalelerin sakıncaları kısa sürede saptandığı halde bir türlü önleme çareleri bulunamamıştır. KİT'ler 24 Ocak kararları ile kurulmak istenen piyasa ekonomisi düzenine henüz tam ayak uyduramamışlardır.

Ölkemiz ekonomisinin dışa açılma konusu 24 Ocak kararları ile gündeme gelince KİT'lerin dünya standartlarına yaklaşık biçimde fonksiyon görmelerinin süratle sağlanması büyük önem kazanmıştır.

Bu raporda, KİT'lerin Türk ekonomisindeki yerleri, sorunları, 24 Ocaklarından sonra görülen gelişmeler özetlenmekte, sorunlar ve muhtemel çözümler üzerinde önerilerde bulunmaktadır.

BÖLÜM I

KİT'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE GELİŞİMİ

KİT'lerle İlgili Yasalar

Hükümetler 1925 yılından başlayarak çıkardıkları kanun ve kararnamelerle çeşitli sektörlerde faaliyette bulunmak üzere birçok üniteler kurmuşlar veya mevcut kuruluşların "KİT" statüsüne alınmasını kararlaştırmışlardır.

KİT'lerin kuruluş ve gelişimi ile ilgili yasalar kronolojik sıra ile aşağıda gösterilmiştir.

KİT'lerin KURULUŞ VE GELİŞİMİ İLE İLGİLİ YASALAR

<u>İlgili KİT'in Adı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Yasa No</u>
Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası	19/4/1925	633 (K)
Döner Sermaye Kanunu	1927	1050 (K)
Devlet Sanayi Ofisi	3/7/1932	2058 (K)
Türkiye Halk Bankası	1933	2284 (K)
Sümerbank Genel Müdür K.	3/6/1933	2262 (K)
Türkiye Sanayi ve Kredi Bank.	7/7/1932	2064 (K)
Tarım Satış Koop.Kanunu	1935	2834 (K)
Etibank Genel Müd.Kanunu	14/6/1935	2805 (K)
Devlet Ormanları Genel Müd.K.	1937	3204 (K)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat B.	1937	3202 (K)
Orman Gen.Müd.Görev ve Örgüt Tüzüğü	1938	2/9634 (T)
Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilat ile İdare ve Murakabeleri hakkında kanun	17/6/1938	3460 (K)
Toprak Mahsulleri Ofisi	1938	3491 (K)
Bankalar ve Devlet Müesseseleri memur aylıklarının tevhit ve teadülü hakkında kanun	3/7/1939	3659 (K)
Petrol Ofisi Gen.Müd.(Kurulma Kararı)	1941	k.103 (K)
IDT'nin kurdukları müesseselerle münasebetleri ve müessese-lerin alakalı teşekküller tarafından teftiş ve murakabesi hakkındaki tüzük	23/2/1942	2/17388 (Kr)

<u>İlgili KİT'in Adı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Yasa No</u>
3460 Sayılı kanunun tatbik suretini gösterir nizamnamesi	29/6/1943	2/20187 (Kr)
3659 sayılı kanuna ek kanun	19/7/1943	4478 (K)
3659 sayılı kanuna ek kanun	17/7/1944	4621 (K)
Türkiye Ziraî Donatım Kurumu Genel Müd.	1944	4604 (K)
İller Bankası	1945	4759 (K)
T.Emlak Kredi Bankası	1946	4947 (K)
Devlet Üretim Çiftlikleri	1949	5433 (K)
İller Bankası Tüzüğü	1949	3/3949 (T)
MKEK Genel Müd.Kanunu	12/3/1950	5591 (K)
Atatürk Orman Çiftliği	1950	5659 (K)
TC Emekli Sandığı	1950	5434 (K)
Denizcilik Bankası T.A.D.	1952	5842 (K)
T.C.D.D.	1953	6186 (K)
Devlet Su İşleri Genel Müd.	1953	6200 (K)
PTT Genel Md.	1953	6145 (K)
T.Et Balık Kurumu Gn.Md.	1953	3/3949 (Kr)
3460 Sayılı yasaı değiştiren ve ek hüküm koyan kanun	30/12/1953	6212 (K)
Devlet Malzeme Ofisi Gn.Md.	1954	6200 (K)
T.Petrolleri Anonim Ortaklığı	1954	6327 (K)
Seka Gen.Md.	1955	6560 (K)
T.Demir Çelik Kurumu	1955	6559 (K)
Türk Hava Yolları	1955	6623 (K)
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1956	6760 (K)
Türkiye Kömür İşletmeleri	1957	6974 (K)
3460 Sayılı kanuna ek kanun	1960	23 (K)
Toprak Su Gen.Müd.	1960	7457 (K)
OYAK	1961	205 (K)
SEK	1963	227 (K)
İktisadi Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakleri hakkındaki kanun	12/3/1964	440 (K)
Devlet Yatırım Bankası	21/3/1964	441 (K)
S.S.K.	1964	506 (K)
T.R.T.	1964	359 (K)
KİT'lerin TBMM denetlenmesinin düzenlenmesi hakkındaki kanun	22/5/1964	468 (K)
440 sayılı yasanın tüzüğü	14/7/1966	6/6722 (Kr)
Karadeniz Bakır İşletmeleri	1967	6/8579 (Kr)
Türkiye Elektrik Kurumu	1970	1312 (Kr)
TC Merkez Bankası	1970	1211 (K)
Çay Kurumu	1971	1497 (K)
TUSAŞ	1973	1784 (K)
DEŞİYAB	1975	1577 (K)
TAKSAN	1975	7/10904 (Kr)
TEMSAN	1975	7/10907 (Kr)
TESTAŞ	1975	7/10906 (Kr)
TOMOSAN	1975	7/10905 (Kr)
BAĞKUR	1979	7/10905 (K)
440 sayılı yasanın 3. ve 7. madde 2. fıkrasını değiştiren ve 36 m. fıkraya eklenen kanun	30/4/1979	27 (K)

KİT'lerin Ekonomide Yeri

1975-1979 yılları arasında KİT'lerin cari fiyatlarla GSYİH'ya katkıları %9.2 ile %10.9 arasında değişmektedir. Bu dönemde KİT'lerin sanayi sektörüne katkısı yüzde 22.9'dan yüzde 27.3'e, ticaret sektörüne katkısı %2.8'den %4.8'e, ulaştırma sektörüne katkısı %22.3'den %22.4'e, mali kuruluşlara katkısı %26.4'den %39.4'e, hizmet ve inşaat kesimine katkısı ise %2.3'den %12.6'ya yükselmiştir.

Sözkonusu dönemde sanayi sektöründe KİT'lerin en büyük katkısı madencilik alt sektöründe olmuştur. Bunu sırası ile enerji ve inşaat alt sektörleri izlemektedir.

GSYİH'da KİT'lerin CARI FİYATLARLA PAYLARI

(%)

	1975	1976	1977	1978	1979
1. Sanayi	22.9	26.4	29.7	26.8	27.3
a) Madencilik	70.9	66.4	91.9	112.5	101.4
b) İmalat	18.0	20.7	20.8	18.6	18.7
c) Enerji	36.1	53.2	48.6	35.9	46.2
2. Ticaret	2.8	4.4	2.9	4.4	4.8
3. Ulaştırma	22.3	25.0	25.0	23.5	22.4
4. Mali Kuruluşlar	26.4	28.4	47.4	35.8	39.4
5. Hizmet ve İnşaat	2.3	2.6	0.2	13.6	12.6
6. Endüstriler Toplamı	9.1	10.2	11.0	11.0	11.6
Subvansiyonlar	3.5	48.9	23.0	20.2	15.5
Dolaylı Vergiler	20.2	19.6	22.3	22.9	19.3
GSYİH (Alıcı fiyatlar)	9.2	9.8	10.2	10.7	10.9

Kaynak: Kamu İktisadi Teşebbüsleri 1979 Yılı Genel Raporu

1978 ve 1979 senelerinde KİT'lerin madencilik sektörüne olan katkıları'nın yüzde yüzü aştığı görülmektedir. Buna göre o yıllarda KİT'lerin madencilik alt sektörü toplam katma değerinden daha fazla katma değer ve özel sektörün madencilikte negatif katma değer yaratmış olması gerekmekte. Ancak bu imkansız olduğundan hesaplamalarda hata olduğu belirtilmektedir.

1975 senesinde toplam subvansiyonların yüzde 3.5'i KİT'lere ödenirken bu miktar 1976'da büyük bir artış göstermiş ve yüzde 48.9'a yükselmiştir. Ancak daha sonra düşerek 1979 senesinde yüzde 15.5 olarak gerçekleşmiştir. 1975 senesinde %20.2 olan KİT'lerin ödedikleri dolaylı vergilerin toplam dolaylı vergilere oranı 1979 senesinde yüzde 19.3'e düşmüştür.

Sabit fiyatlarla KİT'lerin GSYİH'ya katkıları ise şu şekilde olmuştur:

GSYİH'da KİT PAYLARI

(%)

	1975	1976	1977	1978	1979
1. Sanayi	23.5	26.9	32.3	31.0	31.9
a) Madencilik	70.6	66.4	91.9	112.8	116.2
b) İmalat	17.8	20.7	20.8	18.6	18.7
c) Enerji	36.1	53.2	50.0	35.8	48.1
2. Ticaret	2.8	4.4	2.8	4.4	4.8
3. Ulaştırma	22.3	25.0	24.2	23.5	22.4
4. Mali Kuruluşlar	26.6	28.4	45.7	35.8	39.4
5. Hizmet ve İnşaat	2.2	2.6	0.2	1.4	1.3
6. Endüstriler Toplamı	10.1	11.3	12.6	12.8	11.5
Subvansiyonlar	35.2	48.9	22.7	20.3	15.5
Dolaylı Vergiler	20.2	19.6	19.8	22.9	15.3
GSYİH (Alıcı fiyatlar)	10.1	10.9	12.0	12.5	12.2

KİT'lerin SANAYİ SEKTÖRÜ
KATMA DEĞERİ İÇİNDEKİ PAYI

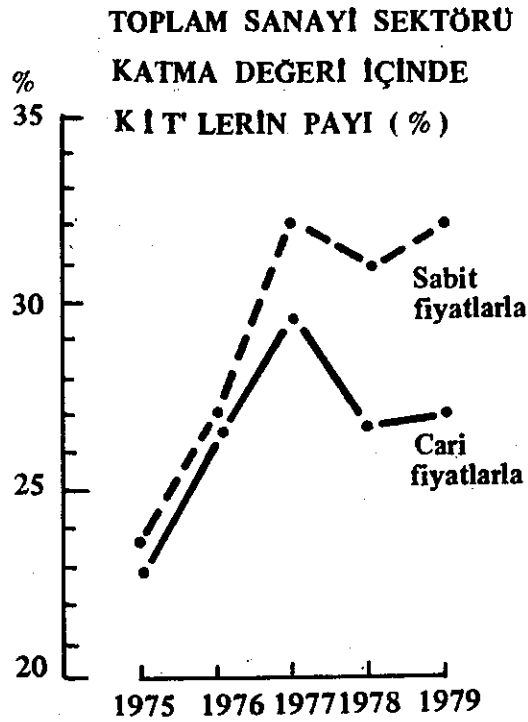
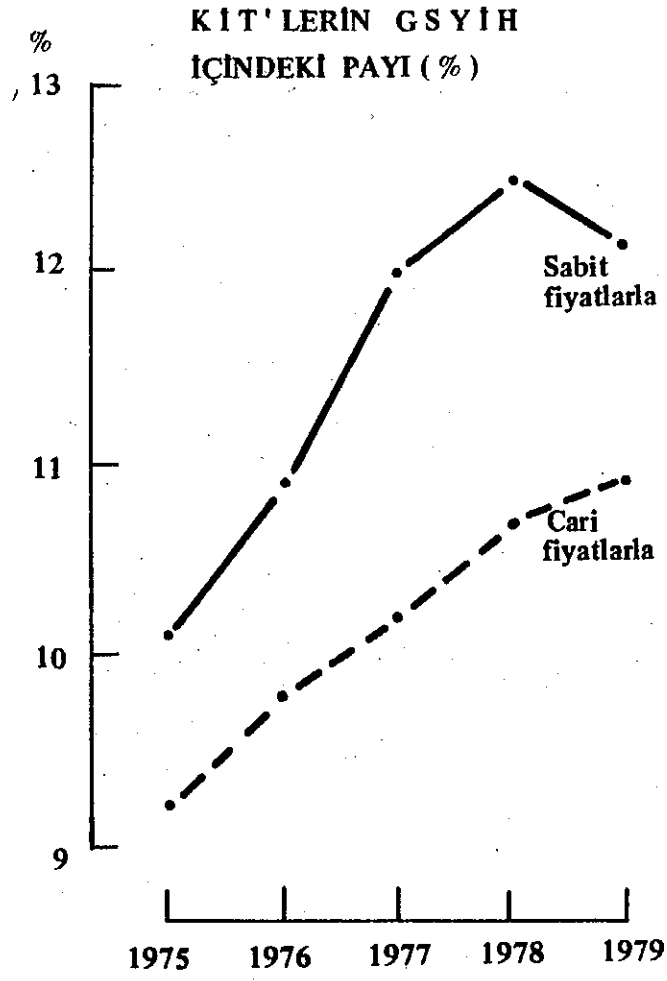
(Milyon TL.)

Yıllar	Cari Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla		
	Sanayi Sek. Katma Değer	KİT'ler	%	Sanayi Sek. Katma Değer	KİT'ler	%
1975	97.206	22.215	22.9	36.823	8.664	23.5
1976	119.794	31.636	26.4	40.600	10.902	26.9
1977	164.085	48.728	29.7	45.790	14.155	32.3
1978	281.285	75.412	26.8	47.508	14.749	31.0
1979	496.037	135.353	27.3	45.725	14.609	31.9

GSYİH ve KİT'lerin GSYİH'ya KATKISI

(Milyon TL.)

	Cari Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla		
	G S Y İ H			G S Y İ H		
	Türkiye	KİT	KİT/ Türkiye	Türkiye	KİT	KİT/ Türkiye
1975	519.175	47.907	9.2	177.760	18.015	10.1
1976	658.589	64.907	9.8	152.780	21.026	10.9
1977	868.313	88.808	10.2	201.267	24.227	12.0
1978	1.272.719	136.729	10.7	207.190	25.958	12.5
1979	2.134.741	232.878	10.9	207.742	25.332	12.2

KİT'lerde Kaynak ve Finansman Durumu

KİT'ler uzun seneler çeşitli problemler nedeniyle bir türlü kârlı çalışan kuruluşlar haline gelememişlerdir. KİT'lere arz olan sorunlar ve bunların hal çareleri ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

Yatırım ve finansman dengelerinin incelenmesi on senelik bir dönemde bu kuruluşların kaynaklarının ödemelerden daha az olduğunu ortaya koymaktadır. Teşekküllerin işletme açıkları ile yatırım harcamalarının toplamından oluşan ve gün geçtikçe artan finansman ihtiyaçları bütçe transferleri, DYB, dış proje kredileri M.B. ve çeşitli fonlar ile karşılanmaktadır.

Büyük işletme açıkları ile çalışan KİT'lerin yatırım harcamalarının her sene artması bu kuruluşların finansman ihtiyaçlarını daha da arttırmıştır. Mal ve hizmetlerin zamanında fiyatlandırılmaması zarar eden kuruluş sayısının giderek artmasına neden olmuştur. Nitekim 1970 senesinde 6 milyar TL. olan finansman ihtiyacı, 1980 senesinde 253.8 milyar TL.sına yükselmiştir.

440 sayılı kanunda KİT'lere ait yıllık yatırım ve finansman programının DPT'nin mütalaası alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca hazırlanacağı belirtilmektedir. Bundan da anlaşılabacağı gibi KİT'lerin finansman sorunu Maliye Bakanlığınca üstlenilmiştir. Bunun sonucu olarak KİT finansman ihtiyaçlarının büyük bir kısmı bütçeden yapılan transferlerden karşılanmaktadır.

Nitekim 1970 senesinde toplam temini gereken finansmanın %21.7'si bütçe transferleri ile karşılanırken, bu oran 1980 senesinde %59.8'e yükselmiştir.

1970 senesinde temini gerekli finansmanın %31.0'ı DYB yoluyla karşılanırken, bu oran 1980'de %6.8'e düşmüştür. Dış proje kredilerinin de aynı dönemde oransal payında bir düşüş olmuştur. 1974 senesinde başlayan bir uygulama ile Merkez Bankası kanununun 48'nci maddesine dayanılarak KİT'lerin finansman ihtiyacını karşılamak amacı ile özel fon adı altında bir kaynak yaratılmıştır. Ancak 1979 senesi dışında, temini gereken finansmanın içinde bu kaynağın payı giderek azalmıştır.

FINANSMAN İHTİYAÇLARI VE KARŞILAMA BİÇİMLERİ
(İşletmecisi ve Mali Kuruluşlar)

(Milyon TL.)

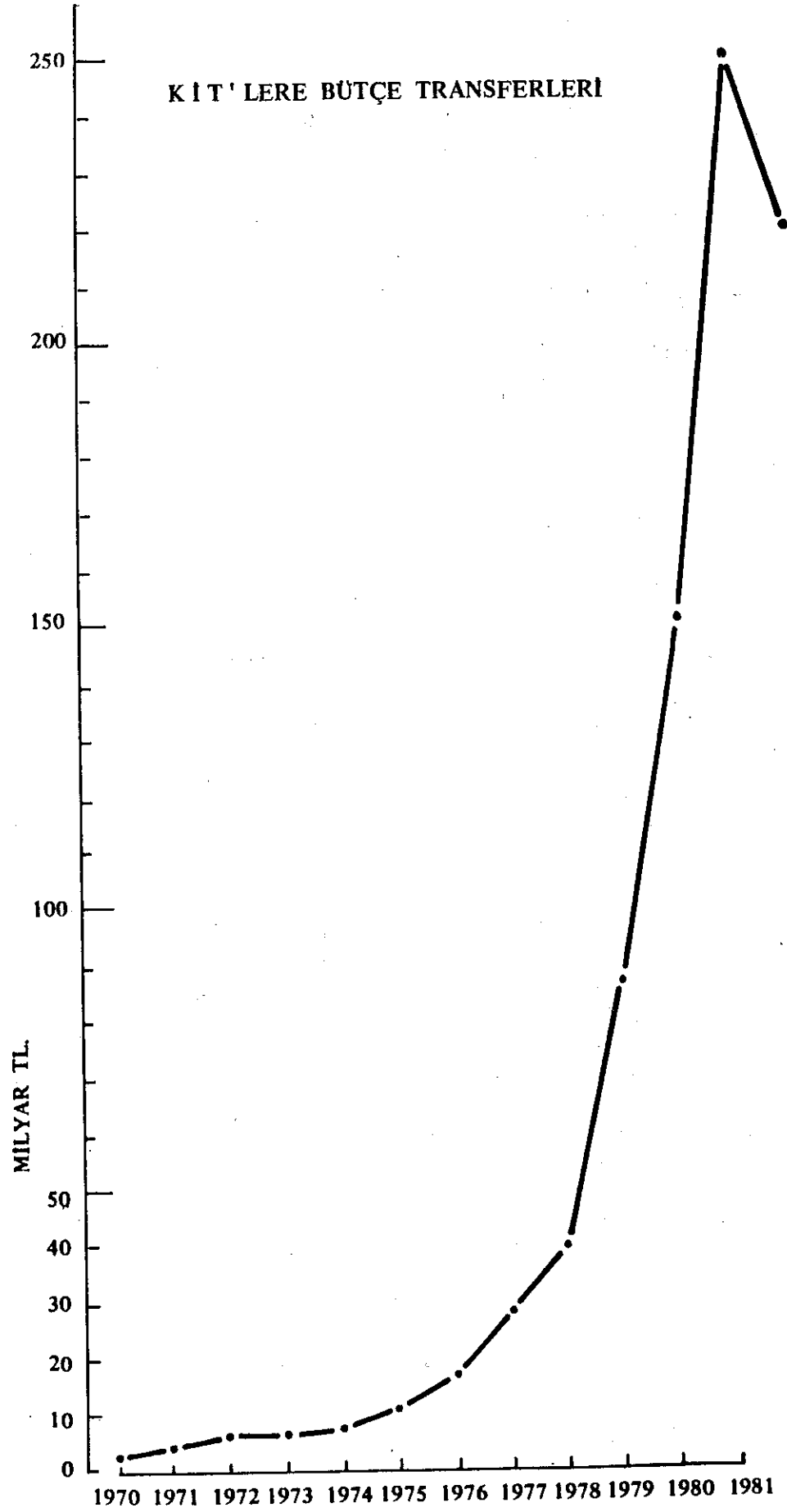
Yıllar	Kaynak/ Ödeme Açıkları	Yatırım- lar	Temini Gereken Finansman	Bütçe	D.Y.B.	Dış Proje Kredileri	Özel Fon	20 Sayılı Fon	Diğer	GSMH'nin % si olarak KIT Fin. Gereği
1970	-2.077	6.153	8.230	1.784	2.556	2.607	-	-	1.283	5.7
1971	- 43	7.244	7.287	3.819	1.402	2.066	-	-	-	3.9
1972	- 862	10.671	11.533	6.723	2.206	2.604	-	-	-	5.0
1973	-1.318	12.915	14.233	6.117	4.515	3.601	-	-	-	4.8
1974	-5.433	16.893	22.326	7.176	5.670	2.088	6.073	130	1.189	5.5
1975	-4.509	26.177	30.686	10.479	6.968	1.430	7.218	2.634	1.957	5.9
1976	-12.733	35.495	48.228	16.484	11.741	3.811	9.421	1.128	5.643	7.3
1977	-12.685	46.148	58.833	28.257	10.278	5.732	9.240	1.890	3.436	6.8
1978	-15.090	60.460	75.550	39.968	9.139	14.139	6.991	3.758	1.555	5.9
1979	-61.935	128.647	190.582	87.943	14.385	42.876	33.885	7.033	4.460	8.8
1980 ¹	-27.884	225.900	253.784	151.881	17.379	62.122	10.000	12.230	172	5.8

¹Gerçekleşme tahmini

KIT FINANSMAN İHTİYAÇLARINI
KARŞILAMA BİÇİMLERİ

(%)

	Bütçe	D.Y.B.	Dış Proje	Özel Fon	20 Sayılı Fon	Diğer
1970	21.7	31.0	31.6	-	-	15.6
1971	52.4	19.2	28.3	-	-	-
1972	58.3	19.1	22.6	-	-	-
1973	42.9	31.7	25.3	-	-	-
1974	32.1	25.4	9.3	27.2	0.6	5.3
1975	34.1	22.7	4.7	23.5	8.6	6.4
1976	34.2	24.3	7.9	19.5	2.3	11.7
1977	48.0	17.5	9.7	15.7	3.2	5.8
1978	52.9	12.1	18.7	9.2	5.0	2.0
1979	46.1	7.5	22.5	17.8	3.7	2.3
1980	59.8	6.8	24.5	3.9	4.8	0.07

(1981 değeri gerçekleşme tahmini, 1982 değeri ise programdır.)

Temini gerekli finansmanın GSYİH'ya oranı 1970-78 yılları arasında %4 ile %7 arasında değişmiş, 1979 senesinde %8.8'e yükseldikten sonra 1980 senesinde tekrar eski eğilimini takip ederek %5.8'e düşmüştür. Yatırım kararlarının dışarıdan verildiği KİT'lerde finansman gereğinin çok yapay biçimde, bütçeden MB kaynaklarından vs. karşılanması, özellikle kısa dönemde enflasyonist bir etkiye sahip olduğu gibi şirketlerin özkaynak-yabancı kaynak dengelerini de bozmaktadır. Özkaynakların toplam kaynaklar içindeki payının giderek azalması, işletme sermayesi ihtiyaçlarının artmakta oluşu KİT'lerin daha fazla yabancı kaynağı başvurmalarına neden olmakta, bunun sonucunda kâr - zarar olumsuz yönde büyümektedir. Dış kaynakların önemli bir bölümü Merkez Bankası, Devlet Yatırım Bankası kredilerinden oluşmakta, küçük bir kısmı bankalardan sağlanmaktadır.

1970 senesinde %33.5 olan özkaynakların pasife oranı 1980 senesinde %20.8'e düşerken, yabancı kaynaklar toplamının pasif toplamına oranı %66.5'den %79.2'ye yükselmiştir. Özkaynaklar senede ortalama %141.2, yabancı kaynakları ise %278.8 oranında artırmıştır.

Bu durumda özkaynakları artırıcı önlem alınmadığı takdirde KİT finansmanı ihtiyaçlarının her yıl artmaya devam edeceği açıkça görülmektedir.

KİT KAYNAK BİLEŞİMLERİ
(İşletmeciler ve Mali Kuruluşlar)

Yıllar	Öz kaynak (Milyar TL.)	Pasife Oranı %	Yabancı Kaynak (Milyar TL.)	Pasife Oranı %	Pasif (Milyar TL.)
1970	31.1	33.5	61.6	66.5	92.7
1971	40.7	37.4	68.2	62.6	108.9
1972	31.3	28.9	77.1	71.1	108.4
1973	65.0	39.4	99.9	60.5	165.0
1974	73.3	33.6	144.5	66.4	217.8
1975	107.0	35.3	195.9	64.7	302.8
1976	129.3	32.2	272.3	67.8	401.6
1977	167.5	26.6	462.9	73.4	630.4
1978	199.8	25.1	596.6	74.9	796.4
1979	289.4	22.9	974.0	77.1	1263.4
1980 ¹	514.3	20.8	1950.6	79.2	2464.9

KİT Yatırımları

1970-80 yılları arasında KİT yatırımları senede ortalama %325 oranında artış göstererek 1980 senesinde 225.9 milyar TL.sına ulaşmıştır. Yatırım gerçekleştirmeleri bazı yıllar programın gerisinde kalırken bazı yıllar programı aşmıştır.

Özellikle 1979 ve 1980 senelerinde yatırımlar programın çok üzerinde gerçekleşmiştir. 1979 senesinde yatırım gerçekleşmesi yüzde 134.3, 1980 senesinde ise yüzde 147.3 olmuştur.

Özellikle dünya fiyatları nazara alınmadan yapılan yatırımların gün geçtikçe artması KİT'lerin finansman ihtiyaçlarını daha da artırmıştır. Ayrıca yatırım maliyetlerinin ve tamamlanma sürelerinin gerçekçi bir biçimde saptanmaması sonucu yatırım maliyetleri artmış ve yatırımların verimliliği düşmüştür.

KİT YATIRIMLARI (İşletmeciler ve Mali Kuruluşlar)

Yıllar	Yatırım Prog.	Gerçekleşme	(Milyon TL.) Gerçekleşme %
1970	4.943	6.153	124.5
1971	6.975	7.244	103.9
1972	11.052	10.671	96.5
1973	12.600	12.915	102.5
1974	19.770	16.893	84.6
1975	25.035	26.177	104.6
1976	38.434	35.495	92.3
1977	62.000	46.148	74.4
1978	60.463	60.460	99.9
1979	95.797	128.647	134.3
1980	153.600	225.900	147.3

PLAN DÖNEMLERİNE VE
SEKTÖRLERE GÖRE KİT YATIRIMLARI

	I. Plan		II. Plan		III. Plan	
	Deger	%	Deger	%	Deger	%
	Milyar TL.		Milyar TL.		Milyar TL.	
Tarım	0.1	1.0	0.1	0.4	0.9	0.6
Madencilik	2.3	19.7	2.9	8.8	15.2	10.3
İmalat	3.6	31.4	15.7	47.9	65.2	44.2
Enerji	2.1	18.0	6.1	18.8	29.8	20.2
Hizmetler	3.4	29.9	7.9	24.1	36.3	24.7
Toplam	11.5	100.0	32.7	100.0	147.4	100.0

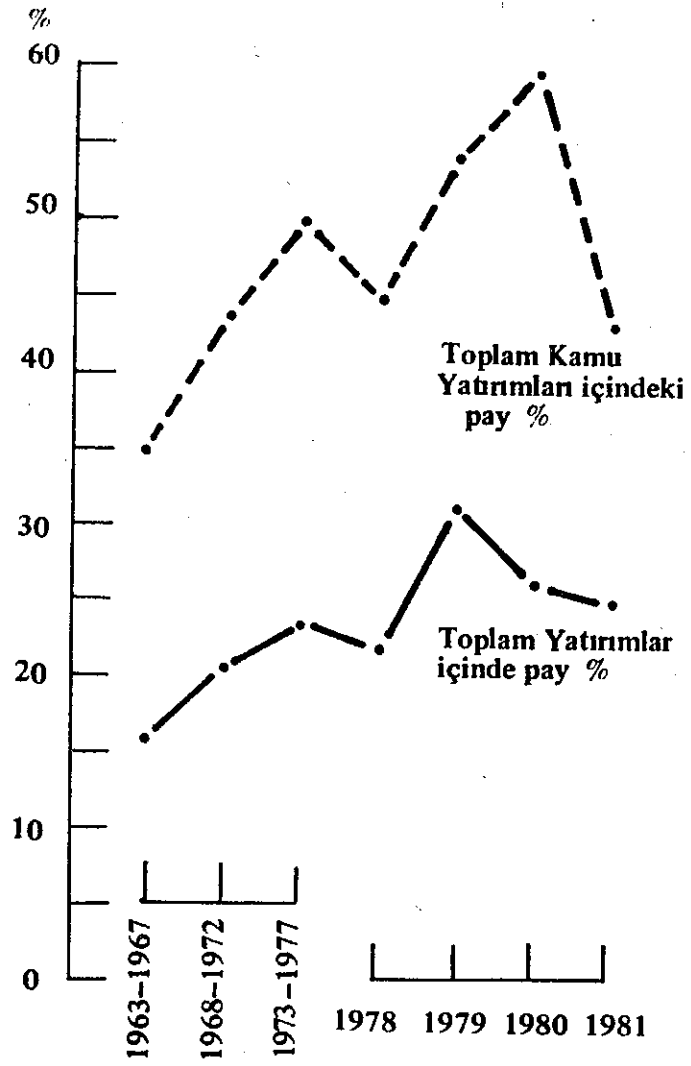
PLAN DÖNEMLERİNDE KAMU VE
KİT YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

	I. Plan		II. Plan		III. Plan		(%)
	Kamu	KİT	Kamu	KİT	Kamu	KİT	Özet
Tarım	18.4	1.0	15.0	0.4	10.4	0.6	14.1
Madencilik	7.8	19.7	4.9	8.8	6.7	10.3	0.5
İmalat	12.3	31.4	12.2	47.9	23.6	44.2	31.0
Enerji	11.3	18.0	14.6	18.8	14.1	20.2	0.3
Hizmetler	50.2	29.9	45.3	24.1	45.2	24.7	54.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

PLAN DÖNEMLERİNDE KİT YATIRIMLARININ
EKONOMİ İÇİNDEKİ YERİ

	Toplam Yatırımlar		(%)
	İçinde Pay	Toplam Kamu Yatırımları İçindeki Pay	
1963/67	15.9	34.8	
1968/72	20.6	43.8	
1973/77	23.4	50.0	
1978	22.7	44.8	
1979	31.0	54.1	
1980	26.2	59.6	

KİT YATIRIMLARININ EKONOMİ İÇİNDEKİ YERİ

KİT yatırımlarının toplam yatırımlar ve kamu yatırımları içindeki payı giderek artmıştır. Toplam kamu sanayi yatırımları içinde KİT'lerin payı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde %76.7, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde %79.2, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise %83.6 olmuştur. Ayrıca her üç plan döneminde de KİT yatırımları içinde en büyük paya imalat sanayii'nin sahip olduğu görülmektedir. BİYKP döneminde 31.4 olan imalat sanayii payı, İBYKP döneminde %47.9, ÜBYKP döneminde ise %44.2 olmuştur.

Madencilik ve hizmet kesimlerinin KİT yatırımları içindeki payı giderek azalmıştır. Tarım kesiminin payı ise üç dönemde de %1'i aşmamıştır. KİT yatırımlarının toplam yatırımlar ve kamu yatırımları içindeki payı sözkonusu dönemlerde artmış ve üçüncü plan döneminde sırası ile %23.4 ve %50.0'a ulaşmıştır.

KİT yatırımlarının kamu yatırımları içindeki payı 1980 senesinde %59.6'ya yükselirken, toplam yatırımlar içinde 1979 senesindeki %31.0'lık seviyesini koruyamamış ve %26.2'ye düşmüştür.

Stoklar ve Üretim

KİT'lerin toplam stokları 1974-80 döneminde senede ortalama 146.2 oranında artış göstermiştir. Sözkonusu dönemde toplam stoklar içinde ilk ve mamul maddelerin payı azalırken, yarı mamul ve diğerlerinin payı artmıştır.

KİT STOK DEĞERLERİ (İşletmeciler Kuruluşları)

(Milyar TL.)

Yıllar	İlk Mamul	Yarı Mamul	Mamul	Diğer	Toplam
1974	10.2	3.2	12.8	2.1	28.3
1975	13.3	4.8	21.9	0.6	40.6
1976	27.6	3.9	18.0	2.5	52.1
1977	36.3	10.8	18.0	3.5	68.6
1978	39.4	15.7	26.2	4.5	85.8
1979	64.2	19.0	49.3	5.0	137.5
1980	79.2	45.4	124.2	69.1	317.9

KİT ÜRETİM DEĞERLERİ VE STOKLAR (İşletmeciler Kuruluşları)

(Milyar TL.)

	Üretim	Stok	%
1974	57.3	28.3	49.4
1975	72.7	40.6	55.8
1976	104.4	52.1	50.0
1977	135.7	68.6	50.6
1978	189.2	85.8	45.3
1979	319.6	137.5	43.0
1980 ¹	728.1	317.9	43.7

1974 yılında 57.3 milyar TL. olan KİT üretim değerleri toplamı 1980 senesinde 728.1 milyar TL.sına ulaşmıştır. İthal girdileri, enerji darboğazı ve işletmecilik hataları gibi nedenlerden KİT'ler kapasiteleri altında çalışmaktadırlar. Ancak üretilen mal ve hizmetlerin sadece miktarının değil kalitesinin de yükseltilmesi gerekmektedir. Üretim değerleri ile, stok değerleri birlikte değerlendirildiğinde stokların 1974'de üretim değerinin %49.4'üne, 1975'de %55.8'e 1979 senesinde %43'e eşit olduğu görülmektedir. Ancak 1980 senesinde bu oran tekrar hafif bir yükselme göstererek %43.7 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler KİT'lerin gereksiz yere çok yüksek stoklara sahip olduklarını göstermektedirler.

Satışlar - Kâr - Zarar

KİT'lerin toplam satış hasılatı 1975-1980 döneminde senede ortalama %203.3 oranında artış göstermiştir. Ancak KİT'lerin ürettikleri mal ve hizmetlerin maliyetlerinde artış olduğu halde satış fiyatlarının uzun süreye çeşitli nedenlerle sabit tutulması teşebbüslerin zararlarının artmasına neden olmuştur.

KİT'lerde SATIŞ HASILATI (İşletmecî Kuruluşlar) (Milyar TL.)

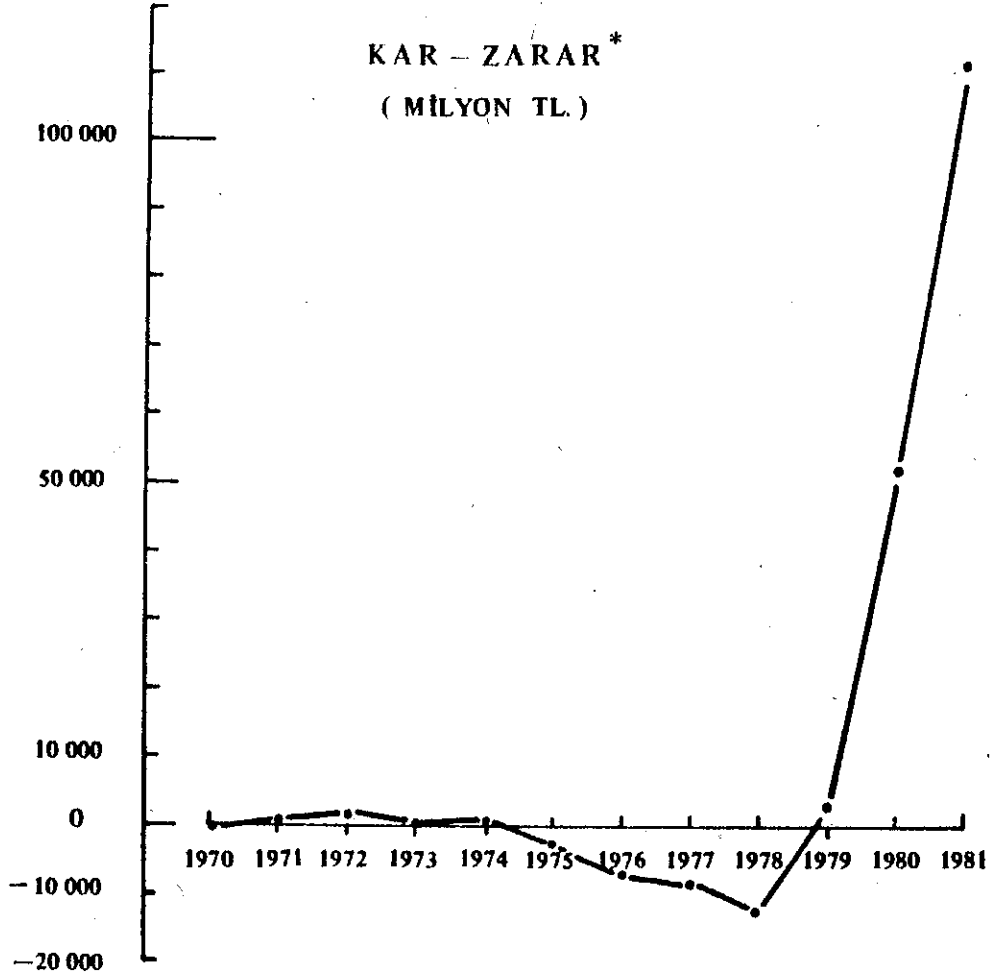
1975	92.5
1976	127.1
1977	183.3
1978	295.0
1979	505.6
1980	1221.1

KİT'lerin toplam satış hasılatı 1975-1979 senesinde yüzde 37 ile 71 arasında değişen artışlar göstermiştir. Ancak toplam satış hasılatı 1980 senesinde yapılan fiyat ayarlamalarının da etkisi ile %141.5 oranında artmıştır.

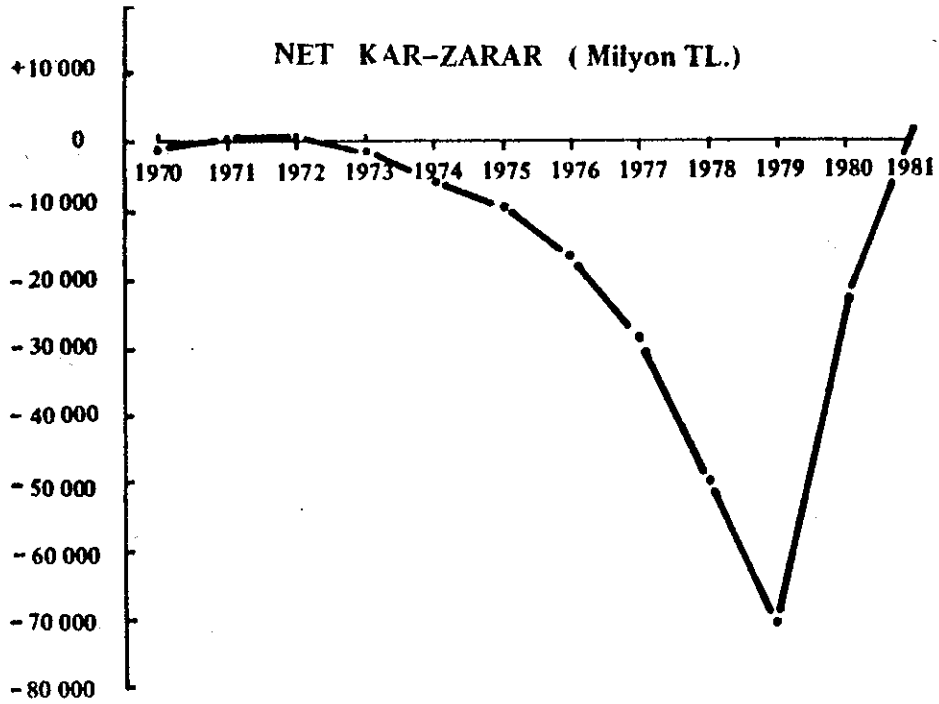
KİT FAALİYET SONUÇLARI (İşletmecî Kuruluşlar) (Milyon TL.)

Yıllar	Kârlar Toplamı	Zararlar Toplamı	Dönem Sonu Kâr/Zarar	Hazine Desteği	Net Kâr/Zarar ¹
1970	1.332	1.924	- 592	690.3	-1.282.3
1971	1.919	1.090	829	514.1	314.9
1972	2.623	1.173	1.450	860.1	589.1
1973	2.251	1.897	354	1.724.9	-1.370.9
1974	4.345	3.516	829	5.153.6	-4.324.6
1975	3.587	5.837	-2.250	6.916.1	-9.166.1
1976	3.635	10.338	-6.703	10.429.8	-17.132.8
1977	3.930	12.792	-8.862	20.111.1	-28.973.1
1978	6.147	19.380	-13.233	36.952.7	-50.185.0
1979	20.651	17.521	3.130	74.100.0	-70.970.0
1980	67.465	15.422	52.043	75.085.0	-23.042.0

KİT'lerin 1975-1978 döneminde sürekli zarar ettikleri, 1979 ve 1980 senelerinde ise sırası ile 3.1 milyar TL. ve 52.0 milyar TL.lık dönem sonu kârı elde ettikleri görülmektedir. Ancak görev zararı ve yardım şeklinde sağlanan hazine desteği kârlar içinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle dönem sonu kâr/zararından hazine ödemeleri düşüldüğünde 1970-1980 döneminde KİT'lerin sadece 1971 ve 1972 senelerinde çok ufak miktarlarda net kâra sahip oldukları görülmektedir. 1972 senesinden sonra ise net zarar 1979 senesine kadar sürekli yükselmiştir. Bu nedenle 1979 senesinde 67.3 milyar, 1980 senesinde ise 75.1 milyar TL. olan hazine ödemeleri düşüldüğünde net olarak KİT'lerin 1979 senesinde 71.0 milyar TL., 1980 senesinde ise 23.1 milyar TL. zarar ettikleri görülmektedir.

* Hazine desteği Kârlar içinde değerlendirilmiştir

1981 gerçekleşme tahminidir.

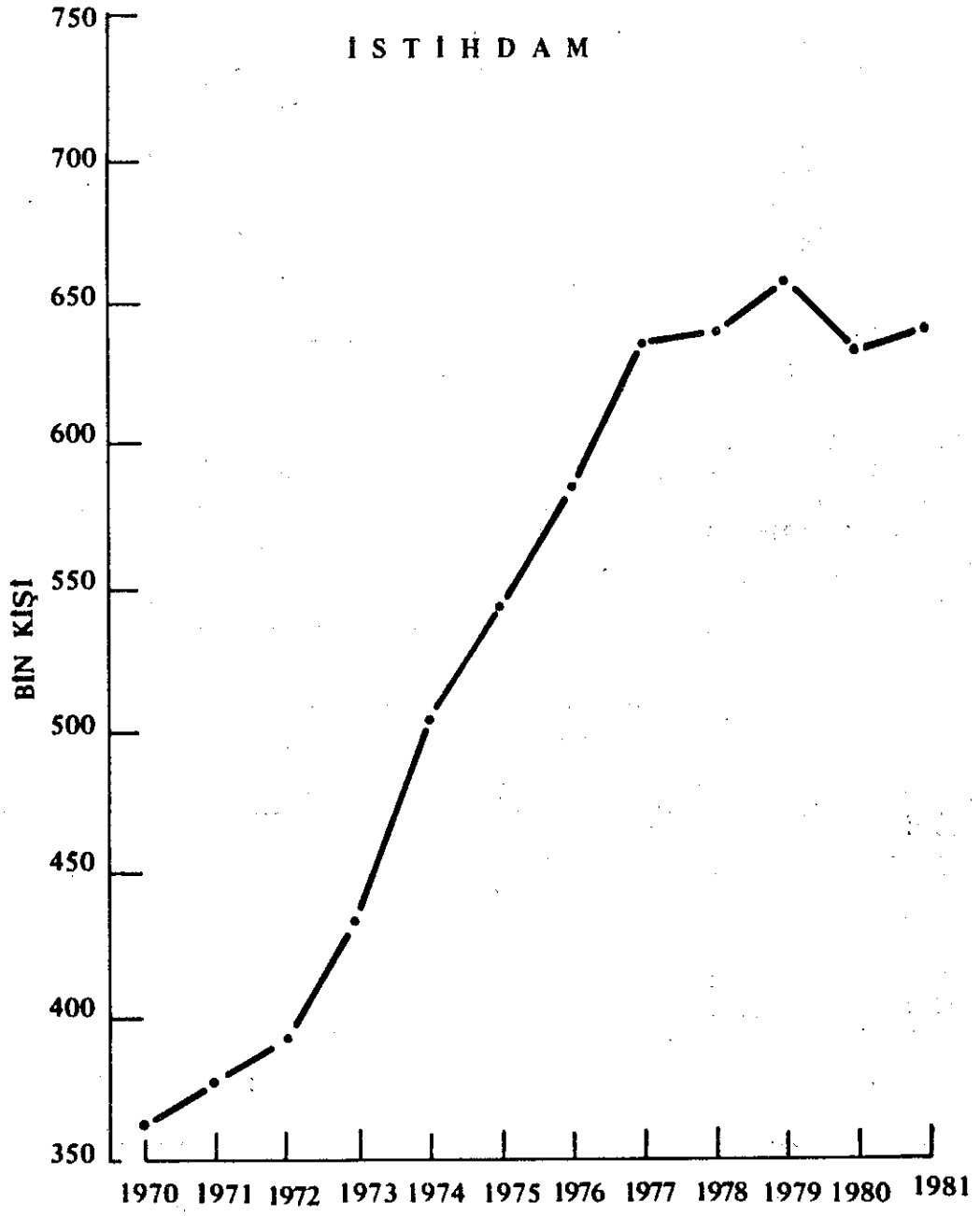
Personel Durumu

1970 senesinde 362.300 kişi olan toplam personel yüzde 74.4 oranında artarak 1980 senesinde 631.828 kişiye ulaşmıştır. Ancak 1980 senesinde toplam istihdam 1979 senesine oranla %4 oranında azalmıştır.

1970-1979 döneminde işçi sayısındaki artış memur ve teknik personel sayısındaki artışın çok üzerinde olmuştur. 1970 senesinde 165.738 olan memur ve teknik personel sayısı %48.5 artarak, 1979 senesinde 246.073'e yükselirken, işçi sayısı %109.6 artarak 411.953'e ulaşmıştır.

İSTİHDAM (İşletmeci ve Mali Kuruluşlar)

Yıllar	Memur+ Teknik Personel	% Artış	İşçi	% Artış	Toplam	% Artış
1970	165.738	-	196.562	-	362.300	-
1971	170.601	2.9	204.020	3.8	374.621	3.4
1972	179.921	5.5	212.462	4.1	392.383	4.7
1973	192.360	6.9	233.502	9.9	425.862	8.5
1974	179.291	-6.7	324.543	39.0	503.834	18.3
1975	195.979	9.3	348.399	7.3	544.378	8.0
1976	216.624	10.7	368.964	5.9	585.588	7.6
1977	225.441	4.1	410.758	11.3	636.199	8.6
1978	229.699	1.9	409.116	-0.4	638.815	0.4
1979	246.073	7.4	411.953	0.7	658.026	3.0
1980	-	-	-	-	631.828	-4.0

1981 Gerçekleşme tahmini

PERSONEL GİDERLERİ
(İşletmeci ve Mali Kuruluşlar)

(Milyar TL.)

Yıllar	Memur+Teknik	İşçi	Toplam
1974	7.1	11.9	19.0
1975	11.0	17.3	28.3
1976	13.0	29.1	42.1
1977	20.1	41.2	61.3
1978	26.8	76.0	102.8
1979	47.0	120.1	167.1
1980	71.0	204.7	275.7

Kuruluş teklifleri

1974 senesinde 19 milyar TL. olan personel giderleri, istihdam artışına paralel olarak %1351 oranında artarak 1980 senesinde 275.7 milyar TL.sına yükselmiştir. Aynı dönemde işçi giderleri %1620.2, memur teknik personel giderleri ise %900 oranında artmıştır.

1974 yılında bir memura yılda ortalama 39.600 lira bir işçiye de 36.700 lira ödenirken, 1980 yılında bir memura verilen yıllık ortalama maaş 299.100 liraya, işçiye verilen ücret ise 493.400 liraya yükselmiştir.

MEMUR VE İŞÇİ ÜCRETLERİ
(İşletmeci ve Mali Kuruluşlar)

(Bin TL.)

	Memur Başına Senelik Maaş		İşçi Başına Senelik Ücret		Toplam	
	Cari Fiyatlarla	1963 Fiyatları ile	Cari Fiyatlarla	1963 Fiyatları ile	Cari Fiyatlarla	1963 Fiyatları ile
1974	39.6	13.1	36.7	12.1	37.7	12.5
1975	56.6	15.5	49.7	13.6	52.2	14.3
1976	59.5	13.8	79.1	18.4	71.7	16.7
1977	89.1	16.5	100.3	18.5	96.4	17.8
1978	116.9	13.3	186.3	21.3	160.9	18.4
1979	191.2	13.3	287.9	20.1	252.0	17.6
1980	-	-	-	-	432.1	-

İŞLETMECİ KİT'lerde PERSONEL GİDERLERİ VE ÜRETİM

(Milyar TL.)

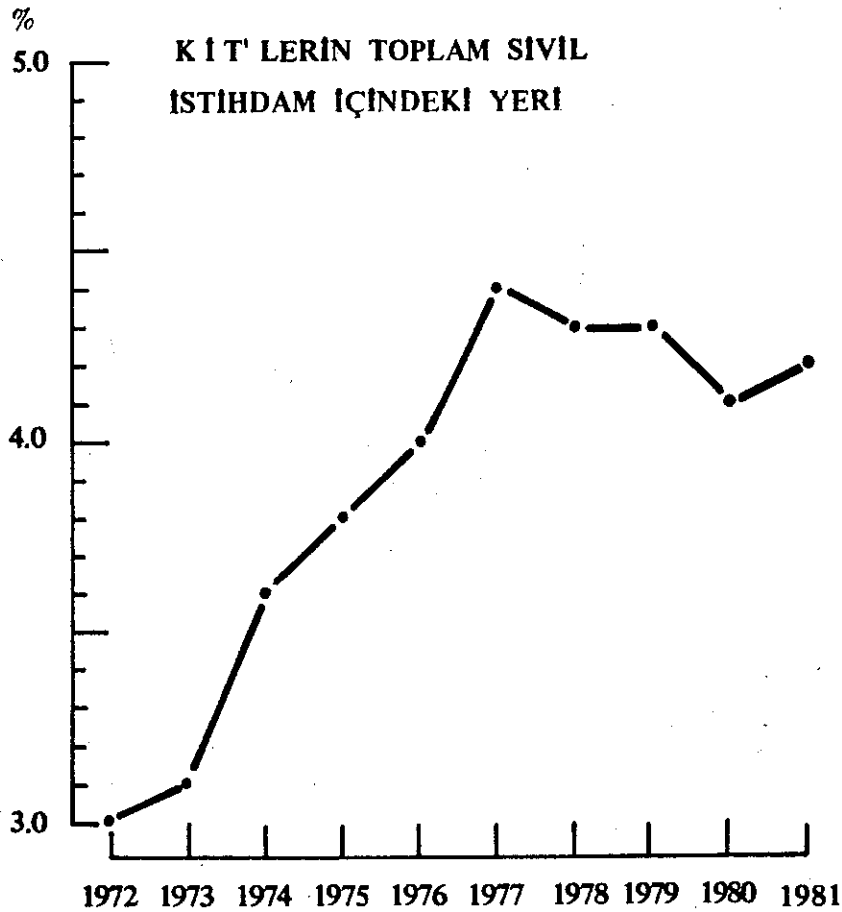
Yıllar	Personel Giderleri	Üretim	Personel Gideri/Üretim %
1975	24.4	72.7	33.6
1976	37.4	104.4	35.8
1977	53.9	135.7	39.7
1978	92.2	189.2	48.7
1979	142.9	319.6	44.7
1980	236.2	728.1	32.4

1975 senesinde personel giderleri üretim değerinin %33.6'sına eşit iken, bu oran 1978 yılına kadar devamlı yükselmiştir. 1979 ve 1980 senelerinde ise bu oran sırası ile %44.7 ve 32.4 olmuştur. Ancak işletmeciler KİT'lerde personel giderlerindeki artış hızının, üretim değerlerindeki artış hızı ile hemen hemen aynı olması teşebbüslerde üretkenliğin artmadığını göstermektedir.

KİT'lerin toplam sivil istihdam içindeki payı 1972 senesinden 1977 senesine kadar devamlı artmıştır. 1978 ve 1979 senelerinde %4.3 olarak gerçekleşen bu oran, 1980 senesinde %4.1'e düşmüştür.

KİT'lerin TOPLAM SİVİL İSTİHDAM İÇİNDEKİ YERİ (%)

<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>
3.0	3.1	3.6	3.8	4.0	4.4	4.3	4.3	4.1

YILLIK İSTİHDAM ARTIŞ HIZI

	Türkiye	Sanayi KİT	Türkiye	Ulaştırma KİT	Tarım hariç tüm Türkiye	Sek. KİT
1975/74	4.2	8.6	12.4	-1.5	5.3	3.3
1976/75	4.8	9.1	10.5	8.1	6.0	9.0
1977/76	0.7	12.5	-25.0	5.5	-2.1	9.5
1978/77	2.2	-1.3	3.4	1.3	2.4	0.4
1979/78	1.3	6.2	1.6	1.9	2.0	5.2
1979/74	14.0	39.3	-2.2	16.1	14.1	30.2

Kaynak: Kamu İktisadi Teşebbüsleri

1974-1979 döneminde tarım hariç diğer tüm sektörlerde toplam istihdamın %14.1 artmasına karşılık KİT'lerde istihdam %30.2 artış göstermiştir. Bu sektörlerde toplam istihdam 1977 senesinde %2.1 azalırken, KİT istihdamı %9.5 oranında artmıştır. Söz konusu dönemde istihdam toplam sanayi sektöründe %14, KİT'lerde ise %39.3 artmıştır. Ancak 1978 yılında sanayi sektöründe faaliyette bulunan KİT'lerde istihdam %1.3 azalmıştır.

Ulaştırma sektöründe de KİT istihdamının toplam istihdamdan daha hızlı arttığı görülmektedir.

KİT'lerde istihdam artış hızının toplam Türkiye istihdam artış hızından yüksek oluşu da KİT'lerde gereksiz personel yığılmasını açıkça göstermektedir.

KİT'lerin YARATTIKLARI GSYİH İÇİNDE ÜCRETLERİN YERİ

(Milyon TL.)

Yıllar	K İ T		
	GSYİH	Ücretler	%
1975	47.907	27.415	57.3
1976	64.907	41.768	64.4
1977	88.808	61.432	69.2
1978	136.729	101.608	74.3
1979	232.878	160.015	68.7

KİT'ler tarafından yaratılan katma değer içinde ücretlerin rolü, KİT'lerin GSYİH'daki paylarında önemli değişme olmadığı halde, giderek büyümüştür. 1975 yılında ücretler KİT katma değerinin %57.3'üne eşit iken bu oran, 1976'da %64.4'e, 1977'de %69.2'ye, 1978'de ise %74.3'e çıkmış, 1979'da ise %68.7 olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllara tekabül eden katma değerlerde önemli artışlar olmadığı halde personel sayısının devamlı artması KİT yönetimlerindeki politik müdahalelerin giderek yoğunlaştığını açıkça göstermektedir.

KİT'lerde Verimlilik

Öretim Ünitesi itibarıyla kullanılan sermaye ve işçilik oranları teknik ve ekonomik verimliliğin önemli bir göstergesidir. IBRD tarafından yapılan çalışmalara göre 1963 yılında ele alınan 14 sanayiden sekizinde KİT'lerin verimliliği özel sektörün aşağısındadır. 1976'da bu durum daha da kötüleşerek 14 sanayiden 12'sinde KİT'ler daha az verimli duruma girmişlerdir.

GİRDİLER İTİBARIYLA KAMU/ÖZEL ORANLARI

	1 9 6 3			1 9 7 6		
	Öretim Sermaye Oranı	Öretim İşçi Oranı	Öretim İşçi+ Sermaye	Öretim Sermaye Oranı	Öretim İşçi Oranı	Öretim İşçi+ Sermaye
Gıda	0.212	0.642	0.264	0.825	0.592	0.729
Mesrubat	3.509	1.577	2.762	3.030	1.876	2.525
Tütün	1.709	0.684	1.221	0.842	0.923	0.857
Tekstil, Giyim, Ayakkabı	0.741	0.805	0.762	1.712	0.641	1.080
Tahta	1.199	0.893	1.068	0.815	0.536	0.700
Kağıt	0.500	1.005	0.597	0.495	0.759	0.550
Kimya	0.315	0.715	0.369	0.426	0.773	0.446
Metal Dışı Madenler	0.978	1.550	1.129	0.812	0.909	0.848
Petrol ve Kömür	-	-	-	0.630	8.000	0.781
Ana Metal	0.605	1.284	0.710	0.220	0.359	0.251
Metal Mam.	0.218	0.818	0.300	0.122	0.733	0.182
Makine	1.887	1.170	1.631	1.616	0.711	1.063
Elektrik Al.	0.670	0.428	0.587	0.318	0.181	0.248
Nakliye	0.372	0.227	0.313	0.394	0.205	0.313

KİT'lerde Ücret Seviyeleri

KİT'lerde yönetici ve vasıflı işçilerin ücretleri düşük olmasına karşılık vasıfsız işçilerin ücretlerinin birçok hallerde özel sektörden yukarıda olduğu görülmektedir. Mazide toplu sözleşmelerin yarattığı bu durum şüphesiz KİT'lerin bozuk yönetimlerinin önemli nedenlerinden birisidir.

1975 YILINDA KAMU VE ÖZEL
İMALAT SANAYİİNDE GERÇEK ÖCRETLER

(1965 Fiyatları)			
	Kamu	Özel	Kamu/Özel
<u>Sanayi</u>			
Gıda, Meşrubat	13.035	9.449	1.38
Tütün İşleme	12.205	6.683	1.83
Tekstil-Ayakkabı	13.113	10.544	1.24
Tahta-Mobilya	14.108	12.103	1.17
Kağıt	18.850	11.683	1.61
Basım-Yayın	14.362	14.570	0.99
Deri	n.a.	7.867	-
Lastik	n.a.	14.614	-
Kimya	18.314	16.813	1.09
Petrol Rafine ve Kömür	31.905	20.885	1.53
Madeni Mamuller	15.110	11.729	1.29
Ana Metal	21.340	13.604	1.57
Metal	18.287	10.869	1.68
Makine	17.578	13.430	1.31
Elektrik Makinaları	14.160	13.819	1.02
Nakliye Vasıtaları	15.755	13.843	1.14
Toplam	15.780	11.880	1.33

BÖLÜM II

KİT'LER HAKKINDA GENELLİKLE YAPILAN ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER

KİT'lerin etkin çalışıp çalışmadıkları konusu son otuz yıldır Türk kamu oyunu işgal etmekte ve KİT'lere yönetilen tenkidler dolayısıyla devlet prestiji de gereksiz ve istenmeyen bir biçimde erozyona uğramaktadır.

Bu durumu açıklamak amacıyla son otuz yılda yapılan eleştiri ve öneriler aşağıya alınmıştır.

I. SON OTUZ YILDA KİT'lere YÖNETİLEN ELEŞTİRİLER

1)Örgüt ve Yönetimle İlgili Eleştiriler

- KİT tanımının kapsamı konusunda açıklık yoktur. Aynı tip kuruluşlarda farklı kalıplar oluşturulmuştur.
- Teşebbüslerin örgütsel yapıları, kuruluş amaçlarına göre rasyonel ve geleneksel değildir.
- Örgüt içi koordinasyon yetersiz ve iyi işleyen haberleşme sistemleri yoktur.
- Uzun vadeli hedef ve politikalar saptanmamakta, planlama ile belirlenen hedef ve politikalar gerçekçi olmamaktadır.
- KİT yönetim organlarının göreve getirilme ve alınmaları büyük ölçüde politik baskılarla yönlendirilmektedir.
- Yöneticilerin, yatırım, finansman, ürün ve girdi fiyatlarıyla, ücret ve personel rejimi gibi ana konulardaki inisiyatifleri çok sınırlanmıştır.
- Ciddi etkinlik denetimi yoktur.

Diğer Sorunlar

a)Hukuki durum

Kamu teşebbüsleri genel ve katma bütçe içinde yönetilen teşebbüsler, 468 sayılı yasaya tabi teşebbüsler ve bu iki statü dışında bulunan teşebbüsler olmak üzere üç farklı statüye bölünmektedir.

Hukuki açıdan bu kadar karışık statülerde bulunan kuruluşların yönetilmesi, sorunların çözümlenebilmesi çok güç olmakta, başlı başına sorun yaratmaktadır.

b)Koordinasyon

Statü farklılıkları ve ayrı bakanlıklara bağlı bulunmaları ve ortak bir organın yokluğu nedeniyle teşebbüsler arası koordinasyon ve işbirliği sağlanamamaktadır.

c)Siyasi ve İdari Baskı

Teşebbüsler üzerinde ekonomik nedenler dışında siyasi ve idari baskılar, özellikle istihdam ve fiyatlar hususunda ağırlık kazanmakta ve teşebbüsleri olumsuz etkilemektedir.

d)Gözetim

KİT'ler üzerinde ilgili bakanlıkların gözetimi genellikle yasalarla belirlenen sınırları aşarak siyasi ve idari baskı aracı olmaktadır.

e)Denetim

KİT'ler üzerinde çok sayıda ve bir kısmı gereksiz denetim bulunmasına karşın, yeterince etkin bir denetim mekanizması kurulmamıştır. Parlamento denetimi sekilden ibaret ve etkisizdir.

2)Yatırımlara İlişkin Eleştiriler

- KİT'lerin sorunları kuruluş aşamasında başlamıştır. Kuruluş ile ilgili yatırım kararları, ciddi yapılabirlik incelemelerine, sağlam projelere dayanılmamakta, yatırımlar çoğu kez politik görüşlere göre tercih edilmektedir.

- Yatırımların gerçekleştirilmesi yavaş, pahalı, çoğu kez de eski teknolojilere göre olmaktadır. Uzman ve tam yetkili kurucu birimler mevcut değildir

- Yatırımlar, alımların iyi yürütülmemesi, yatırım dönemlerinin yanlış seçilmesi, finansman güçlükleri ve organizasyon yetersizliği nedeniyle gereksiz yere uzamaktadır.

- Projeler, gerekli finansman sağlanmadan programa alınmaktadır.

3)Personel ile İlgili Eleştiriler

- Öcret sistemleri yetersizdir. KİT kadroları yeteneksiz kişilerle doldurulmuştur.

- Farklı ücret ve personel sistemlerinin uygulanması teşebbüsleri personel açısından rakip durumuna getirmiştir.

- Toplu sözleşmeler ve siyasi müdahalelerin etkisiyle ücretle verimlilik arasındaki ilişki ortadan kalkmıştır.

- İşgücü planlaması, eğitim ve iş değerlemesine göre ücret saptama, iş almanın objektif ölçülere göre yapılması gibi modern personel yönetim ilkeleri uygulanmamaktadır.

4) Mali Acıdan Yapılan Eleştiriler

- Teşebbüslerin özkaynakları varlıklarına ve iş hacimlerine göre yetersizdir.

- Hükümetlerin yetki sınırlarını aşarak yaptıkları müdahaleler sonucu, teşebbüs yöneticileri mal ve hizmet fiyatlarının tespitindeki gerekli rasyonel kararları alamamakla, işletmeler gelir kaybına uğrayarak finansal yapıları olumsuz yönde etkilenmektedir.

- KİT'lerin büyük çoğunluğu zarar etmekte ve bu zararların kapatılamaması finansman yapılarındaki bozuklukları artırmaktadır.

- Teşebbüslerde yönetim kontrolüne yönelik standart bir muhasebe ve bütçe sistemi henüz kurulamamıştır.

- Teşebbüslerin varlıklarının muhasebe değerleri, gerçek değerlerinin çok altındadır. Bu durum işletmelerin yeterli amortisman ayırmamalarına ve sonuçların değerlendirilmesinde yanlış hükümler verilmesine yol açmaktadır.

5) İşletme ile ilgili Eleştiriler

- Düşük kapasite ile çalışılmaktadır. İşletmeler genellikle verimsiz çalışmakta ve zarar etmektedirler.

- Günümüz şartlarına uygun bir yönetim ve satınalma planlaması ve kontrolü yapılmamaktadır.

- Stok kontrolü ve politikaları etkin değildir. Bunun sonucu çoğu kez aşırı veya eksik stok bulundurmaktadırlar.

- Etkili bir kalite kontrolü geliştirilmemiştir.

- Teknolojik gelişmeler ve modern işletme teknikleri izlenip uygulamaya konulmamakta, konular ise etkin çalıştırılmamaktadır.

- Araştırma-Geliştirme çalışmaları genellikle yapılmamakta ya da çok yetersiz kalmaktadır.

- KİT ürünlerinin yurtiçi ve özellikle yurt dışı pazarlaması eksik yapılmaktadır. Dağıtım giderlerinin asgari düzeye indirilmesi ihmal edilmiştir.

II. SON OTUZ YILDA KİT SORUNLARINI ÇÖZÜM İÇİN YAPILAN ÖNERİLER

1)Örgüt ve Yönetime İlişkin Öneriler

- KİT'lerin kesin sınıflandırılması yapılmalıdır. KİT'lerin tümünü, oluşum, örgütlenme ve yönetim açısından kapsayan bir yasa çıkarılmalı ve 440 sayılı yasa gerekli düzeltmeleriyle, bu yasanın bir bölümünü oluşturmalıdır. KİT'lerin genel-liklerini belirleyen bu yasa, sınıflandırmalarını da kapsamına almalıdır.

- KİT'lerin tüm devlet yapısındaki yeri, kamu hizmeti gören devlet ile, ekonomik üretim yapan devletin, yöntem ve örgütlenme farkları, modern işletmecilik ilkelerinin uygulanması zorunluluğu bu yasada açıklık kazanmalıdır.

- KİT'ler kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla çağdaş yönetim ve işletmecilik sistem ve teknikleriyle uyumlu olarak, yönetimde etkinliği artıran, geliştiren ve işletme faaliyetlerini düzelteren bilimsel nitelikteki çalışmalarını kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde planlamalı ve yönlendirmelidir.

- KİT'lerin ayrı ayrı bakanlıklara bağlı bulunmaları çeşitli örgütsel ve yönetim sorunlarına yol açmaktadır. Tüm KİT'lerin tek bir bakanlığa bağlanması veya görev alanı yalnız KİT'ler olan bir bakanlık oluşturulması kaçınılmazdır.

- Yöneticilerin politik baskılardan uzak tutulması ve sık sık değiştilmesini önlemek amacıyla yöneticiler için gerekli olan belirli hizmet süresi garantisi sağlanmalı ve titizlikle uygulanmaktadır.

2)Yatırımlara İlişkin Öneriler

- KİT yatırım birimlerinin en rasyonel yatırım kararlarına varabilmesi için bu birimler konularıyla ilgili uluslararası teknolojik gelişmeleri ve eğilimleri izleyecek biçimde yeniden örgütlenmelidir.

- Kuruluşlara gerçekleştirilmek için yatırım konuları verilirken önce etüd ve inceleme görevi verilerek yatırım kararları bu inceleme sonuçlarına göre alınmalıdır. Plan ve programa girmiş yatırım projelerinin başlanmamışlarla birlikte ekonomik ve sosyal kârlılığını kaybetmiş olanlar çıkarılmalıdır.

- Önemli projelerin daha iyi değerlendirilmesini sağlamak için projeler en geç bir evvelki yılın başında DPT'ye verilmelidir.

- KİT ihale işlemlerinin süratle yürütülmesi için şartnamelere girecek temel hususlar standart hale getirilmelidir.

- Sahipsiz yatırım konuları, DPT öncülüğünde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı DYB ile Maliye Bakanlığı uzmanlarından oluşan ve KİT'lerden bir uzmanın da katıldığı bir kadro tarafından incelenmeli ve TSKB ile yakın koordinasyon kurulmalıdır.

- Yatırımları gerçekleştirmede, donatım temini için KİT'ler arası bir küçük yönetim birimi oluşturularak gerekli önlemler için bu heyete tam yetki verilmelidir.

- Yatırımları geciktiren arsa tedarikine pratik bir çözüm kaçınılmazdır. Arsa ofisi ve bölge müdürlükleri arasındaki işbirliği artırılmalıdır.

- Çeşitli ülkelerde kullanılan kavram ve terminoloji de dikkate alınarak DPT koordinatörlüğünde yatırım terimlerinin tesbiti yapılmalıdır.

- KİT'lerin görev alanının yanında Araştırma-Geliştirme, proje yapma, gereç imali, inşaat, montaj, işletme gibi faaliyetlerden hangilerinin görev olarak verileceği kesin şekilde belirlenmelidir.

- Sosyal amaçlı olanlar dışındaki yatırımların programa alınabilmesi için yıllık programlarla belirlenecek asgari bir kârlılık oranı aranmalıdır.

- Projelerin yerlerinin seçiminde çevre kirlenmesi sorunu dikkate alınmalı ve kuruluş aşamasında çevri kirliliğini önleyici önlemler alınmalıdır.

- DYB, KİT için bir Kalkınma Bankası haline getirilmeli, banka uygun yatırım alanlarının araştırılmasında ve yeni yatırımların planlanıp gerçekleştirilmesinde aktif rol oynamalıdır.

3)Personel Konularındaki Öneriler

- KİT personel düzeni kamu hizmeti yapan personel düzeni dışında tutulmalıdır. Piyasa koşulları içinde çalışan KİT'lerin bu ortamın koşullarına uyması kaçınılmazdır. Kamu kesimindeki hizmetlerin esiti olan hizmetler için bazı tavan ve sınırlar konulmalıdır.

- KİT personeli için norm kadrolar gereklidir. İşçiler için ayrı kadro tesbiti yapılmalıdır.

- İsgücü fazlalığı olan birimlerde işten ayrılanın yerine yenisi alınmamalı, işgücü ihtiyacı duyulan mevcut ya da yeni açılacak birim, işletme ve diğer kuruluşlara aktarma olanakları araştırılmalıdır.

- Tüm personel için eğitimin bir masraf değil, verimliliği artırıcı bir etken olduğu anlayışı KİT'lere yerleştirilmelidir.

- Yeni işe alınanlar sistematik bir eğitime tabi tutulduktan sonra fiilen işe sokulmalıdır.

- Büyük ücret farklılıkları yüzünden yetenekli elemanlarını kaybetmemek ve KİT'ler arası aşırı ücret farklarını gidermek için gerekli yasalar biran önce çıkarılmalıdır.

- KİT personeli özel hukuk hükümlerine tabi tutulmalı, yetkili karar organlarının düzenleyecekleri statü hükümlerine göre hizmet akdi ile çalışmaları sağlanmalı ve yolluklar günün koşullarına uygun düzeye getirilmelidir.

- İşe bağlılığı, kârlılık ve verimliliği teşvik için rasyonel prim, ikramiye ve temettü sistemleri getirilmelidir.

- Teşebbüslere özelliklerine göre mevsimlik ve geçici işlerde sözleşmeli personel çalıştırma olanağı tanınmalıdır.

- İşçi ücretleri teşvik esasına dayandırılmalı, standart randımanı aşan işçilere daha fazla ücret ödenmelidir.

- Kadro ihtiyacı tesbitinde geleneksel yöntemlerden vazgeçilmeli, bilimsel ve objektif yöntemlerden yararlanmalı, personelin nitelik ve nicelikleri modern personel yöntemleriyle tesbit edilmelidir.

4) Mali Sorunlara İlişkin Öneriler

- Temel ilke olarak KİT finansmanının sağlam kaynaklara dayandırılması ve finansman kaynakları bedelinin ödenmesi benimsenmelidir.

- Yatırımların finansmanı için sağlanacak kaynakların belirli özkaynak yabancı kaynak oranını koruyarak finansal yapılarını sarsmayacak nitelikte olmasına özel gösterilmelidir.

- Yatırımların işletme sermayesi ihtiyacı proje ile birlikte ele alınarak proje teminine uygun şekilde kuruluşa sağlanmalıdır.

- Teşebbüsler ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatlarını saptamakta serbes olmalıdır. Ancak KİT'ler bu yetkiyi azami üretimi gerçekleştirecek ve ülke gereksinmesini gözönünde bulundurarak tam kapasite kullanımı sağlayacak şekilde kullanmalıdır.

- KİT alım ve satışlarında piyasaya girme zamanı, haksız kazançlar sağlanmasına yol açmayacak, üretici ve tüketiciyi zarara sokmayacak şekilde ayarlanmalıdır.

- Kamu kesimi ile özel kesim arasında mal ve hizmetler bakımından vergi yükü farklılıkları ortadan kaldırılmalıdır.

- Teşebbüs ve işletmelerde sistematik bir biçimde maliyet düşürülmesi için araştırmalar yapılmalıdır.

- KİT'lerin varlıkları ve kaynakları yeniden değerlendirilmeli ve bunların gerçek finansman değerleri ortaya çıkarılıp muhasebeleştirilmelidir.

5) İşletme Sorunlarına İlişkin Öneriler

- İşletmeler üretim planlaması, kontrolü, fonksiyon ve alt fonksiyonlarının hazırlanması ve uygulanmasında endüstri mühendisliğinin teknik ve yöntemlerini kullanmalıdırlar.

- İşletmelerdeki tesislerin ve teçhizatın verimli çalışabilmesi için bakım onarım ve yenileme faaliyetleri planlanmalı ve bakıma önem verilmelidir.

- Mal ve hizmet üretiminin planlanarak aksamadan yürütülmesinde gerekli hammadde ve malzeme ihtiyacının doğru saptanması, stok kontrolü verilerine göre tedarik edilmesi ve depolanması sağlanarak malzeme yönetiminin etkinliği artırılmalıdır.

- Yürütme organı KİT'lerden normal düzeyi aşan stokların korunmasını bir hükümet politikası olarak istiyorsa bu stokların finansmanını sağlamalıdır.

- İşletme faaliyetlerinin performansını saptamak amacıyla produktivite, maliyet, üretim, kalite, finansman ve benzeri konularda kontrollara önem verilmelidir.

- Dağınık bir durumda olan üretim planlaması ve denetimi fonksiyonları belli bir birimde toplanmalıdır.

- KİT'ler Milli Prodüktivite Merkezi ile işbirliği yaparak kendi üretim alanlarıyla ilgili konularda prodüktivite ölçülmesine sistemli olarak başlamalıdır.

- Üretim planlaması ve kontrolü ile kalite kontrolü etkin bir şekilde yürütülmelidir.

- KİT'lerin pazarlama faaliyetlerini yürütecek birimler dağınıklıktan kurtarılmalı ve çeşitli pazarların birimlerinin kuruluşlarına göre değişik çalışmalarını da içeren bir biçimde genel bir strateji belirlenmelidir.

- KİT'lerin özellikle dış pazarlara yönelmesi için iyi yetiştirilmiş bir pazarlama kadrosu sağlanmalıdır.

Yukarıda açıklanan eleştiri ve önerilerin incelenmesi KİT'lerde doğru dü-rüst işleyen yönler kalıp kalmadığı sorusunu akla getirmektedir.

Bu konuda tek tesellimiz, kültür sistemimiz içinde gerek kamu ve gerekse özel sektörde batı yönetim standartlarına ulaşabilmek için belli bir deneyimden geçmemiz zorunluluğudur. Önemli olan bu deneyim süresinin mümkün mertebe kısa olmasıdır.

BÖLÜM III

AET ÜLKELERİNDE KİT'LER

AET Ülkeleri içinde KİT sorunu tartışılırken piyasa ekonomisi kuralları ve kamu görevi gibi iki önemli varsayımdan hareket edilmektedir.

Birincisinde KİT'lerin AET içindeki değerlendirilmesinde "mülkiyet" unsuru bir öncelik veya özellik olarak ele alınmamaktadır. Başka bir deyimle mülkiyetin devletin elinde olması, sırf o mülkiyet bağından dolayı KİT'e bir ayrıcalık kazandırmamakta ve rasyonel ekonomik çalışmanın kesinlikle piyasa ekonomisi kurallarına göre biçimlenmesi istenmektedir. Özel sektörün karşılaştığı sorunlar, kredi koşulları aynen KİT'ler için de mevcuttur. Ayrıca serbest rekabet ilkesini benimsemiş olan AET içinde, ister devlet, isterse özel sektöre ait olsun, kuruluşların birer tekel veya kartel haline dönüşüp piyasayı yönlendirebilecek bir güç haline gelmemelerine de dikkat gösterilmektedir.

Serbest piyasa ekonomisi içinde rekabet; piyasayı bozmadan en iyiyi, en ucuz şekilde imal edip talebi karşılamak ve başka üreticilerden de aynı koşullarda faaliyet göstermelerini sağlamak anlamına gelmektedir.

İkinci önemli nokta da, KİT'lerin AET içinde de gördükleri hizmete göre bir takım öncelikler taşıyabileceklerinin de kabul edilmesidir. Yani KİT'lerin bazı alanlarda üretim açısından kamu hizmeti gördükleri ve ayrıca da istihdam sorununa çözüm getirmekte yardımcı olmaları gerektiği üzerinde bir fikirbirliği vardır. Hatta sosyal ve ekonomik problemlerin çözümlerinde KİT'ler "birer sosyal ve ekonomik politika aracı" olarak tanımlanmaktadır.

Özellikle bu noktada KİT tartışmasının özü belirlenmektedir. Yani KİT'ler bünyelerine göre, bir yandan piyasa ekonomisi kurallarının bozulmaması için rasyonel bir faaliyet içinde olacakları, öteyandan ülkenin genel ekonomik ve sosyal hedeflerini gerçekleştirme yönünde gayret gösterecekler.

Ülkeden ülkeye KİT'lerin durumlarında farklılıklar olmasına rağmen, AET KİT'lerinde de en büyük sorunun finansman tikanıklıklarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

İhtiyaçlara oranla öz kaynak ve döner sermaye yetersiz kalmaktadır. Hisse-darlar genelde devlet, bölge kooperatifleri ve başka KİT'lerden oluşmaktadır. Kurulardan itibaren sermayenin küçük tutulduğu ve daha sonraki dönemlerde de yapılan sermaye artırımları veya diğer maddi kaynak girişlerinin yetersiz olduğu ileri sürülmektedir. Buna neden olarak da devlet bütçesi açıkları gösterilmektedir.

İhtiyaca oranla sermayenin düşük kalmış olması, açıkların devlet bütçesinden karşılanması temayülü, kuruluşları olduğu kadar devleti de zorlamakta ve böylece AET içinde KİT'lerin serbest piyasa ekonomisi modeline daha uygun bir çalışma ortamına girebilmesi için çaba sarfedilmektedir.

Bu durumda sorunların özellikle üç noktada belirginleştiği görülmektedir. Bunlar otofinansman, satış fiyatı ve maliyet faktörleridir.

Otofinansman:

Nakit akımı (cash-flow) yani şirketin gelir gider dengesi genellikle açık vermektedir. Maliyetler yüksek olduğundan girdileri yüksek tutabilmek gayesiyle sürekli fiyat artışlarına gitmek zorunluğu doğmaktadır.

Fiyatlar:

AET içinde KİT'ler satış fiyatları açısından genellikle iki kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar; piyasada rekabet koşullarına göre fiyat tesbit edenler ve bünyeleri gereği tekелci bir durumu olanlardır.

Bazı KİT'ler piyasa koşullarını gözününde bulundurarak fiyatlarının tesbitinde serbest hareket edebilmekte, daha doğrusu ekonomik kuralların gereği, ayrı özel sektör kuruluşları gibi satış fiyatlarını saptayabilmektedirler. Devletin gerekli gördüğü hallerde bir fiyat tesbitine veya sınırlandırmasına gitmesi halinde, özel sektör kuruluşlarına uygulanacak şartlar bu KİT'lere de aynen uygulanmaktadır.

Bünyeleri gereği tekелci durumda olan KİT'lerin durumunda ise fiyat tesbiti, ekonomik koşulların dışındaki bazı unsurları da içermekte olduğundan, fiyat artışı sağlayabilmek için bir takım izinler gerekmektedir. Ancak bu durumlarda da tesbit edilecek fiyatın ekonomik dengeyi bozmayacak şekilde yapılmasına özel gösterilmekte ve fiyat tesbitini düzenleyen yasalara uyulmaya çalışılmaktadır. Örneğin Belçika'da Demir Yollarının bilet ücretlerini artırma talebi önce Ulaştırma Bakanlığının onayını alacak ve daha sonra da Ekonomi Bakanlığının onayını sunulacaktır. Ekonomi Bakanlığı ise ister KİT, ister özel sektör kuruluşu olsun genelde geçerli olan fiyat tesbit yasalarına göre durumu inceleyip, ekonomik koşullara mümkün olduğu ölçüde uyabilen bir karar vermeye çalışacaktır.

AET ülkelerinde fiyatlar genellikle serbesttir, bununla beraber bazı konularda yasalar hangi oranlar dahilinde serbest fiyat saptanabileceğini sınırlamıştır. Bu bakımdan gerek KİT'ler ve gerekse özel sektör kuruluşları fiyatlarını serbestçe saptayabilen kuruluşlar olsalar bile, yine de fiyat açısından bazı yasal sınırlamalara uymak zorundadırlar.

Maliyetler:

KİT'ler arasında maliyet açısından önemli yapısal farklılıklar bulunmaktadır. Piyasa kurallarına en uyumlu biçimde hareket edebilme serbestisine kavuşmuş olan KİT'lerde masraf ve maliyetleri de kuruluşun en rasyonel biçimde çalışabilmesi doğrultusunda tutmak mümkünken, sosyal gayenin ağır bastığı kuruluşlarda, personel politikası gayet katı olup, yatırım kararları siyasal ve sosyal politik görüşler doğrultusunda oluşmaktadır.

AET içinde KİT'lerin finansman sorunları şimdiye kadar düşünülmüş çareler şöylece özetlenebilir:

Özelleştirme:

KİT'lerin özel sektöre veya halka devrinin kararlaştırılabilmesi için, böyle işlemin düşünüldüğü ülkede o tarihte geçerli olan eğilimin olumlu olması gerekmektedir. Bu tür kararlar ise AET ülkelerinde de önemli farklılıklar arz etmektedir. Örneğin son yıllarda Almanya'da Elektrizitäts Werke Westfalen (Vestfalya Bölgesi Elektrik Kurumu) hisselerinin bir kısmını piyasaya satarak mali fon sağlamak yoluna gitmiş, buna karşı Belçika'daki büyük sanayi kuruluşlarından biri olan ve özel sektörün de hissedar olduğu SNI'nin özel sektör hisselerinin büyük kısmı devlet tarafından satın alınarak, SNI içindeki devlet payı artırılmıştır. Gene Belçika'da aynı şekilde bir karma kuruluş olan Distri-gaz'da da devlet özel sektörün elindeki hisseleri almak yoluna başvurmuştur.

Yeni Şubeler Kurmak:

AET içinde çok revaçta olan bu sistemde her yeni projede yeni bir şirket kurulmak suretiyle sermaye sağlanmakta ve örneğin İtalya İRI grubunda öz kaynağın önemi üç katına çıkabilmektedir. Örneğin İRI grubunun içinde gerçek devlet sermayesi 938 milyar İtalyan Liretidir. Oysa grubun çeşitli şirketlerine özel de dahil olmak üzere her türlü hissedar girmiş durumdadır, böylece devletin kontrolü altında olan gerçek sermaye 2.819 milyar lirete ulaşmaktadır. Bir başka deyimle grup içindeki şirket miktarını artırarak yeni sermayedarlarla öz kaynağı güçlendirmek ve aynı zamanda da kontrolü elde tutmak mümkün olmaktadır. Kaldı ki bu sisteme yerli ve yabancı krediler de ilave edilecek olursa gerçek özkaynaklar kontrol altına alınabilen mali fon arasındaki fark daha da büyümektedir. Bazı ülkeler örneğin Almanya ve Belçika belli projeler için bu yola başvurmuşlardır. Almanya nükleer santrallerinin kuruluşunda, Belçika'da pipe-line ve kağıt fabrikalarının kuruluşunda bu metoda göre hareket etmişlerdir. Söz konusu kağıt fabrikalarında özkaynak bire altı oranında kıymetlenmiştir.

İşletme Kira Akidleri:

Zararda olan KİT'lerin yönetimi uzun vadeli olarak yerli veya yabancı özel sektöre, veya başka KİT'lere kiralanabilmektedir. Nükleer santrallerin finansmanı konusunda Almanya bu metodu kullanmıştır. Fransız demiryolları, İngiliz milli otobüs işletmeleri de aynı şekilde uzun vadeli kira sistemine başvuranlar arasındadır.

Dışfinansman:

Bu finansman yolu özellikle işletme sermayesi için alınan krediler uzun vadeli olsalar dahi, KİT'leri zor duruma soktuklarından kaçınılması gereken bir finansman metodu olarak değerlendirilmektedir. Ancak son yıllarda Almanya'da, demiryolları, posta hizmetleri ve bazı sanayi kuruluşları, Fransa'da elektrik idaresi ve demiryolları, İtalya'da demiryolları, ENEL ve İRI grupları, İngiltere'de demiryolları, demir-çelik kurumu ve İrlanda'da elektrik idaresi kendilerini hep bu metodla finanse etmişlerdir. Bu tür finansman metodu zamanla bir kısır döngüye dönüşmekte ve KİT'in maliyetlerini artırıcı bir faktör haline gelebilmektedir.

Bazı KİT'ler kısa vadeli ve yüksek faizli kredileri de kullanma yolunu denemişlerdir. Geçici bir darboğaz sözkonusu olduğunda savunulacak bir metod gibi görünen bu yöntemde iyi sonuç almanın zor olduğu görülmüştür. Finansman açığı kısa vadeli ihtiyacı uzun vadeliye dönüştürmekte ve sürekli olarak yenilenmeye başlayan kısa vadeli/yüksek faizli krediler, uzun vadeli/yüksek faizli olarak gerçekleşip KİT'in mali yükünü artırmaktadır.

KİT'lerin piyasadan kredi temini ülkeden ülkeye değişmektedir. Ancak genellikle sırf KİT finansmanı için ayrılmış bir fon İngiliz KİT'lerini kısmen finanse etmektedir. Fonun yetersiz kalması halinde KİT'ler piyasadan da orta ve uzun vadeli kredi kullanmaktadırlar. Fransa'da KİT'lerin kendilerine iç ve ya dış piyasalarda serbestçe kredi arayıp kullanabildikleri görülmektedir. Ancak devlet durumu yakından izlemekte ve gerektiği zaman derhal müdahale etmektedir. Yabancı ülkelerden kredi temin etmenin en önemli sakıncası olarak "kur riski" üzerinde durulmaktadır. İtalya ve İngiltere'de "kur riski'nin genellikle devlet tarafından taşındığı buna karşı Belçika ve İrlanda da bu riski almaktan kaçınıldığı görülmektedir.

Finansman Konusunda Yapılan Öneriler

KİT'lerin en önemli darboğazının maddi kaynak yetersizliği olarak değerlendirildiği AET raporlarında bu konuda devletin gerçek bir hissedar gibi hareket etmesi gereği üzerinde durulmaktadır. Özellikle istenilen, devletin darboğazda olan KİT'lerde gerektiği ölçüde sermaye artırımlarında bulunarak kuruluşu maddi sıkıntıdan kurtarmasıdır.

Devletin KİT'ler konusunda ilke olarak kendisini normal bir şirket hissedarı gibi görmesi ve bunu ülkeyi ekonomik ve sosyal açıdan yönlendirmesi sorumluluğu ile karıştırmaması gerektiği ifade edilmektedir. Başka bir deyimle devletin devlet görevi ile KİT sahipliği keyfiyetinin birbirinden tamamen ayrı tutulması istenmektedir.

Bu varsayımdan hareketle devletten KİT'lere tam özgürlük tanınması istenmekte ve böyle bir özgürlüğün özellikle yönetim açısından olumlu etkileri üzerinde durulmaktadır. Fransa'da en büyük KİT'lerden olan Renault Otomotiv sanayinin başarısının bu özgürlüğe dayandığı, aynı şekilde Batı Almanya'daki başka bazı KİT'lerin de yönetim özgürlüğü nedeniyle olağanüstü başarı sağladıkları ileri sürülmektedir. Bu konuda AET yetkilileri KİT yani Kamu İktisadi Teşebbüsü deyimine uyararak, devlete ait kuruluşun bir sosyal hizmet kuruluşu değil, fakat bir iktisadi teşebbüs olması gereği üzerinde durmaktadırlar.

Ancak, sayet devlet sözkonusu KİT'e özel bir sosyal görev vermek istiyorsa, o takdirde bunun açıklığa kavuşturulup o KİT'in durumunun yeniden belirlenmesi gerekmektedir.

Yönetim özgürlüğü fiyat oluşturma ve tarifelerin tesbitini de kapsamalıdır. Nitekim otofinansmanın gerçekleştirilmesi için satış fiyatlarının maliyetleri kapatacak şekilde belirlenmesi ve bu kararın da KİT yönetimi tarafından bizzat alınması gerekmektedir. Hatta yüksek bir enflasyon mücadelesi veren ülkelerde kaynakların yeniden değerlendirilmesine de izin verilmeli ve böylece ekonomik gerçeklere bir dönüş sağlanmalıdır. Elbetteki fiyat tesbiti konusunun sadece bir fiyat artışı olarak anlaşılması doğru olmaz. Sayet fiyatlarda bir artış gerekiyorsa ve bu artışın sosyal ve ekonomik açıdan ülke çıkarlarına ters

düştüğü ifade ediliyorsa, bu takdirde KİT'in yönetimindeki aksaklıklar üzerine eğilmeli ve aynı zamanda da o KİT'in sosyal görevi yeniden tanımlanmalıdır. İlke olarak böylece, KİT'lerin de ekonomik gerçeklere uygun olarak hareket etmesi mutlaka sağlanmalıdır.

Finansman sağlamak konusunda da KİT'ler özgür olmalıdır. Böylece KİT'lerin iç ve/veya dış piyasalara çıkıp yeni finansman olanakları araması, bulduğu olanakları da dilediği gibi, geçerli yönetim kuralları dahilinde kullanabilmesi önerilmektedir. Dış piyasalardan alınacak kredilerde kur riskinin devlet tarafından karşılanması gerekmektedir.

KİT'lerin orta ve uzun vadeli yatırım planları yapması ve ekonomik konjonktürü yakından izlemesi gereklidir. Ancak bu şekilde ileride gerekecek kaynakların saptanması mümkün olacaktır.

Sayet bir KİT planladığı bazı yatırımlarla sosyal bir görev de yüklenmeyi tasarlamışsa, bu takdirde devletin bu KİT'e özel teşvikler, yatırım indirimleri ve vergi muafiyetlerinde bulunması doğaldır. Ancak durumun yakinen izlenmesi ve sözkonusu KİT'in yüklenmiş olduğu sorumluluğu gerçekten yerine getirip getirmediği incelenmesi gerekmektedir.

Finansmanı kolaylaştırmak açısından AET yönetiminin en azından Avrupa sermaye piyasasını yeniden ve daha etkin bir biçimde düzenlenmesi için bir takım kararlar alması istenmektedir. Bu yeni düzenleme içinde KİT'lerin borçlanmalarında bir AET garantisi getirilerek kaynak akımının artması temin edilebilir.

AET'de KİT'lerin İstigal Konuları

Ülkeden ülkeye durum hayli ayrıcalıklar göstermekle birlikte genellikle AET KİT'leri temel mal ve hizmetlerde faaliyette bulunmaktadır. Bu arada ulaşım, iletişim, bankacılık, ağır sanayi, sigortacılık ve enerji sektöründe devletin ağırlıklı faaliyeti olduğu görülmektedir. Genellikle bunlarda devlet tekeli durumdadır.

İtalya'da devlet hemen her sektörde faaliyet göstermektedir. Ancak bu ülkede KİT'ler genellikle büyük holdingler şeklinde çalışmaktadır. Bazı holdingler örneğin enerji sektöründe faaliyet gösterirken, diğerleri üretim sanayiinde çalışmaktadırlar.

Almanya'da sanayi ve inşaat olarak adlandırılan KİT faaliyetleri özellikle alt-yapı geliştirmesi ve bakımında çok faaldir.

İngiltere'de demir-çelik sanayi devletin önemli faaliyet kollarındandır.

Listelerden de anlaşılacağı üzere ülke tanıtımı, turizmin geliştirilmesi konularında da devlet önemli faaliyette bulunmaktadır. Bankacılık hemen her ülkede devletin faaliyet gösterdiği bir branştır. Aynı şekilde sigortacılık da devlet kuruluşları içinde yaygındır.

Diğer faaliyetler kapsamına giren bölümde ise genellikle çeşitli bilimsel araştırma merkezlerinin faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Almanya: Taşımacılık ve ulaşım, iletişim, madencilik, sanayi, ticaret, in-
şaat, finans banka, sigortacılık, hizmetler, diğer.

Belçika: Taşımacılık, ulaşım, iletişim, finans banka, sigortacılık, su
santralleri, diğer.

Fransa: Enerji, madencilik, ulaşım-iletişim, kimya sanayii, mekanik sanayi
tanıtma-reklamcılık-turizm, sigortacılık, bankacılık, diğer.

İrlanda: Enerji-madencilik, sanayi, bankacılık, sanayi geliştirme, diğer.

İtalya: Tarım-gıda sanayii, kimya sanayii, basım-yayın sanayii, gemi sana-
yii, inşaat-inşaat sanayii, elektromekanik sanayii, mekanik sanayii, metalurji
sanayii, kamu hizmetleri, petrol ürünleri sanayii, tekstil sanayii, ulaştırma-
lık, turizm, hizmetler, enerji, bankacılık, sigortacılık.

Lüksemburg: Devlet tasarruf sandığı, demiryolları, elektrik idaresi.

Hollanda: Enerji, ulaştırmacılık, iletişim, bankacılık.

İngiltere: Enerji, demir çelik sanayii, ulaştırmacılık ve iletişim, diğer.

BÖLÜM IV

SON İKİ YILDA TUSİAD'IN KİT'LER KONUSUNDAKİ ARAŞTIRMA VE ÖNERİLERİ

EKONOMİK RAPORLAR

1981 Yılına Girerken Türk Ekonomisi

(Özet ve Sonuç, Sayfa III, IV)

.....
Kamu İktisadi Teşebbüsleri mamullerine yapılan zamlar bütçenin finansman gereklerini azaltması bakımından yararlı olmuştur. Ancak, zam yapılmakla yönetimler düzelmediğinden KİT bünyelerinin reformu halâ gündemde beklemektedir. 1980 yılında esasen büyük işletme açıkları ile çalışan KİT Yönetimlerine 24.000'ni memur ve 37 bini işçi toplam 61.000 civarında yeni personel alınmıştır. KİT sorununu iyi bilen bir yönetimin niçin KİT istihdamını artırmakta devam ettiği sorusu halkı olarak akla gelmekte ise de işçi fazlası olan kuruluşların işçi ihtiyacı olan kuruluşlara fazlalarını aktaracak idari bir sistemin henüz geliştirilmemiş olmasının bu durumu ortaya çıkardığı anlaşılmıştır.

(Sayfa IV)

.....

1981 programının en zayıf tarafı şüphesiz mali yönetimi bozuk ve acele islahaya muhtaç olduğu artık herkesce kabul edilen KİT sektörüne önemli bir reform teklifi getirilmeden yeni yatırım görevleri verilmesidir. Diğer önemli bir noksan ise zarar etmekte olan KİT kuruluşlarının zararlarının yine bütçeden finansmanına devam edilmesidir. KİT zararlarının yapılacak yeni zamlarla karşılanması, KİT ürünlerini kullananların vergilendirilmesi ile eş anlamda olup bu politikanın piyasa ekonomisi prensipleri içinde devam ettirilmesine imkan yoktur. Genellikle, KİT sorunu bir mülkiyet sorunundan ziyade yönetim sorunudur. Başka bir deyimle, belli istisnalarla mülkiyette bir değişiklik olmadan yapılacak bir yönetim reformu ile KİT kuruluşlarının çoğunun sorunları rasyonel bir çözüme kavuşturulabilir. Zarar eden kuruluşların tip yönetim sözleşmeleri ile bankalar,

sigorta şirketleri, işçi ve işveren grupları ve halkın belli oranlarda temsil edildiği bord veya konsorsiyumlara devri sureti ile oluşturulacak yeni bir yönetim sistemine devredilmeleri ve devlet bütçesi ve TC Merkez Bankasına yuk olmaktan kurtarılmaları denenmeye değer bir alternatif olarak görülmektedir. Ancak, kamu hizmeti yapmayan, monopol durumunda olmayan, özel sektörde benzeri bulunan KİT şirketlerinde bu denemeye gidilmeden zarar eden kuruluşların hemen tasfiyeye tabi tutulmaları ayrı bir çözüm şekli olarak düşünülebilir.

KİT sorununa yaklaşımda 20-30 senedir denenmiş yollar ve formüller üzerinde ısrar edilmemesi, artan iç ve dış sorunlar karşısında Türkiye'nin israf edilecek bir tek lirası olmadığına artık iyice bilinmesinde yarar vardır. Bu bakımdan bazı KİT'lerde yığılmış bulunan fazla personel saptanmalı, gerekli yerlere nakli yapılmalı, gerekirse yeniden eğitime tabi tutularak istihdam edilmeleri imkanları araştırılmalı, bütün gayretlere rağmen kullanma yeri bulunamayan personelin KİT bünyelerinden oluşturulacak bir işsizlik sigortasından maaşları ödenmek üzere KİT'lerle ilişkileri kesilmelidir. Bir kuruluştaki fazla durumdaki personel, hem çalışanların huzur içinde çalışmaları, hem de kuruluştaki rasyonel kararlar alınmasının türlü yollarla önüne çıkarak devamlı olarak iyileştirme gayretlerini önleyebilirler.

(Sayfa 92)

.....

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1981 Yılı Genel Yatırım ve Finansman Programı

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1981 yılı genel yatırım ve finansman programı çalışmalarında açık finansmana yer verilmemesi, yatırımların finansmanı için Hazineden transfer edilen kaynakların etkili şekilde denetiminin sağlanması için KİT'lere aktarılan fonların DYP eliyle kullandırılması düşüncesi, işçi ve memur artışlarına kesin surette yer verilmemesi prensiplerinden hareketle kaynak ödeme açığının 60 milyar lirayı bulacağı belirlenmiştir.

1981 yılında Kamu İktisadi Teşebbüslerine verilecek 317.3 milyar liralık yatırım görevi ile birlikte KİT'ler için sağlanması gerekli finansman miktarı toplamının 377.3 milyar lirayı bulacağı planlanmıştır.

Kamu İktisadi Teşebbüslerine 1981 yılında, işletme açıkları ve yapacakları yatırımlar için sağlanması planlanan 377.3 milyar liralık finansman ihtiyacının 251.3 milyar lirasının bütçeden, 25 milyar lirasının DYP'nden, 80 milyar lirasının dış proje kredisinden ve 21 milyar lirasının destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan sağlanması öngörülmüştür.

KİT'ler için 1981 yılında önemli bazı prensiplerin uygulanmaya başlandığı anlaşılmaktadır:

KİT'lerin işletme açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilmesinden vazgeçilmektedir. Yıllardanberi Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilen kaynak-ödeme açıkları için artık Merkez Bankasına başvurulmayacaktır.

Yatırımların önemli bir kısmının bütçeden finanse edilmesi gerekli denetimi de beraberinde getirmesi suretiyle sağlam esaslara bağlanmış bulunmaktadır.

Ancak KİT'lerin Merkez Bankasından aşırı borçlanmalarının önüne geçilmesi veya en az alınan borçların geri ödenmesini sağlayacak bir mekanizmanın kurulması gerekmektedir. 1979 yılında Merkez Bankasının KİT'lere açtığı krediler %105 (48.5 milyar lira) artarak 46.2 milyar TL'dan 94.7 milyar TL.sına, 1980 yılının ilk 11 ayında ise %46.3 oranında artarak 138.5 milyar liraya yükselmiştir.

Merkez Bankasının KİT'lere sağladığı kredilerde de bir düzenlemenin yapılması bunların belirli sınırlar içinde kalmasını sağlayacak esasların getirilmesi ve bu esaslara uyulması gerekli görülmektedir.

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN FİNANSMANI

	(Milyar TL.)				
	1978	1979	1980 Program	1980	1981 Program
Kaynak-Ödeme Açığı	-15.1	-61.9	-41.4	-27.8	-60.0
Yatırımlar	60.5	128.6	153.0	225.9	317.3
Temini Gereken Fin.	75.6	190.5	195.0	253.7	377.3
<u>Finansman Kaynakları</u>					
Bütçe	40.0	87.9	100.0	151.9	251.3
D.Y.B.	9.1	14.4	20.0	17.4	25.0
Dış Proje Kredisi	14.1	42.9	30.0	62.1	80.0
Merkez Bankası	7.0	33.9	35.0	10.0	-
Fonlar	5.4	11.4	10.0	12.3	21.0

1981 Ortalarında Türk Ekonomisi

(Sayfa 23)

.....

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Kamu İktisadi Teşebbüsleri 1980 yılında da üretim, satış, istihdam ve yatırım olarak büyümeye devam etmişlerdir.

KİT'lerin 1979 yılında 435.0 milyar lira olan satış gelirleri, 1980 yılında yüzde 178.4 oranında artarak 1.211.2 milyar liraya çıkmıştır. Böylece stoklarla birlikte bu kuruluşların gelirleri geçen yıl 1.342.8 milyar lira oldu.

KİT STOK DEĞERLERİ

Yıllar	İlk Madde	Yarı Mamul	Mamul	Diğer	Toplam	Üretim Değerleri Toplamı	Toplam Satış Hasılatı
1974	10.2	3.2	12.8	2.1	28.3	57.3	71.5
1975	13.3	4.8	21.9	0.6	40.6	72.7	92.9
1976	27.6	3.9	18.0	2.5	52.1	104.4	127.1
1977	36.3	10.8	18.0	3.5	68.6	135.7	183.3
1978	39.4	15.7	26.2	4.5	85.8	189.2	295.0
1979	64.2	19.0	49.3	5.0	137.5	319.6	505.6
1980	112.0	36.7	115.2	5.2	269.1	754.2	1.306.7

Personel politikaları üzerinde yoğun tartışma yapılan KİT'lerde 1979 yılı da yüzde 3 dolayında istihdam artışı gerçekleşmiştir. 1980 yılında ise bu oran yüzde 8'e yükselmiştir. Ücret ve maaş ödemeleri ise 1979 yılında yüzde 62.5 artarak 167.1 milyar liraya çıkmışken, 1980 yılında yüzde 65.0 genişleyerek 275.7 milyar liraya ulaşmıştır. Böylece 1979 yılında toplam personel giderlerinin satışlara oranı yüzde 38.4 iken bu oran 1980 yılında yüzde 22.8 seviyesine inmiştir.

KİT'lerde 1979 yılında 128.6 milyar liralık yatırım gerçekleştirilmişken bu rakam 1980 yılında yüzde 75.7 oranında artarak 225.9 milyar lira olmuştur.

KİT YATIRIMLARI

Yıllar	Yatırım Programı	Yatırım Gerçekleşmesi	Gerçekleşme Yüzdesi
1970	4.943	6.153	124.5
1971	6.975	7.244	103.9
1972	11.052	10.671	96.5
1973	12.600	12.915	102.5
1974	19.970	16.893	84.6
1975	25.035	26.177	104.6
1976	38.434	35.495	92.3
1977	62.000	46.148	74.4
1978	60.643	60.460	99.9
1979	95.797	128.647	134.3
1980	153.600	225.900	147.3

YATIRIM VE FİNANSMAN PROGRAMI VE GERÇEKLEŞMESİ

Açıklama	Program	Gerçekleşme
1. Kullanımlar		
a) Kaynak-Ödeme Açıkları	15.103	61.935
b) Yatırımlar	95.797	128.647
Toplam Finansman Gereği	110.900	190.582
2. Kaynaklar		
a) Bütçe	63.900	87.943
b) Devlet Yatırım Bankası	10.000	14.385
c) Dış Proje Kredisi	17.500	42.876
d) Özel Fon	-	33.885
e) 20 Sayılı Fon	4.500	7.033
f) Diğer	15.000	4.460
Toplam Karşılanma	110.900	190.582

25 Ocak tarihinden 1980 yılı sonuna kadar KİT mamullerine yapılan zamlar 482.5 milyar liralık katkı sağlamış bulunmaktadır. Bu katkının yarısına yakın kısmı petrol ürünlerine yapılan zamlardan sağlanmış bulunmaktadır.

1980 YILINDA YAPILAN ZAMLARIN KATKISI

(Milyar TL.)

	25 Ocak Paketi	25 Ocak/ 12 Eylül	12 Eylül/ 31 Aralık	Toplam
Petrol Ürünleri	125.4	76.5	18.3	220.2
Elektrik	330.0	-	-	30.0
Petrokimya Ürünleri	18.0	-	-	18.0
Kömür	17.5	-	0.2	17.7
Sunî Gübre	21.8	-	6.0	27.8
Demir Çelik	25.5	-	2.5	28.0
Kağıt	13.2	-	0.9	14.1
Bakır ve Alüminyum M.	13.0	-	-	13.0
Sümerbank Ürünleri	6.7	-	1.1	7.8
Çimento	4.9	-	0.9	5.8
Şeker	11.7	11.1	3.5	26.3
Süt ve Mamulleri	0.7	-	1.0	1.7
Et ve Mamulleri	14.0	-	-	14.0
Çay	-	13.4	-	13.4
Yem	0.6	-	-	0.6
PTT Hizmetleri	8.9	-	0.3	9.2
Denizcilik Bankası Hizm.	3.0	-	-	3.0
D.B. Deniz Nakliyatı	2.0	-	-	2.0
THY	5.4	-	0.3	5.7
TCDD	11.1	-	-	11.2
DMO	3.4	-	-	3.4
MKEK Ürünleri	9.6	-	-	9.6
Toplam	346.5	101.0	35.0	482.5

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBOSLERİNDE İSTİHDAM

Yıllar	Memur ve Teknik Personel	İşçi	Toplam
1970	165.738	196.562	362.300
1971	170.601	204.020	374.621
1972	179.921	212.462	392.383
1973	192.360	233.502	425.862
1974	179.291	324.543	503.834
1975	195.979	348.399	544.378
1976	216.624	368.964	585.588
1977	225.441	410.758	636.199
1978	229.699	409.116	638.815
1979	246.073	411.953	658.026
1980	263.124	448.843	711.967

KİT PERSONEL GİDERLERİ

(Milyar TL.)

Yıllar	Memur Teknik Personel	İşçi	Toplam
1974	7.1	11.9	19.0
1975	11.0	17.3	28.3
1976	13.0	29.1	42.1
1977	20.1	41.2	61.3
1978	26.8	76.0	102.8
1979	17.0	120.1	167.1
1980 ^(x)	71.0	204.7	275.7

(x): Kuruluş Teklifleri

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNDE
ÜCRET/SATIŞLAR ORANI

(Milyar TL.)

Yıllar	Ücretler	Satışlar	Ücret/ Satışlar %
1974	19.0	71.5	26.5
1975	28.3	92.9	30.5
1976	42.1	127.1	33.1
1977	61.3	183.3	33.4
1978	102.8	295.0	34.8
1979	167.1	505.6	33.0
1980	275.7	1.306.7	21.1

FAALİYET SONUÇLARI 1970-1980

(Milyon TL.)

Yıllar	Kârlar Toplamı	Zararlar Toplamı	Kârlar/Zararlar
1970	1.332	1.924	(592)
1971	1.919	1.090	829
1972	2.623	1.173	1.450
1973	2.251	1.897	354
1974	4.345	3.516	829
1975	3.587	5.837	(2.250)
1976	3.635	10.338	(6.703)
1977	3.930	12.792	(8.962)
1978	6.147	19.380	(13.233)
1979	20.651	17.521	3.130
1980 (x)	50.207	18.508	31.699

(x) Gerçekleşme Tahmini

(Sayfa 112)

.....

KAMU KESİMİ DENGESİ

Kamu İktisadi Teşebbüsleri finansman gereğinin 1981 yılında yaklaşık yüzde 50 artarak 377.3 milyar liraya çıkması beklenmektedir. Başka bir deyişle bu finansman gereği gayri safi milli hasılanın yüzde 6.5 dolayına varmış olacaktır.

KİT'lerin finansman gereğinde 1981 yılında tahmin edilen artışın başlıca iki nedeni vardır: 1) KİT açıklarının 1981 yılında 27.9 milyar liradan 60.0 milyar liraya çıkması beklenmektedir. 2) KİT'lerde 317.3 milyar liralık yatırım öngörülmektedir. Oysa 1980 yılı yatırım programı 225.9 milyar lira idi.

1981 yılında KİT'lerin finansmanında Merkez Bankasından çok Bütçeye ağırlık verileceği anlaşılmaktadır.

(Sayfa 118)

.....

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Kamu İktisadi Teşebbüslerinde fiyat zamları yine finansman açığının önemli bir kısmının kapatılmasında kullanılacaktır. Ancak bazı görüşlere göre KİT zamları enflasyonu hızlandırabileceğinden fiyat artışlarına biricik finansman yolu olarak bakılmamaktadır.

25 Ocak 1980 tarihinden itibaren yapılan KİT zamları 1981 yılının ilk yarısının sonuna kadar kamu kesimine 603 milyar lira dolayında katkı sağlamıştır. Bu katkının 482.5 milyar liralık bölümü 1980 yılına 120.5 milyar liralık bölümü ise 1981 yılının ilk yarısına aittir. Zam gören mallar arasında petrol ürünleri 292.1 milyar lira ile en büyük katkıyı sağlamış bulunmaktadır.

FİYAT AYARLAMALARININ SONUÇLARI

(Milyar TL.)

	25 Ocak Paketi	25 Ocak/ 12 Eylül	12 Eylül/ 31 Aralık	Toplam	1981 Yılında Yapılan Zam- ların Katkısı
1. Petrol Ürünleri	125.4	76.5	18.3	220.2	71.9
2. Elektrik	330.0	-	-	30.0	17.8
3. Petrokimya Ürün.	18.0	-	-	18.0	-2.0
4. Kömür	17.5	-	0.2	17.7	22.4
5. Suni Gübre	21.8	-	6.0	27.8	-
6. Demir-Çelik	25.5	-	2.5	28.0	1.3
7. Kâğıt	13.2	-	0.9	14.1	0.4
8. Bakır, Alüminyum	13.0	-	-	13.0	-0.2
9. Sümerbank Ürün.	6.7	-	1.1	7.8	2.3
10. Çimento	4.9	-	0.19	5.8	1.0
11. Şeker	11.7	11.1	3.5	26.3	5.0
12. Süt ve Mamülleri	0.7	-	1.0	1.7	0.3
13. Et ve Mamülleri	14.0	-	-	14.0	0.04
14. Çay	-	13.4	-	13.4	-
15. Yem	0.6	-	-	0.6	-
16. P.T.T. Hizmetleri	8.9	-	0.3	9.2	0.3
17. Denizcilik B. Hiz.	3.0	-	-	3.0	-
18. D.B. Deniz Nakl.	2.0	-	-	2.0	-
19. Türk Hava Yolları	5.4	-	0.3	5.7	-
20. T.C.D.D.	11.2	-	-	11.2	-
21. D.M.O.	3.4	-	-	3.4	-
22. M.K.E.K Ürünleri	9.6	-	-	9.6	-
T O P L A M	346.5	101.0	35.0	482.5	120.54

(1) 1980 Yılına Katkısı

(Sayfa 119)

.....

KİT FİNANSMAN İHTİYAÇLARI
VE KARŞILAMA BİÇİMLERİ

(Milyar TL.)

	1979	1980	1981
Acık	61.935	27.884	60.000
Sabit Sermaye Yatırımları	128.647	225.900	317.316
Finansman Gereği	190.582	253.784	377.316
Kaynaklar			
Bütçe	87.943	151.884	251.316
Devlet Yatırım Bankası	14.385	17.379	25.000
Dış Proje Kredileri	42.876	61.122	80.000
Özel Fon	33.885	10.000	-
20 Sayılı Fon	70.33	12.230	-
Diğer	4.440	110.	-
Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu	-	-	21.000
GSMH'nın Yüzdesi Olarak KİT Finansman Gereği	8.7	5.4	6.5

Son haftalarda hazırlanan bazı raporlara ve yapılan bazı çalışmalara göre KİT'lerin sorunların modelden çok uygulamadaki aksaklıklardan doğmaktadır. Bu çalışmalara göre KİT'lerin bugünkü çalışmaları ile başarıya ulaşma olanakları vardır, ancak önce şu önlemler alınmalıdır:

- KİT'lerin çalışma esaslarını belirleyen 440 sayılı kanun uygulamalarda ortaya çıkan aksaklıklara göre düzeltilmelidir.

- Devlet işletmesi niteliği olmayan kuruluşlar tasfiye edilmelidir.

- Teşebbüslerin faaliyet konuları dışında kalan kuruluş ve işletmeler de ha uygun teşekküllere bağlanmalıdır.

- Tüm kamu kuruluşları 440 sayılı kanun kapsamına alınmalı ve bu kanuna uygun kuruluş kanunları çıkarılmalıdır.

- KİT dışındaki kamu kuruluşları yeniden düzenlenmelidir.

- KİT personeli ile ilgili kanuni düzenlemeler yapılmalıdır.

- Denetimde etkinlik sağlanmalıdır.

- Dış müdahalelere imkan verilmemelidir.

- Üst yöneticiler dikkatle seçilmeli ve bunlara yeterli bir süre çalışma imkanı sağlanmalıdır.

- KİT'ler güçleri aşan yatırımlara zorlanmamalıdır.
- Kuruluşlararası koordinasyon sağlanmalıdır.
- Maliyet düşürücü tedbirler alınmalıdır.
- Dış pazarlara açılma imkanı sağlanmalıdır.

(Sayfa 180)

.....

Ayrıca hükümet genel olarak kamu sektörü ve özellikle KİT'ler için piyasa ekonomisine geçişi düzenleyen ayrı bir program hazırlamalıdır.

KİT'ler kendi ticari ve mali işlemlerinde normal piyasa mekanizmasını daha fazla kullanmaları için teşvik edilmelidirler. KİT'lerin bugün sahip oldukları birçok avantajlar, kamu ve özel sektöre yasalar önünde piyasada eşitlik sağlama amacıyla en kısa sürede kaldırılmalıdır.

Örneğin, sosyal bir hizmette bulunmayan KİT'lerin bazı mallar için sahip oldukları ithalat tekeline son verilmeli ve bu kuruluşların 25 Ocak kararları ile Türkiye'de yerleştirilmeye çalışılan serbest piyasa ekonomisinin işleyişini bozabilecek diğer yetki ve faaliyetleri yeniden düzenlenmelidir.

1982 Yılına Girerken Türk Ekonomisi

(14 Ocak 1982)

(Özet ve Sonuç, Sayfa IV)

.....

Ekonomi bütün bireyleri ve sektörleri ile yeni piyasa ekonomisinin kurallarına uymak üzere tüketimlerini azaltarak tasarruflarını artırırken verimsiz çalışan ve bütçeye yük olan kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) aynen devam ettirilmesine imkan bulunmadığı şüphesizdir.

1981 yılında yapılan çalışmalarla KİT'lerdeki istihdam büyüklükleri küçük bir azalma ile devam ettirilmistir. (%0.03'lük bir azalma) 1982 yılında ise KİT istihdam toplamında yüzde 1.8 gibi cüz'i bir artış öngörülmektedir. KİT yönetimlerini sağlıklı hale getirebilecek yönetim modeli tartışmaları henüz sonuçlanmamıştır. Buna karşılık KİT'lerde eski yıllarda olduğu gibi yıllık programlar ile ilgili yeni yatırım görevleri verilmeğe devam edilmektedir. 1982 bütçesinde KİT'lere direk olarak bütçeden 242 milyar TL. bir transfer öngörülmektedir. Bununla beraber reel fiyatlarla KİT yatırımları 1982'de 1981 yılına nazaran küçük bir azalma gösterecektir. 1981 yılında KİT'ler yatırımlarının yüzde 20.1'i kendi kaynaklarından karşılanırken bu payın 1982'de yüzde 28'e çıkması beklenmektedir. Ancak, bu ölçüde kaynak artışı dahi muhtemelen KİT mamullerine 1982'de yapılacak yeni zamlarla karşılanacaktır.

(Sayfa V)

.....

KİT'ler 1980 yılında toplam olarak 581 milyon dolarlık ihracat yapmış iken bu rakamın 1981 yılında 847 milyon dolara, 1982'de ise 936 milyon dolara erişmesi tahmin edilmektedir. Genel ihracat artışının yüzde 64'ü bulunduğu 1981 yılında KİT ihracat performansı yüzde 20 civarından daha aşağı seyretmektedir.

Sanayici KİT'lerde ihracat artışı yüzde 29, hizmet kuruluşlarında yüzde 32, buna karşılık tarım ihraç eden KİT'lerde yüzde 20.8'i bulmaktadır. Bu durum, sanayici KİT'lerin özel sektör sanayi kuruluşlarına göre ihracat gayretine çok daha az girdiklerini göstermektedir. Bu durum KİT'lerin 25 Ocak 1980 kararlarıyla başlatılan yeni piyasa ekonomisi düzenini bazı sahalarda geriden takip ettiklerini, bazı sahalarda ise hiç etkilenmediklerini göstermektedir.

KİT'lerin milli ekonomiye yük olmaları olayı vatandaşın füzuli yere ek vergi istemekle eş anlamlı olup, sorunun biran evvel halli için tarihi ve acil kararın biran evvel verilmesi lazımdır.

KİT'lerin mülkiyeti konusundaki verimsiz tartışmalarının biryana bırakılarak KİT'lere enaz özel sektör kadar verimli çalışmayı sağlayacak yeni ve uzmanlaşmış bir yönetim modeli getirilmelidir.

(Sayfa 30)

1981 Yılında KİT'lerin durumu:

Bütün KİT'leri kapsayan istatistikler elimizde bulunmadığından rakamlar bilinen 10 KİT ile 5 SAN'lı kuruluşa ait bilgiler değerlendirilmiştir. Bunlar Azot Sanayii, T.Çimento Sanayii, MKEK, SEKA, Sümerbank, T.Şeker Fabrikaları TDCİ, Erdemir, DESİYAB, TUSAŞ, GERKONSAN, TAKSAN, TESTAŞ, TEMSAN ve TOMOSAN'dır.

Ele alınan kuruluşların 1981 yılının ilk dokuz ayında geçen yılın aynı devresine nazaran stokları yüzde 18.4 artarken, kârları yüzde 62.4 azalmıştır.. Satış hasılatının yüzde 53.3 arttığı bir devrede kârın bu şekilde azalmakta olması üzerinde durulması gereken bir husustur. Buna karşılık, bu kuruluşların yatırım programında geçen yıla göre yüzde 113.2 oranında artış olmuştur. 1981'i Ocak-Eylül döneminde KİT'lerin yatırım harcamaları geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 40.5 oranında artmıştır. KİT'lerin TC MB'ndan borçlanma olanaklarının kalmamasına rağmen böyle bir yatırım artışının sağlanmış olmasını olumlu bir gelişme olarak kaydetmek lazımdır. KİT'ler personelindeki yüzde 4.6 oranındaki azalmayı KİT bünyesinde yapılması gereken değişimin ilk olumlu işareti olarak almak doğru olacaktır.

SAN'lı kuruluşlara gelince: 1981 Ocak - Eylül döneminde geçen senenin aynı dönemine göre stoklar yüzde 141.7 artmıştır. Safi satış hasılatı yüzde 1037.5 oranında artarken geçen senenin aynı dönemine göre kâr ancak yüzde 18.7 oranında artış göstermiştir. SAN'lı kuruluşların 1981 yatırım programı geçen yıla göre yüzde 89.8 oranında artırılmıştır. Ocak - Eylül döneminde yatırım harcamaları ise geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 92.0 artış göstermiştir.

STOKLAR

(Milyon TL.)

	1980 Eylül	1981 Eylül	% Değişim
KİT'ler	153.286	181.436	+18.4
SAN'lı kuruluşlar	156	377	+141.7
Toplam	153.442	181.813	+18.5

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

SAFI SATIŞ HASILATI

(Milyon TL.)

	1980 Ocak/ Eylül	1981 Yıllık Program	1981 Dokuz Ayl. Fiili	1981/80 % Değişim
KİT'ler	146.389	393.126	224.479	53.3
SAN'lı kuruluşlar	16	917	182	1037.5
Toplam	146.405	394.043	224.661	67.1

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

KAR / ZARAR

	1980 Ocak/ Eylül	1981 Ocak/ Eylül	1981/80 % Değişim
KİT'ler	12.685	4.770	-62.4
SAN'lı ku- ruluşlar	-75	-61	18.7
Toplam	12.610	4.709	-62.6

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

YATIRIMLAR

(Milyon TL.)

	1980 Programı	1981 Programı	% Değişim	1980 Ocak-Eylül Fiili Harc.	1981 Ocak-Eylül Fiili Harc.	% Değişim
KİT'ler	82.603	69.506	- 15.8	27.178	38.196	+40.5
SAN'lı Ku- ruluşlar	5.186	9.845	+89.2	2.680	5.146	+92.0
Toplam	37.789	79.351	+110.0	29.858	43.342	+45.2

İSTİHDAM

	Memur 1980	1981	% Değ.	İşçi 1980	1981	% Değ.	Toplam 1980	1981	% Değ.
KİT'ler	27.190	26.727	- 1.7	143.733	136.195	- 5.2	170.923	162.922	- 4.6
SAN'lı Ku- ruluşlar	224	274	-22.3	446	520	+16.6	670	794	+18.5
Toplam	27.414	27.001	- 1.5	144.279	136.715	- 5.2	171.693	163.716	- 4.6

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

(Sayfa 163)

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1982 yılı Genel Yatırım ve Finansman Programı

Hükümetin Bakanlar Kurulu kararıyla Kamu İktisadi Teşebbüslerine verdiği talimatın özü şöyledir: Devletin elindeki kaynakların sınırlılığı gözönüne alındığında yatırım hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi, ancak kuruluşların faaliyetleri sonucunda yaratacakları fonlardaki büyük sıçramalarla mümkün olabileceğinden yatırım harcamalarında kuruluş kaynaklarını aşan taahhütlerde bulunmaktan kaçınılmalı ve eldeki kaynaklar öncelikle işletme ihtiyaçlarına tahsis edilmelidir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerine 1982 yılında verilen yatırım görevinin üst limiti olan 477 milyar liralık harcama için 1981 ve 1982 yılı bütçelerinden 242 milyar liralık bütçe transferi öngörülmüştür.

KİT'lere bütçeden yapılan transfer rakamında geçen yıla göre yüzde 9.9'luk bir azalma mevcuttur. Bu nedenle transfer bütçesi içindeki büyüklük geçen yıl yüzde 43 iken bu yıl yüzde 36'ya düşmüştür. Geçen yıl olduğu gibi, 1982

yılında da KİT'ler işletme açıklarının finansmanı için kesinlikle Merkez Bankası kaynaklarına başvurmayacaklardır. Bu bakımdan, maliyet düşürücü ve verimliliği artırıcı tedbirlerin alınmasına geçen yıldan daha fazla özen gösterilmesi gerekecektir.

İşletmeciler KİT'lerin 1980 yılı programlarındaki kâr ve zarar hesaplarına göre KİT'lerin toplam harcamaları 2 trilyon 554 milyar TL. satış hasılatları ise 2 trilyon 601 milyar TL. olacaktır. Buna göre KİT'lerin 47.1 milyar TL. konsolide kârı olacak ancak bu kuruluşlar 82.5 milyar liralık görev zararı yükleneceklerdir.

1981 senesi geçici tahminlerine göre ise KİT'lerin satış hasılatı 1 trilyon 780 milyarı, toplam harcamaları ise 1 trilyon 786 milyarı bulacağından, KİT'lerin vergi öncesi zararı 6.6 milyar görev zararları ise 102.4 milyar lira olacaktır.

Bu hesaplara göre KİT'lerin 1982 senesinde harcamalarını 1981 senesine göre 768 milyar lira civarında artırmalarının yanı sıra 821 milyar lira daha fazla satış hasılatı elde etmeleri programlanmıştır. KİT'lerin işletme kârlarının ise bu dönem zarfında 33.9 milyar dolayında artacağı hesap edilmektedir.

"Görüş" Aylık Yayın Organı

(Haziran 1980, Sayfa 4-5)

1980 Yılında Hükümet KİT'lerden Ne İstiyor?

- Verimliliği artırınız, maliyetleri düşürünüz.
- Verimliliği fiziki büyüklüğe bağlayınız. Hedef ve uygulamalarınız her yıl kontrol edilecektir.
- Maliyet, üretkenlik, finansman, stok kontrolü konularında özdenetime önem veriniz.
- İsrafı önleme ve verimi artırma amacı ile aranızda (KİT-KİT) işbirliği yapınız.
- Finansman açıklarınızı yeterince, zamanında ve sağlam kaynaklardan karşılayınız.
- Görev zararlarını azaltınız.
- Temel mal ve hizmetleri yeniden tanımlayınız ve sayılarını azaltınız.
- KİT fiyat saptamalarında yeni esaslar geliştiriniz.
- Ödenmiş sermayenizi artırınız.
- İşgücü fazlalarını saptayın, bunları yeni yatırımlarınıza kaydırın veya benzeri KİT'lere aktarmak için KİT-KİT arası anlaşma yapınız. Toplu sözleşmelerde bu konuyu gözönünde tutunuz.
- Kritik üniteler hariç yeni personel almayınız.
- KİT personeli için devamlılık ve eşitlik sağlayacak yeni bir ücret modeli pazırlayınız.
- Yönetim Kurullarınızı verimli işletmecilik ilke ve tekniğine uygun hale getiriniz.
- İşgücünüzü uzmanlaştırınız. Kullanılan hammadde ve ara malı kalitelerini iyileştiriniz.
- Noksan yatırımları olan tesisleri öncelikle bitiriniz.
- İştiraklerinizi daha etken denetleyiniz.

- KİT'leri denetleyen Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu statüsünü yeni esaslara bağlayacak çalışmalar yapılacaktır.
- Girdilerinizi kendiniz ithal ediniz.
- Pazarlama ve dağıtım sistemlerinizi iyileştiriniz.
- Destekleme fiyatlarındaki artışları satış fiyatlarına yansıtınız.
- Projelerinizin iç ve dış finansmanı ile istigal etmek üzere devamlı bir çalışma grubu kurunuz.

KİT'lerin yeniden düzenlenmesi için 20-30 yıldır komisyonlar kurulmuş, yabancı ve yerli uzmanlar çağırılmış ve görevlendirilmiş, kanunlar çıkarılmış fakat yine de istenilen olumlu sonuçlar alınamamıştır. 1980 Programı bu konuda halen hangi aşamada bulunduğu açıkça göstermektedir.

(Temmuz 1980, Sayfa 18-19-20)

KİT'lerde Kaç Kişi Çalışıyor?

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yayınlanan son 10 yıllık verilerine bakıldığında ilginç rakamlar ortaya çıkıyor. Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi KİT'lerde 1970 yılında istihdam edilen toplam personel sayısı 362.300 iken 1979 yılı sonunda 630 bin kişiye çıkmıştır. Bu miktar 10 yıllık bir dönemde %87.7 oranında bir artışı ifade etmektedir. Aynı dönem içinde memur-teknik personel sayısının 1970 yılında 165.739 iken, %55.1 oranında artarak, 1979 yılında 257 bin 773'e istihdam edilen işçi sayısı ise 1970 yılında 916.562 iken, %115.8 oranında artarak 1979 yılında 422.984 kişiye yükselmiştir.

KİT GENEL İSTİHDAM DURUMU 1970-1979

Yıllar	Memur-Teknik Personel	İşçi (Daimi Kadro)	Adet (Toplam)
1970	165.738	916.562	362.300
1971	170.601	204.020	374.621
1972	179.921	212.462	392.383
1973	192.360	233.502	425.862
1974	179.291	324.543	503.834
1975	195.979	348.399	544.378
1976	216.624	368.964	585.588
1977	225.441	410.758	636.199
1978	233.612	405.203	638.815
1979x	257.773	422.984	680.757

(x) Tahmin

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi, 1974 yılında 19 milyar TL. olan KİT toplam personel giderleri 1974-79 döneminde %605.2 oranında artarak 1979 yılında 134.2 milyar TL.sına yükselmiştir. Aynı dönemde işçi giderlerindeki artış %733.3 memur-teknik personel giderlerindeki artış ise %385.7 oranında gerçekleşmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin toplam personel giderlerini, toplam üretim değerlerine kıyasladığımızda, 1974 yılındaki üretim değerinin %33.2'sini, 1975 yılında %39.0'nı, 1976 yılında %40.2'sini, 1977 yılında %43.1'ini, 1978 yılında ise %51.9'unu personel giderleri oluşturmaktadır.

KİT-PERSONEL GİDERLERİ

(Milyar TL.)

Yıllar	İşçi	Memur Teknik Personel	Toplam
1974	11.9	7.1	19.0
1975	17.3	11.0	28.3
1976	29.1	13.0	42.1
1977	41.2	20.1	61.3
1978	75.5	27.3	102.8
1979x	99.9	34.3	134.2

(x) Tahmin

Kaynak: KİT ve İştirakleri Yıllığı
(1979)

(Ağustos 1981, Sayfa 8-9)

KİT'lerin Stok Oranları Düşüyor...

Son yılların KİT verileri incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmakta. Ekonomimizin temel mal ve hizmetlerini üreten bu kuruluşların son yıllarda aşırı stokla çalıştıkları görülüyor. 1975-1981 yılları arasında KİT'lerin toplam üretim değerleri içindeki stok payı ortalama artış oranı %44.3'ü bulmakta. Yine aynı dönem toplam üretim değerlerini ise %56 oranında artıran bu kuruluşların, genellikle üretim kapasitelerinin altında çalıştıkları ve ürünlerine olan talebin fiyatlardaki olumsuz gelişmeyle hayli düştüğünü ortaya koyuyor.

1981 (kuruluşlarca yapılan tahminlere göre) 1.113.5 milyar TL. olarak programlanan üretim değerlerinin %30.2'sini (336.1 milyar TL.) stokların oluşturacağı tahmin ediliyor, bu rakam KİT'lerin son yedi yıllık stok oranının en düşük seviyesini oluşturuyor.

KİT ÜRETİM-STOK DEĞERLERİ
(1974-1971)

Yıllar	Toplam Üretim Değ. (milyar TL)	Yıllık Artış %	Toplam Stok Değ. (Milyar TL)	Yıllık Artış %	Stok/ Üretim %
1974	57.3	-	28.3	-	49.4
1975	27.7	26.8	40.6	43.5	55.8
1976	104.4	43.6	52.1	28.3	49.9
1977	135.7	29.9	68.6	31.7	50.5
1978	189.2	39.4	85.8	25.1	45.3
1979	319.6	68.9	137.5	60.2	43.0
1980	754.2 (x)	135.9	269.1	95.7	35.7
1981	1.113.5 (x)	47.6	336.1	24.9	30.2
1975-81 Ortalama		56.0			44.3

Kaynak: KİT Yıllığı ve TUSİAD
(x) (Kuruluşlara yapılan tahmin)

(Kasım 1981, Sayfa 4-5-6)

KİT Sermayesinde Özel Sektör Payı

Kamu girişimleri sermaye bileşimleri açısından İktisadi Devlet Teşekkülleri, Özel Statülü Kamu Girişimleri, Kamu İktisadi Teşebbüsler ve Kamu İştiraki olan girişimler olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Bu kategoriler şöyle tanımlanabilir:

1) İktisadi Devlet Teşekkülleri: İDT'i sermayesinin yarısından fazlası devlete, veya devletle birlikte İDT ait, iktisadi alanda Ticari esaslara göre faaliyet gösteren, kuruluş kanunlarında 440 sayılı kanuna tabi olacağı belirtilen ve kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde çalışmak ve sermaye birikimine yardım etmek suretiyle daha fazla yatırım kaynağı yaratmak amacıyla olan kuruluşlar İDT'dir.

2) Özel Statülü Kamu Girişimleri: Kendi özel yasalarına göre çalışan, kendilerine özgü yapıları olan 5 kuruluş ayrı bir kategoride toplanmıştır. Bunlar: Atatürk Orman Çiftliği, TC Emekli Sandığı, İller Bankası, Merkez Bankası ve İstanbul Emniyet Sandığı'dır.

3) Kamu İktisadi Teşebbüsleri: Ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası kamu tüzel kişilerinince sağlanmış olan kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağlamış oldukları diğer kurumlar ve yukarıda sayılardan olmakla beraber kendilerine bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tabi kurumlar 468 sayı

yasa ile konulan denetime bağılıdır, yani KİT statüsündedir. İDT'lerde sermayenin temelini Devlet oluştururken, KİT'lerde bu temel "Kamu Tüzel Kişileri"olarak geniş tutulmuştur.

4) Kamu İştiraki Olan Girişimler: Devlet İDT,Özel Statülü Kamu Girişimleri ve KİT'lerce sermaye katılımı bulunan, ancak bu kamu sermayesinin toplam sermaye içindeki payı %50 veya daha az olan girişimler kamu iştiraki olan girişimlerdir.

Ancak KİT tanımı çok geniş tutulduğu için tüm İDT Kamu Kurumları ve hatta Kamu payının hakim olduğu kuruluşlar birer KİT olarak karşımıza çıkmaktadır. KİT'lerin ve KİT iştiraklerinin sermayelerine katılan tüzel ve özel kişiler 14 kategori altında toplanabilir. Bunlar: Hazine, Belediyeler ve Özel İdareler, Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Sendikalar, Sandıklar ve Dernekler, Özel Nitelikli Kurumlar, Ticaret ve/veya Sanayi Odaları, Bankalar, Sigorta şirketleri, Holding Şirketler, Diğer Özel Şirketler, Yabancı Sermaye, Özel Şahıslar ve sahiplik durumu belirlenemeyen diğer paylardır.

31 Aralık 1980 tarihinde KİT ve iştiraklerinin sayısı 234 olarak belirlenmiştir. 234 firmanın sermaye yapıları incelendiğinde, özel sektörün sermaye katılımının 101 firmada %51'in üzerinde olduğu görülmektedir. Söz konusu 101 firmada özel sektörün sağladığı sermaye 9.7 milyar TL. civarındadır. Geri kalan 133 firmadan 5 tanesinin sermayesinde çeşitli yabancı firmalar ve kuruluşlar hakim iken, 128 firmada sermayenin %51'den fazlası kamu kuruluşlarınca sağlanmış olup bu kuruluşlar KİT niteliğindedir. Özel Şirketler 128 KİT'ten 76'sının sermayesinde paya sahiptir. Söz konusu 76 KİT'in sermayeleri toplamı yaklaşık 86 milyar TL. dolayındadır. 86 milyar TL.sının 1.7 milyar TL.sı özel sektöre sağlanmıştır.

Özel sektörün sermayesine katıldığı KİT'ler incelendiğinde, özel şirketlerin bu KİT'lerin sermayelerindeki payının önemli bir orana ulaşmadığı görülmüyor. 76 KİT'ten 46 tanesinde özel sektörün sermayesindeki payı %10'nun altında kalmaktadır. Özel şirketlerin, Petkim-Petrokimya (%0.000008); TPAO (%0.38), T.Çimento Sanayii T.A.Ş. (%0.143), T.Şeker Fabrikaları A.Ş. (%1.86), Karadeniz Bakır İşletmeleri (%0.67) gibi temel malların tüketiminde yoğunlaşan büyük şirketlerin sermayelerine katılımları çok düşük seviyededir.

(Aralık 1981, Sayfa 4)

Yeniden Değerleme

Türk ekonomisi çok şiddetli bir enflasyondan geçmiş ve 1981 yılı sonunda %35 civarında bir tabana inmiş bulunmaktadır. İktisat politikasından sapmalar olmadığı müddetçe enflasyonun bu düzeyini koruması ve tedricen düşmesi beklenmektedir. İktisadi Kalkınmanın planlı döneminde fiyatlar 1963 yılına kıyasla 36.6 kat artmıştır. Bu dönem zarfında kurulan birçok teşebbüslerin bilançoları yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmadığı için fiyatlandırma kararlarında kârlılık oranlarında çok yanlış bazlar kullanılmaktadır.

Daha rasyonel bir karar verme ve piyasadan borçlanma mekanizmasının teşebbüslerde benimsenmesi gereken bugünlerde daha gerçekçi muhasebelere olan ihtiyaç açıktır. Gerçekçi bir muhasebe için ilk koşul bilançoların yeniden değerlendirilme olanağının sağlanmasıdır. 1960'ların ilk yarısında kurulmuş ve

KİT'lerin reorganizasyonunu ele alan komisyonlar bilançoların yeniden değerlemesini teklif etmişler, bu usulün özel kesimde de uygulanmasını önermişlerdi. Ancak bu öneriler kağıt üzerinde kalmıştır.

Zamanlama bakımından en uygun dönemdeyiz. Ekonomi mekanizmasının yeniden kurulduğu ve gözden geçirildiği 1981 yılında bu konunun biran evvel çözümlenmesi çok yararlı olacaktır.

(Mart 1982, Sayfa 4-5-6)

KİT'lerin Gerçek Yükü

KİT'lerin Türk ekonomisinde önemli bir rol oynadığı ve KİT'lerin olmadığı bir Türk ekonomisinin düşünülmesinin güç olduğu ileri sürülmektedir. Ne varki, KİT'lerin ekonomiye gerçek katkısı veya yükünün gerçek boyutları ve özel sektöre oranla verimlilik dereceleri halâ tartışılmaktadır. Biz bu tartışmayı halleymekten ziyade bu konuda düşünülenlere yardım amacıyla bazı hususları vurgulama istiyoruz.

- Devlet bütçesiyle kendilerine sağlanan yardımlar için KİT'ler herhangi bir faiz ödemezler. Faiz hesaplanmamasının nedeni devletin kendi kendine faiz tahakkuk ettirmesi için makul bir sebep olmadığının düşünülmesidir. Bu bakımdan bir özel sektör girişi ile kamu girişi karşılaştırıldığında özel sektörün maliyeti sırf piyasa faizleri dolayısıyla %50-70 oranında daha yüksek olması gerekir.

- Buna karşılık, kamu girişimlerinde genellikle vergi zayii bahis konusu değildir, KİT'in devletten vergi saklamasının bir mantığı olmadığı söylenir.

- Diğer taraftan, kamu girişimleri, aynı işleri yapan personeline, özel girişimlerde çalışanlara nazaran genellikle daha az ücret öder, buna karşılık aynı işler için gereksiz olarak daha fazla personel kullanır.

- Özel girişimciler tahvil çıkararak borçlanabilmelerine karşılık KİT'ler (Emlak ve Kredi Bankası hariç) bu olanaklardan mahrumdurlar. Hisse senedi satışı yolu ile finansman sağlama konusunda da aynı öneri yapılabilir.

- Kuruluş kanunlarında KİT'lere kendi iştegi sahalarında bazı hallerde ithal veya satış monopolü verilerek aşırı kâr sağlamaları olanağı verilmiştir. Bu durum özel girişimcilerin faaliyet sahasını daraltan bir uygulamadır ve özel sektörde örneği yoktur. Yani özel sektör bu sahada üvey evlat işlemi görür.

Bütün bu uygulamalar ülkemizde Kamu girişimleri ile özel girişimler arasında bir paralellik ve eşitlik sağlanması zorunluluğunu göstermektedir. Siyasal ve idari değişiklikler KİT tiplerine çeşitli değişiklikler getirmiş ve bunların değil özel girişimlerle kendi aralarında bile kâr ve verimlilik açılarından mukayese olanakları kalmamıştır. Bu bakımdan, özel girişimleri KİT'leştirmeyeceğimize göre KİT'leri özel sektör girişimlerine yaklaştırmak için:

- KİT'leri mali açıdan bütçe desteği ve TC MB reeskontu olmadan yasar hale getirmek,

- KİT'lerin bütün sermaye ve cari işlemlerini piyasa süzgecinden geçirmek,

- KİT yöneticilerine fiyat ve pazarlama konusunda bağımsızlık tanımak,

- Piyasa koşulları içinde yaşama gücünü göstermeyen KİT'leri tasfiye etmek bilim ve mantık gereğidir.

Ülke kaynaklarının daha rasyonel kullanılması herkesin yararınadır. Bu yapılabilirse ek dış yardım almadan dahi milli gelir kendiliğinden yükselir, tüm vergileri azaltma olanağı doğar, enflasyon hızı azalır, KİT'lerde çalışan memur ve işçilere de daha fazla ücret ödemek mümkün olur.

Olaylara Bakış

25 Ocak 1980 Kararlarının Değerlendirilmesi

(28 Nisan 1980, Sayfa 3)

KİT mamullerine %300-%400'e kadar varan zamlar yapılmış ve bu suretle KİT zararlarının 350 milyarlık kısmının kapatılması düşünülmüştür.

KİT ZAMLARI

	Zam Yüzdesi
Mazot	100
Motorin	120
Benzin	45
Gazyağı	100
Petrol Gazı	60
Taş Kömürü	100
Linyit	100
Elektrik	120
Gübre	400
Çelik	75
Şeker	80
Çimento	55
Kâğıt	300
DDY	100
Deniz Yol.	100
Tekel Mad.	55
PTT (Mektup hariç)	75

(Sayfa 4)

Bu amaçla, fiyat kontrolleri kaldırılmış, ithalat kısmen libere edilmiş, KİT fiyatları serbest bırakılmış (bazı istisnalarla), ihracat serbest bir dış ticaret ve döviz sisteminde alabileceği avantajların bir kısmına kavuşturulmuştur. Ekonomik ve mali istikrar sağlama bakımından bütçe ve Merkez Bankası emisyon politikalarına yeni bir disiplin getirileceği ilgililerce kesinlikle belirtilmiştir.

(Sayfa 5)

Hayati önemi olduğu halde bütçe ve KİT idarelerinde orta vadeli giderlerde israfı önleyecek bir sistem veya formül henüz geliştirilememiştir.

(Sayfa 10)

KİT idarelerinde yapılacak islahat programları ile yapılacak tasarruflar, fiyat indirmeleri suretiyle halka aksettirilmeli ve halkın programa bu yönden inancının geliştirilmesi lazımdır.

(30 Mayıs 1980, Sayfa 1)

Bugün Cumhuriyet Hükümetleri ekonomiyi ağır hastalıktan kurtarabilmek için dört önemli konuyu ele almaya mecbur görünmektedirler:

- Enflasyon hızının kesilmesi
- KİT'lerin durumu
- İşçi-işveren ilişkilerinin, gerek sosyal, gerek ekonomik açıdan olumlu bir yapıya kavuşturulması
- Ödemeler dengesi açığının kapatılması

TC MERKEZ BANKASINCA KİT'LERE SAĞLANAN KREDİLER

(Milyon TL)

	1978 Aralık	1979 Nisan	DEĞİŞME Değer	%	1979 Aralık	1980 2 Mayıs	D E Ğ İ Ş M Değer	%
T.M.O.	21.495	17.569	-3.926	-18.2	25.524	23.259	-2.265	- 8.
SÜMERBANK	2.000	2.241	241	12.0	4.430	4.806	376	8.
ŞEKER FAB.	9.421	15.062	5.641	59.9	15.498	18.153	2.655	17.
E.B.K.	4.200	5.582	1.382	32.9	6.991	8.301	1.310	18.
ÇAYKUR	5.591	5.591	-	-	11.053	11.553	500	4.
S.E.K.	649	748	99	15.2	801	800	-	-
T.K.İ.	250	4.246	3.996	1598.0	7.475	10.633	3.158	42.
T.D.Ç.İ.	520	1.350	830	59.6	1.350	2.340	990	73.
T.E.K.	1.834	6.997	5.163	281.5	10.488	12.864	2.375	22.
T.Z.D.K.	300	1.399	1.099	366.3	4.626	6.243	1.617	24.
ETİBANK	-	1.298	1.298	-	3.485	4.029	544	15.
PETROL OFİSİ	-	1.750	1.750	-	1.750	1.750	-	-
AZOT SAN.	-	-	-	-	446	892	446	100.
S.E.K.A.	-	-	-	-	644	644	-	-
ÇİMENTO SAN.	-	-	-	-	99	99	-	-
TOPLAM	46.260	63.833	17.573	38.0	99.660		11.706	12.

KİT Finansman Durumu

Geçen yılın aynı dönemine göre 1980 Ocak-Nisan devresinde KİT'lere sağlanan kredilerde %12.3 bir artış görülmektedir. 1979'da bu oran %38 idi. Aralık 1979-2 Mayıs döneminde TC Merkez Bankası KİT finansmanı için yeniden 11.7 milyar TL'lik bir katkıda bulunma zorunluluğunu duymuştur. Bu katkı dahi KİT'lerin finansman sorununu haletmemiştir. Zira, KİT'lerin vergi borçları, özel sektöre olan borçları henüz tasfiye edilememiştir. Bu durum KİT'lerde yapılması gerekli yapısal reformun güncelliğini koruduğunu göstermektedir.

TOSİAD Başkanının Basında, Seminer ve Toplantılarda KİT'ler Konusunda Yaptığı Açıklamalar

(9 Kasım 1980, Cumhuriyet)

KİT'lerin holding çatısı altında toplanmasının, KİT'lerin Hazine üzerindeki ağır yükünü hafifletmek, KİT'leri daha üretken ve rasyonel hale getirmek için alınmış bir önlem olarak değerlendirmiştir.

KİT'lerin bugüne kadar yönetiminde karşılaşılan en büyük sorunun politik müdahalelerin had safhaya varması olduğudur.

Bu konuda asıl başarı KİT'lerin özel sektör gibi çalışabilir hale gelmesidir.

(24 Ocak 1981, Milliyet)

KİT'ler sorunun idari olduğunu, bunların özel sektöre devir konusunun mülkiyet açısından ele alınması gerektiğini ancak özel sektör gibi çalışan kuruluşlar haline getirilmesinin zorunluğu olduğuna değinerek Türkiye bunu yapabilirse dünyaya artık ekonomik düşünen bir ülke olduğunu ispat edecektir. Devletin güçlü para basarak KİT'leri ayakta tutmak olursa bunun sonu hüsrandır.

(6 Eylül 1981, Milliyet)

KİT'lerin milli ekonomiye yük olma ağırlığının da bütün şiddeti ile sürdüğüne değinerek, KİT'lerin mülkiyetinin kime ait olacağına ilişkin yapılan tartışmalar bir yana bırakılarak, kamu ve özel sektör arasındaki olanakların birleştirileceği bir çözüm yolu bulunmalıdır.

(6 Eylül 1981, Günaydın)

Özel sektörün KİT sorununa mülkiyet açısından bakmadığını belirterek KİT'lerin bazı darboğazları var. Bunların aşılmasında özel sektör kamu kuruluşlarına yardım edebilir. Örneğin zarar eden verimsiz çalışan KİT'ler özel sektöre kiralanabilir, böyle bir uygulama üzerinde ciddi şekilde durulmalıdır.

(12 Eylül 1981, Milliyet, Açık Oturum)

KİT'lerin düzenlenmesinde bugünkü idarenin tarihi sorumluluğu vardır. KİT'lerin sorunu yönetim ve üretim sorunudur.

(24 Ekim 1981, Cumhuriyet)

Burada en önemli nokta, Anonim Şirket olduktan sonra KİT'lere zarar etmeleri halinde hazine desteğinin sürüp sürmeyeceğidir. Bunun yasada açıklıkla belirtilmesi gereklidir. Hazineden destek devam ettiği sürece ister holdinglessinler, ister anonim şirket olsunlar, isterse bugünkü gibi kalsınlar KİT'lerde değişen bir şey olmayacaktır.

(7 Eylül 1981, Rapor)

KİT'ler özel sektör tarafından kiralanmalı, üretim ve pazarlama özel sektör tarafından yapılarak KİT'e kira ödenmelidir.

(3-4 Kasım 1981, Rapor)

KİT'leri tenkit etmek genel anlamda devleti tenkit etmek değildir.

KİT'lerin milyarlık ünitelerini yöneten kimselerin özel sektörde aynı irilikteki kuruluşları yöneten yöneticiler kadar serbestliğe sahip olmaları başarılarını gösterecek bir serbesti içinde çalışmaları ve alınacak sonuçlara göre de çalışmaların değerlendirilmesi ve ödüllendirilmesi gerekir.

Özel sektörün ve hükümetin ekonomistlerin oluşturulacağı bir kurumda daha objektif kıstaslarla meselelerin hiçbir peşin hükme, saplantıya kapılmadan tartışılmasına, yani istişari mahiyetteki bir ekonomik kurulun ekonomik konuları tartışmada ve özellikle KİT'in Türk ekonomisi içerisindeki durumlarını ve Türk ekonomisine varsa negatif etkilerini gözden geçirmek ve özel sektörün üstün vasıflarını KİT'de istifade ettirmek için bu kurulun Başbakanlığa bağlı olarak kurulması, tamamen istişari mahiyetle çalışır hale getirilmesine taraftarız.

Devletin istihdam sorununa getirebileceği çare büyük alt yapı yatırımlarına süratle gitmesidir. Çünkü KİT'de sorunlar halledilmeden istihdama yardımcı oluyor diye KİT'de çalışan adam sayısını artırmak matematik bir kurala göre negatif birikimi artırmaktan başka bir şey değildir.

- KİT'lerin düzeltilmesini istemek bilakis daha güçlü bir devlet yapısına sahip olmanın arzusunu duymaktır. KİT'lerin bazı ürünlerinin üretilmesi, pazarlanması ve ihraç edilmesi konularında özel sektörün gücünden dinamizminden ve iç ve dış pazarlardaki satıcı olma vasfından istifade edilebilir.

(Ocak 1982, Para Dergisi)

KİT'ler özel sektörün bir kesimini destekleyici mali pompa görevi yapıyor sa onların da sona erdirilmesine taraftarız.

KİT'ler Türk ekonomisi içinde yaşamaya devam eder ancak bazı model değişiklikleri, bazı bünyesel değişiklikler getirmek koşuluyla.

(23 Ocak 1982, Dünya)

"KİT sorununu çözmek anayasa yapmak kadar zordur"

KİT'lerin sorunu mülkiyet sorunu değil, üretim ve yönetim sorunudur. Bunu söylerken KİT'lerin sorununun çözümüne anayasa yapmak kadar zor olduğunu da bilerek söylüyorum.

(23 Ocak 1982, Günaydın)

KİT'lerin sorunun mülkiyet sorunu olmadığını, üretim ve hazine kaynakları ile ilişkisi devam eden mali sorunlar olduğunu belirterek, Türk özel sektörünün KİT'lerin mülkiyeti üzerinde hiçbir emeli olmadığını belirterek kamu ve özel sektörün işbirliği yapmasının şart olduğunu söyledi.

(15 Şubat 1982, Milliyet)

Bir dönem ülke ekonomisinin dinamiği olan KİT'ler bugün bir keşmekeş içindedirler. Daha verimli kılınmaları için yeniden organize edilmelidir. Ancak KİT sorunu çözmek anayasa yapmak kadar zordur.

(11 Mart 1982, Günaydın)

Türkiye'de üretim artışının tam rekabeti karşılayacak oranda olmadığı için fiyat artışlarının başıboş bir şekilde devam ettiğine dikkati çeken Ali Koçman bu tehlikeli gidiş üretim artışı ile önlenmelidir. KİT zamları da özel sektöre çok kolay yansıyor. Ekonominin önemli temel malları devlet tarafından üretiliyor. Bunlara çeki düzen getirildiğinde fiyat artışlarının hızı kesilebilir.

(30 Mart 1982, Dünya)

KİT'lerin demokratik sürece geçilmesinde yeniden politize olma meselesi büyük hassasiyet taşır. KİT'lerin meselesi ekonomiktir, üretim meselesi vardır, yönetim meselesi vardır. KİT'lerin siyasal bakımdan dengelemek gayretleri yanlışır.

KİT'leri ekonomik üniteler olarak düşünmek ekonomik ünitelere nasıl yaklaşırsa onlara da öyle yaklaşmak lazımdır. KİT'leri Türk ekonomisini etkileyecek odak noktalarıdır. KİT'lerde yapılacak olan bir iyileştirme bütün Türk ekonomisine intikal edecek müspet bir olaydır. KİT'lerin islahı, varsa sorunlarının halledilmesi Türkiye'de anayasa yapmak kadar önemli bir meseledir.

TÜSİAD Başkanı Ali Koçman'ın Genel Kurulu Açış Konuşması

Sayın Arkadaşlarım....

Türk ekonomisi içerisinde büyük ağırlığa sahip Kamu İktisadi Teşebbüslerinin durumu ile ilgili olarak çeşitli platformlarda görüşlerimizi ifade etmeğe devam ediyoruz.

KİT'lerin sorununun mülkiyet sorunu olmadığını üretim, yönetim ve özellikle hazine kaynaklarıyla ilişkisi devam eden mali sorunlar olduğunu defalarca söyledik.

Kamu hizmeti gören KİT'lerin reorganizasyonu anormal maliyetlerde bir dönüş meydana getirirse bu zarardan kâr etmek şeklinde olumlu bir sonucu gidebilir.

Özellikle Ticari ve sanayi faaliyette bulunan KİT'lerin hazine subvansiyonu alma konusu hazineye en az yük getirici bir düzeye indirilmelidir.

Bunların zarar edenlerinin savunulması zaten mümkün değildir.

Kâr edenlerin ise özellikle finansman ihtiyaçları açısından tamamen kendi ayakları üzerinde durmaları ve bir özel sanayii kuruluşunun finansman zorluklarını piyasa koşulları gereği aynen yaşamaları icab eder.

Kamunun yüzde 50'den fazlasına sahip olduğu bir KİT kuruluşunda ortaya çıkan finansman ihtiyacı o KİT'in özerk sorununudur? Yoksa ilgili Bakanlığın yani hükümetin sorununudur?

Mesele en basit şekliyle bu noktada düğümlenmektedir.

KİT'leri tartışmanın devleti tenkid etmek olmadığı ve meseleye tamamen ekonomik açıdan yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

1982 yılına KİT'lerin sorunlarına kesin ve yapıcı çözümlerle girmekte olduğumuzu iddia etmek zordur.

Ayrıca, sanayinin pekçok temel girdilerini üretmem bu müesseselerin ürünlerine yapılmakta olan zamların bir çeşit vergi olmadığını iddia edebilmek için bu kuruluşların olumlu çalışan kuruluşlar olduğu vatandaşa kanıtlanmalıdır.

Türk özel sektörünün KİT'lerin mülkiyeti üzerinde hiçbir emeli yoktur. Sadece ekonomik verimlilik açısından ve milli ekonomi içerisinde bir işbirliğinin sağlanabilmesi ve belki de ilk defa kamu sektörü ile özel sektör arasında bir ekonomik sentez yaratabilmek bakımından üretim, pazarlama ve ihracat faaliyetlerinde bir işbirliği sağlanması için ciddi çalışmalar yapılmasını teklif ediyoruz.

BÖLÜM V

24 Ocak Kararlarından Sonra KİT'lerde Görülen Gelişmeler

1. Üretim, Kapasite Kullanımı, Stoklar

1980 ile 1981 yıllarının üretim miktarları karşılaştırıldığında 1981 yılında kömür, boraks, borik asit, blister bakır, sıvı alüminyum, ferro-krom, şeker, dokuma sanayi ürünleri, kağıt, petrokimya, gübre, çimento, traktör, yük ve yolcu vagonu üretimlerinde önemli artışlara karşın alümina, kolemanit paketli çay, amonyum nitrat cinsi gübre, kok, ham demir, sıvı çelik, dizel anahat lokomotifi üretiminde gerilemeler görülmektedir.

DPT'nin yaptığı incelemeye göre seçilmiş 30 maldan 22'sinde kapasite kullanım oranı önemli ölçüde artmış, sekizinde düşme olmuştur.

Geçmiş yıllarda grevler, ithalat ve enerji darboğazı sebebiyle görülen düşük kapasite kullanımı 1980/81 döneminde ithalat ve enerji darboğazının aşılması ve 1980 sonundan itibaren iş barışının sağlanması sonucu giderilmiştir.

Aşağıdaki tabloda KİT üretim ve kapasite kullanımları 1980-81 yılları için verilmiştir.

KİT ÜRETİM VE KAPASİTE KULLANIMLARI

Kuruluş	Birim	Üretim Miktarı			Yıllık Kapasite		Kapasite Kullanımı (%)	
		1980	1981	% Artış	1980	1981	1980	1981
T.K.İ.								
- Linyit	Bin Ton	13.639	15.057	10.40
- Taş Kömürü	Bin Ton	3.602	3.973	10.30
Etibank								
- Alumina	Bin Ton	137	131	- 4.38	200	200	68.50	65.50
- Kolemanit	Bin Ton	453	377	-16.78
- Boraks	Bin Ton	224	270	20.54
- Borik Asit	Bin Ton	17	23	35.29	40	40	42.50	57.50
- Blister Bakır	Ton	5.089	7.252	42.50	28.000	28.000	18.18	25.90
- Sıvı Alüminyum	Ton	33.574	40.360	20.21	60.000	60.000	55.96	67.27
- Ferro Krom								
Düşük Karbonlu	Ton	8.660	10.119	16.85	10.600	10.600	81.70	95.46
Yüksek Karbonlu	Ton	24.063	30.656	27.40	50.000	50.000	48.13	61.31
T.Şeker Fabrikası								
- Şeker	Bin Ton	868	1.031	18.78	..	990	..	104.14
Çay-Kur								
- Paketli Çay	Bin Ton	91	87	- 4.40	..	92	..	94.57
Yem Sanayii T.A.Ş.								
- Yem	Bin Ton	306	310	1.31	364	364	84.07	85.16
Sümerbank								
- Pamuk İpliği	Ton	41.453	42.356	2.18	72.312	76.862	57.33	55.11
- Pamuklu Ham Dokuma	Bin M.	117.172	221.698	25.13	253.887	256.988	69.78	86.27
- Yün İpliği	Ton	3.425	3.945	15.18	7.488	7.998	45.74	49.32
- Yünlü Ham Dokuma	Bin M.	4.803	6.025	25.44	9.813	9.663	48.95	62.35
- Ham Makina Halısı	M ²	97.208	104.872	7.88	151.562	250.000	64.14	41.95
Seka								
- Kağıt	Bin Ton	301	365	21.26	372	423	80.91	86.29
Petkim								
- PVC	Ton	27.129	39.161	44.35	46.800	46.800	57.97	83.68
- Polietilen	Ton	16.266	17.653	8.53	24.300	24.300	66.94	72.65
- Karbon Siyahı	Ton	15.444	18.108	17.25	30.000	30.000	51.48	60.36
- Sentetik Kaucuk	Ton	20.385	29.109	42.80	45.650	45.650	44.66	63.77
T.P.A.O.								
- Benzin	Bin Ton	537	457	-14.90
- Motorin	Bin Ton	825	905	9.70
- Fuel Oil	Bin Ton	1.582	1.139	-28.00
İpras								
- Benzin	Bin Ton	958	1.012	5.64
- Motorin	Bin Ton	1.430	1.589	11.12
- Fuel Oil	Bin Ton	1.213	2.754	24.45

./..

Kurulus	Birim	Üretim Miktarı			Yıllık Kapasite		Kapasite Kulla- nımı (%)	
		1980	1981	% Artış	1980	1981	1980	1981
Azot San.T.A.Ş.								
- Amonyum Sülfat	Bin Ton	36	39	8.33	60	60	60.00	65.00
- Amonyum Nitrat	Bin Ton	55	49	-10.91	50	50	110.00	98.00
- Normal Süperfosfat	Bin Ton	16	30	87.50	220	220	7.27	13.64
- Triple Süperfosfat	Bin Ton	114	131	14.91	220	220	51.82	59.55
T.Çimento San.								
- Çimento	Bin Ton	5.166	6.031	16.74	7.635	7.850	67.66	76.83
T.Demir Çelik İşl.								
- Kok	Bin Ton	1.263	1.206	- 4.51	2.055	2.055	61.46	58.69
- Ham Demir	Bin Ton	1.164	1.067	- 8.33	1.700	1.700	68.47	62.76
- Pik Demir	Bin Ton	200	207	3.50	410	410	48.78	50.49
- Sıvı Çelik	Bin Ton	985	933	- 5.28	1.600	1.600	61.56	58.31
T.Z.D.K.								
- Traktör	Adet	1.496	3.707	147.79	..	10.000	..	37.07
T.C.D.D.								
- Dizel Anahat Lok.	Adet	40	25 ²	-37.50	50	60	80.00	41.67
- Yük Vagonu	Adet	604	853	41.23	1.500	1.500	40.27	56.87
- Yolcu Vagonu	Adet	10	12	20.00	60	60	16.67	20.00
T.E.K.								
- Elektrik Enerjisi	10 ⁶ Kwh	19.414	20.584	6.03	21.473 ¹	21.630 ¹	90.41	95.16
K.B.İ.								
- Blister Bakır	Ton	10.848	20.022	84.57	36.000	36.000	30.13	55.62

¹T.E.K. ortalama üretim rakamıdır.

²1981 yılı içinde dizel anahat lokomotiflerinden 25 adetinin bakımı yapılmıştır.

Kaynak: DPT Koordinasyon Dairesinin 1980 ve 1981 Üretim Gerçekleşmesi Raporları.

Üretim değerleri ile stok değerleri birlikte alınarak değerlendirildiğinde KİT'lerin çok yüksek stok değerlerine sahip oldukları sonucuna varılabilir. KİT'ler stoklarını optimum seviyeye indirerek kaynak sağlamadıkları müddetçe stok değerlerindeki artış hızı üretim değerleri toplamına yakın ya da yüksek olacağından KİT'lerin finansman ihtiyacı olumsuz yönde etkilenecektir.

1979, 1980 ve 1981'in üretim değerleri sırasıyla 319.6 milyar TL., 728.1 milyar TL. ve 1.212.5 milyar TL. (geçici) olmuştur.

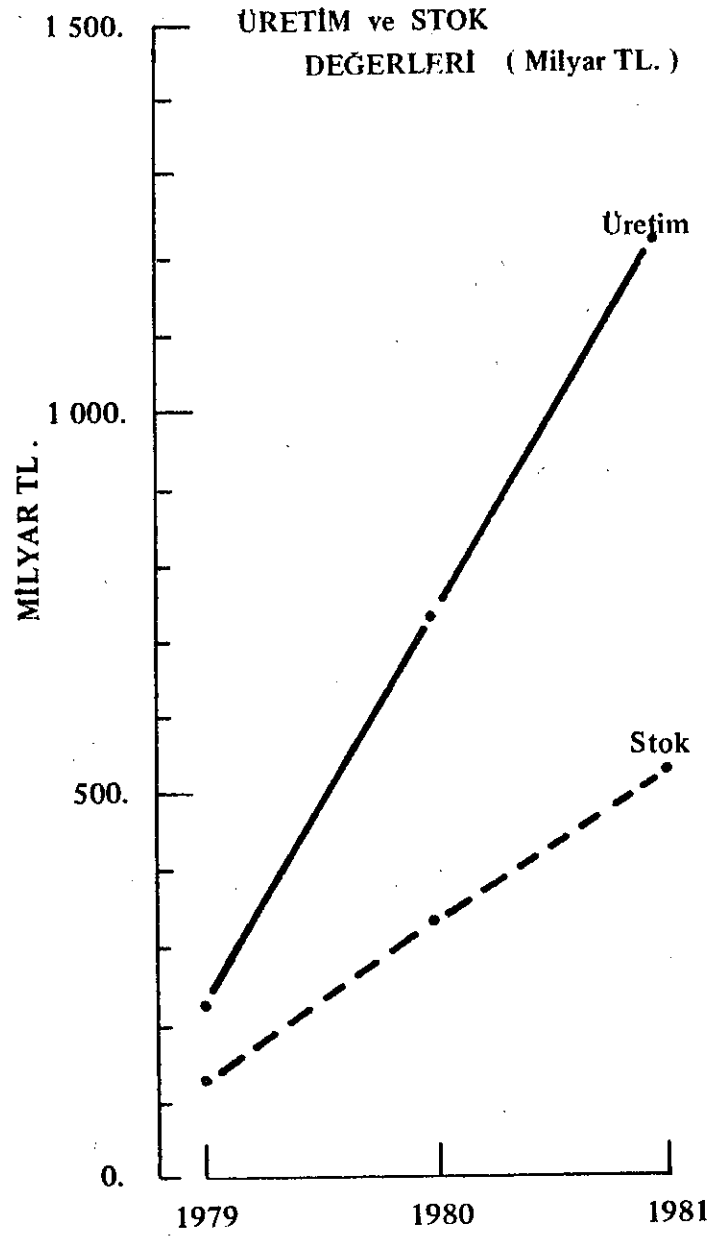
1980 senesinde üretim değerlerindeki artış hızı yüzde 127.8, 1981'de ise yüzde 66.5 olmuştur. Stok değerlerindeki artışlar ise (mamul + diğer) sırasıyla yüzde 143.9 ve yüzde 53.9 olmuştur. Görüldüğü üzere 1980'de stok değerlerindeki artış hızı üretim değerlerindeki artış hızını geçmiş, 1981'de ise önemsiz oranda gerisinde kalmıştır.

Aşağıdaki tabloda KİT stok değerinin 1980 - 1981 karşılaştırması verilmiştir.

İŞLETMECİ KİT'lerde STOK DEĞERLERİ

(Milyon TL.)

	1980		1981 (Gecici)	
	Mamul	Diğer	Mamul	Diğer
M.K.E.K.	3.441	10.202	4.739	14.663
Sümerbank	11.682	12.417	18.984	15.355
T.Çimento S.	1.633	2.981	2.944	4.828
T.D.Ç.i.	9.923	12.937	16.284	19.345
Seka	872	7.739	1.675	8.294
Tutaş	-	0.9	-	1.6
Tümosan	-	10	31	159
Taksan	68	-	143	-
Temsan	0.2	7.0	0.2	17.1
Testaş	3	33	3	33
Gerkonsan	-	34.9	6.5	128.4
Etibank	6.780	9.045	17.295	11.844
K.i.B.	197	2.069	1.277	2.675
TEK	-	6.605	-	8.021
TKİ	1.534	5.452	2.147	8.170
Petkim	2.699	4.966	2.891	7.422
Petrol Ofisi	9.424	4.144	14.700	1.300
TPAO	5.565	7.175	10.845	13.387
İpraş	5.300	4.989	7.877	35.540
İgsaş	663	829	1.761	1.210
Ditaş	-	91	-	168
Botaş	-	2.717	-	2.920
Azot Sanayii	558	2.437	3.063	4.051
Et-Balık Kurumu	1.675	570	4.585	1.018
TMO	230	24.622	133	42.728
T.Süt End.	76	167	253	175
T.Şeker Fabrikaları	30.078	31.803	69.586	20.555
Yapağı-Tiftik	1.428	-	1.696	-
Yem San.	16	717	35	1.187
TZDK	35.372	6.237	56.689	3.647
Çay-Kur	17.171	1.006	15.834	1.106
DB Deniz Nakliyat	-	1.092	-	1.122
Denizcilik Bankası	61	1.213	120	1.900
PTT	-	8.773	-	9.542
TCDD	-	12.136	-	12.136
THY	-	684	-	798
TRT	-	119	-	129
DMO	2.344	534	4.212	674
Toplam	148.793	186.554	259.899	256.249

2. KİT'lerde İstihdam Durumu (İşletmecî Kuruluşlar)

KİT'lerin istihdam durumuna bakıldığında 1980 senesinde toplam istihdamda görülen yüzde 0.2'lik azalışın 1981 senesinde yüzde 3.4 oranında sürdüğünü, 1982 için ise yüzde 4.2 oranında bir artış kaydedilmesinin programlandığını görmekteyiz.

KİT'lerde geçmiş senelerde büyük oranlarda istihdam artışı olduğu halde son üç yılda istihdam edilen işçi ve memur sayısı oldukça sabit kalmıştır, hatta azalmıştır.

Bu arada memur sayısında görülen yüzde 1'i bulmayan artışa karşı işçi sayısının son iki yılda azaldığı bu yıl için ise yine yüzde 5.9 oranında artışın planlandığı göze çarpmaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki 1979 senesinden buyana 500.000-550.000 civarında seyreden KİT personel sayısı, bu kuruluşların rantabl olmamaları ve bütçe ile devlete büyük bir yük teşkil etmeleri nedeniyle yine de makul bir büyüklükte sayılmaz.

Personel harcamaları incelendiğinde ise göze çarpan durum maaş ödemelerinin toplam personel harcamalarının yüzde 20'sine yakın bir oranı teşkil ettiği geri kalan yüzde 80'nin ücret ödemelerinden oluştuğudur. İstihdam artışının sabit kalmasına karşın işletmecî KİT'lerde personel harcamaları 1979'dan 1980'ne yüzde 65.3'lük bir artışla 236.2 milyona varırken, bu meblağ 1981'de 318.5 (%34.8'lik bir artış) milyar TL.sını bulmuş, 1982 programında ise artışın yüzde 19.4'e inmesi programlanmıştır. Bu programın gerçekleşmesi halinde 1982 yılında KİT'lerin personel harcamaları 380.2 milyarı bulacaktır.

1981 yılında görülen positif bir gelişme olarak bazı kuruluşlarda ölüm, emeklilik ve istifa nedeniyle boşalan memur ve sürekli işçi kadrolarının bir kısmının iptal edilmesi gösterilebilir. 1982 programında memur kadrolarının yüzde 38.0'lık bir azalma ile 176.6 bin kişiye indirilmesi planlanmıştır.

Elde edilen bilgilere göre 1980 yılı sonunda 547.371 kişi olan toplam KİT çalışanlarının sayısı 1981 sonunda 528.965'e düşmüştür.

KİT çalışanlarının sayısı 1980 yılında da 1.065 kişi azalmış idi. Bu şekilde üretim maliyetlerini olumsuz yönde etkileyen aşırı personel istihdamına karşı tedbir alınma yoluna gidilmektedir. DPT'nin açıklamasına göre bir önceki yıla göre KİT'lerdeki yüzde 55.9 oranındaki maliyet artışının sadece %4.3'ü direkt işçilikten ileri gelmiştir. Üretime doğrudan giren direkt işçilik ödemelerindeki artış %34.8 olarak belirlenmiştir.

İŞLETMECİ KİT'lerin İSTİHDAM DURUMU

	1979	1980	%	1981 Tahmin	%	1982 Program	%
KİT Memur Kad. (1000 kişi)	279.5	285.0	1.97	284.9	-0.04	176.6	-38.0
İstihdam Toplam (1000 kişi)	548.4	547.4	-0.2	528.9	-3.4	551.1	4.2
Memur(1000 kişi)	159.9	160.7	0.5	161.8	0.7	162.3	0.3
İşçi (1000 kişi)	388.5	386.6	-0.5	367.1	-5.0	388.8	5.9

İŞLETMECİ KİT'lerde PERSONEL HARCAMALARI

(Milyar TL.)

	1979	1980	%	1981 Tahmin	%	1982 Program	%
Maas Ödemeleri	30.7	48.4	57.7	65.8	36.0	74.3	12.9
Ücret Ödemeleri	112.2	187.8	67.4	252.7	34.6	305.9	21.1
Toplam	142.9	236.2	65.3	318.5	34.8	380.2	19.4

PERSONEL GİDERLERİNİN
ÜRETİM İÇİNDEKİ PAYI

	Personel Giderleri (Milyar TL)	Üretim Değerleri (Milyar TL.)	Personel Giderlerinin Üretim Değerleri İçin- deki Payı
1979	142.9	319.6	44.7
1980	236.2	728.1	32.4
1981	318.5	1.212.5 ¹	26.3

¹Gerçekleşme tahmini

İşletmecî KİT'lerin personel giderlerini üretim değerleri ile kıyasladığımızda 1979 yılında üretim değerlerinin yüzde 44.7'sini, 1980 yılında %32.4'ünü 1981 senesinde ise (tahmin) %26.3'ünü personel giderlerinin oluşturduğunu görmekteyiz. Önceki senelerde KİT personel giderlerindeki artış hızı üretim değerlerindeki artış hızından daha fazla olduğundan KİT'lerde üretkenliğin düşme eğiliminde olduğu söylenebilmekteydi. Ancak yukardaki tablodan da anlaşılacağı üzere

bu oran giderek azalma eğilimi göstermektedir. 1981 için 1.212.5 milyar TL.sı değerinde üretim tahmin edilmektedir. Aynı yıl içinde personel giderlerinin 318.5 milyar TL. olduğu gözönüne alındığında personel giderlerinin üretim içindeki payının yüzde 26.3 olduğu görülmektedir.

3. KİT'lerin Kârlılık Durumları

KİT'lerin kârlılık oranlarının yorumu oldukça güçtür. Genelde bir işletmenin elde ettiği kârın ne derece tatminkâr olduğunu saptamak için bakılacak noktalar şöyle sıralanabilir:

- Sermayenin alternatif kullanılış alanlarında sağlayabileceği gelir
- Genel ekonomik şartlar
- Aynı endüstri kolunda benzer işletmelerin kâr oranları

Ancak konu Kamu İktisadi Tesekkülleri olunca şöyle bir durum göze çarpmaktadır:

Kamu hizmeti yapan KİT'lerde sermayenin alternatif kullanma alanlarında sağlayacağı gelir şüphesiz bahis konusu olamaz.

Ayrıca KİT'lerin bir kısmı monopol durumunda olduklarından bunlar için benzer işletmelerin kâr oranlarıyla karşılaştırma çoğu halde anlamlı olmaya-bilir. Bu bakımdan 35 işletmecî kuruluşun dönem kârlarının¹ nominal sermayeye oranlarının randımanları için bir gösterge olabileceği düşünülmüştür.

1979-80 DÖNEMİ İŞLETMECİ KURULUŞLARDA KAR/ZARAR DURUMLARI

$$R^2 = \frac{\text{Dönem Kârı (Milyon TL.)}}{\text{Nominal Ser. (Milyon TL.)}}$$

1979	1980
MKEK zarar (327 milyon)	$R = \frac{1.026}{15.000} = 6.8$
Sümerbank $R = \frac{1.932}{8.000} = 24.2$	$R = \frac{2.239}{25.000} = 9.0$

¹Dönem kârına görev zararı nedeniyle hazineden alınan subvansiyonlar dahildir.

²R= Randıman

<u>1979</u>	<u>1980</u>
T.Çimento S. Zarar (619 milyon)	$R = \frac{921}{7.000} = 13.2$
T.Demir Çelik: $R = \frac{1.654}{20.000} = 8.3$	$R = \frac{2.074}{35.000} = 5.9$
SEKA: Zarar (1.504 milyon)	Zarar: (325 milyon)
TUSAŞ: Zarar (20 milyon)	Zarar: (3 milyon)
TOMOSAN: $R = \frac{84}{500} = 16.8$	Zarar: (16 milyon)
TAKSAN: $R = \frac{21}{500} = 4.2$	$R = \frac{16}{1.500} = 1.1$
TEMSAN:	Zarar: (2 milyon)
TESTAŞ: Zarar (6 milyon)	Zarar: (13 milyon)
GERKONSAN $R = \frac{1}{100} = 1$	Zarar: (1 milyon)
Etibank: Zarar (2.208 milyon)	$R = \frac{4.557}{25.000} = 18.2$
T.E.K. $R = \frac{3.348}{50.000} = 6.7$	$R = \frac{15.543}{50.000} = 31.1$
Petkim: $R = \frac{3.935}{2.500} = 57.4$	$R = \frac{10.075}{8.000} = 25.9$
Petrol Ofisi: $R = \frac{1.916}{4.000} = 47.9$	$R = \frac{3.548}{4.000} = 88.7$

1979	1980
T.P.A.O. $R = \frac{4.771}{2.000} = 238.6$	$R = \frac{8.153}{10.000} = 81.5$
T.K.İ. $R = \frac{21}{15.000} = 0.1$	$R = \frac{572}{26.000} = 2.2$
Karadeniz Bakır $R = \frac{295}{4.000} = 7.4$	$R = \frac{1.309}{4.000} = 32.7$
Petlas: - - -	- - -
Azot San. Zarar (650 milyon)	$R = \frac{1.952}{7.000} = 27.9$
Et Balık Kurumu: $R = \frac{367}{5.000} = 7.3$	Zarar: (912 milyon)
T.M.O.: Zarar (239 milyon)	$R = \frac{1.912}{4.000} = 47.8$
T. Süt Endüstri: Zarar (453 milyon)	Zarar: (596 milyon)
T. Şeker: $R = \frac{494}{2.000} = 24.7$	$R = \frac{849}{9.000} = 9.4$
T.Yapağı Tiftik $R = \frac{10}{200} = 2.2$	$R = \frac{94}{500} = 18.8$
T.Z.D.K. $R = \frac{218}{10.000} = 21.8$	$R = \frac{1.820}{10.000} = 18.2$
Çaykur: Zarar (14 milyon)	Zarar: (1.870 milyon)
D.B.D. Nak. $R = \frac{1.113}{1.800} = 61.8$	$R = \frac{2.882}{6.000} = 48.0$
Denizcilik Bankası Zarar:(4.412 milyon)	Zarar: (2.355 milyon)

<u>1979</u>	<u>1980</u>
P.T.T.: Zarar (531 milyon)	$R = \frac{6.561}{25.000} = 26.2$
TCDD Zarar: (6.457 milyon)	Zarar: (7.237 milyon)
T.M.Y. $R = \frac{55}{1.000} = 5.5$	Zarar: (1.926 milyon)
T.R.T. Zarar: (81 milyon)	Zarar: (166 milyon)
D.M.O. $R = \frac{384}{1.000} = 38.4$	$R = \frac{1.026}{1.000} = 102.6$
Toplam $R = \frac{3.130}{225.200} = 1.4$	$R = \frac{52.043}{389.050} = 13.4$

Yapılan değerlendirme ışığında MKEK, Türk Çimento, Petrol Ofisi, Etibank, T.E.K., T.K.İ., Karadeniz Bakır, Azot Sanayii, T.M.O., D.M.O.R., T.Yapağı Tiftik, T.Z.D.K., D.B.D.Nakliyat, P.T.T., D.M.O. randımanı (verimliliği) artan ya da zarardan çıkıp verimli olabilen kuruluşlardır. Zarara geçen kuruluşlar Tümosan, Gerkonsan, Et Balık Kurumu ve T.M.Y.R.'dir. Verimliliği azalan kuruluşlar ise şunlardır: Sümerbank, T.Demir Çelik, Taksan, Petkim, T.P.A.O., Türk Şeker. 1979-1980 karşılaştırmasında her iki senede de zarar eden kuruluşlar Seka, Testaş, Tusaş, Süt Endüstrisi, Çay-kur, Denizcilik Bankası, T.C.D.D. ve T.R.T. olarak görülmektedir.

KAMU İKTİSADİ TEŞEKKÜLLERİNİN
BİLANÇO KAR VE ZARARLARI

(Milyon TL.)

Kuruluşlar	1979	1980
MKEK	- 327	1.026
Sümerbank	1.932	2.239
T.Çimento Sanayii	- 619	921
T.Demir Çelik	1.654	2.074
Seka	-1.504	- 325
Tusaş	- 20	- 3
Tümosan	84	- 16
Taksan	21	16
Temsan	-	- 2
Testaş	- 6	- 13
Gerkonsan	1	- 1
Etibank	-2.208	4.557
T.E.K.	3.348	15.543
Petkim	3.935	10.075
Petrol Ofisi	1.916	3.548
T.P.A.O.	4.771	8.153
T.K.İ.	21	572
Karadeniz Bakır İşl.	295	1.309
Petlas	-	-
Azot San.	- 650	1.952
T.Et Balık Kurumu	367	- 912
T.M.O.	- 239	1.912
T.Süt Endüstri	- 453	- 596
T.Şeker	494	849
Yapağı Tiftik	10	94
Yem Sanayii	32	336
T.Z.D.K.	218	1.820
Çaykur	- 14	-1.870
D.B.D. Nakliyat	1.113	2.882
Denizcilik Bankası	-4.412	-2.355
P.T.T.	- 531	6.561
T.C.D.D.	-6.457	-7.237
T.H.Y.	55	-1.926
T.R.T.	- 81	- 166
D.M.O.	384	1.026
Toplam	3.130	52.043

İŞLETMECİ KURULUŞLARIN SERMAYELERİ

(TL.)

Kuruluşlar	1 9 7 9 Nominal Sermaye	Hazine Payı	1 9 8 0 Nominal Sermaye	Hazine Payı
M.K.E.K.	7.000.000.000.-	100.00	15.000.000.000.-	100.00
Sümerbank	8.000.000.000.-	100.00	25.000.000.000.-	100.00
T.Çimento S.	2.500.000.000.-	96.00	7.000.000.000.-	98.57
T.Demir Çelik	20.000.000.000.-	100.00	35.000.000.000.-	100.00
Seka	10.000.000.000.-	100.00	18.000.000.000.-	100.00
Tusaş	1.500.000.000.-	55.00	1.500.000.000.-	55.00
Tümosan	500.000.000.-	20.02	3.000.000.000.-	86.67
Taksan	500.000.000.-	62.02	1.500.000.000.-	79.60
Temsan	100.000.000.-	0.01	1.000.000.000.-	53.01
Testaş	100.000.000.-	10.10	500.000.000.-	82.02
Gerkonsan	100.000.000.-	0.01	600.000.000.-	59.77
Etibank	12.000.000.000.-	100.00	25.000.000.000.-	100.00
Tek	50.000.000.000.-	100.00	50.000.000.000.-	100.00
Petkim	2.500.000.000.-	54.4	8.000.000.000.-	58.25
Petrol Ofisi	4.000.000.000.-	100.00	4.000.000.000.-	100.00
T.P.A.O.	2.000.000.000.-	65.91	10.000.000.000.-	93.93
T.K.İ.	15.000.000.000.-	100.00	26.000.000.000.-	100.00
Karadeniz Bakır	4.000.000.000.-	69.63	4.000.000.000.-	69.63
Petlas	-	-	550.000.000.-	30.00
Azot	1.500.000.000.-	92.00	7.000.000.000.-	98.28
T.Et Balık	5.000.000.000.-	100.00	5.000.000.000.-	100.00
T.M.O.	4.000.000.000.-	100.00	4.000.000.000.-	100.00
T.Süt End.	3.000.000.000.-	100.00	3.000.000.000.-	100.00
T.Şeker	2.000.000.000.-	56.66	9.000.000.000.-	86.66
Yapağı Tiftik	200.000.000.-	92.00	500.000.000.-	95.00
Yem San.	400.000.000.-	76.50	400.000.000.-	76.50
T.Z.D.K.	10.000.000.000.-	100.00	10.000.000.000.-	100.00
Çaykur	10.000.000.000.-	100.00	10.000.000.000.-	100.00
D.B.D. Nak.	1.800.000.000.-	81.60	6.000.000.000.-	94.48
Denizcilik Bankası	9.000.000.000.-	99.95	20.000.000.000.-	99.98
P.T.T.	15.000.000.000.-	100.00	25.000.000.000.-	100.00
T.C.D.D.	50.000.000.000.-	100.00	50.000.000.000.-	100.00
T.H.Y.	1.000.000.000.-	99.85	1.000.000.000.-	99.85
T.R.T.	1.500.000.000.-	100.00	1.500.000.000.-	100.00
D.M.O.	1.000.000.000.-	100.00	1.000.000.000.-	100.00
Toplam	225.200.000.000.-	-	389.050.000.000.-	-

4)İşletmecî KİT'lerde Kâr-Zarar Hesapları (35 KİT)

1980 senesinde 1 trilyon 169 milyar 086 milyon TL. olarak gerçekleşen toplam harcamaların 1981 senesinde 617 milyarı bulup, %52.8 oranında arttığı tahmin edilmektedir. 1982 programında harcamalardaki artışın %43 oranında sınırlandırılması planlanmıştır.

Satış hasılatı 1980 senesinden 1981 senesine 633 milyar 945 milyonluk, diğer bir ifade ile %55'lik bir gelişme göstermiştir. 1982 senesi için satış hasılatının %46 artması programlanmıştır. Bu artışlarda aşağıda belirtildiği üzere yapılan zamların büyük rol oynadığı şüphesizdir.

İŞLETMECİ KİT'lerin KAR VE ZARARLARI

(Milyon TL.)

	1980	1981 Geçici	%	1982 Programı	%
Toplam Harcamalar	1.169.086	1.786.631	52.8	2.554.251	43.0
Satış Hasılatı	1.146.044	1.779.989	55.3	2.601.366	46.2
Vergi Öncesi İşletme kâr/zarar	-23.042	-6.642 ¹	71.2	47.115	809.4

¹İkinci geçici tahminlere göre vergi öncesi 1.7 trilyon TL. işletme kârı elde edilmiştir.

Kâr/zarar hesaplarına göz atıldığında şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır. Toplam harcamalardan satış hasılatının çıkarılması şeklinde ifade edilecek işletme kâr/zarar ile hazine desteğinin eklenmesi sonucu oluşacak net kâr/zarar hesabı oldukça farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere KİT'ler 1979 yılından buyana işletme kârı sağlanmaktalar. Ancak, işletme kârından hazine desteği düşüldüğünde 1979'da net olarak KİT'ler zararda görülmekte, ilk kez 1981 yılında kâra geçmektedirler.

KİT'lerde İŞLETME DÖNEMİ SONUCU

(Milyar TL.)

	1979	1980	%	1981 Geçici	%	1982 Program	%
Kâr	20.7	67.5	226.1	136.0	101.5	144.8	6.5
KİT Sayısı	23	27		25		32	
Zarar	-17.5	-15.4	12.0	-25.2	-63.6	-15.2	39.7
KİT Sayısı	12	8		10		35	
Dönem sonu kâr/zarar	3.1	52.0	1577.4	110.8	113.1	129.7	17.1
KİT Sayısı	35	35		35			
Hazine Desteği	74.1	75.1	1.4	109.1	45.3	82.5	-24.4
Net kâr/zarar (Vergi öncesi)	-71.0	-23.1	67.5	1.7	107.4	47.1	2670.6

1979 yılında 23 KİT 20.7 milyar TL. kâr ederken 12 KİT 17.5 milyar zarar etmiş, dönem sonu 35 işletmecî KİT'in kârı 3.1 milyar olmuştur. 1980 yılında kâr eden KİT'lerin sayısı 27'ye yükselmiştir. 15.4 milyar zarar eden 8 KİT'in bu zararları düşölünce dönem sonu kârı 52 milyar olmuştur. Geçici rakamlarla verilen 1981 hesaplarına bakıldığında dönem sonu kârının 1981 senesinde büyük bir artışla 52 milyardan 110.8 milyara yükseldiği görölmektedir. 1982 dönemi sonunda ise kârın 129.7 milyara yükselmesi programlanmıştır.

Öte yandan işletme kârından 1979'da 74.1 milyar TL., 1980'de 75.1 milyar TL., 1981'de 109.1 milyar TL. olan ve 1982'de 82.5 milyar TL. olması planlanan hazine yardımı çıkarılırsa bu şekilde elde edilen net kâr/zarar yukarıdaki işletme (ya da dönem sonu) kâr/zararından farklıdır. Buna göre 1979'da KİT'ler 71 milyar TL., 1980'de 23.1 milyar TL. zarar etmiş, 1981'de ilk kez bir önceki seneye oranla %107.4'lük artış ifade eden 1.7 milyar net kâr sağlamıştır. 1982 de ise bu kârın 47.1 milyara yükselmesi planlanmıştır.

5)1980 Yılında Yapılan Zamların Etkisi

1980-1981 yıllarında KİT'lerin ürettiği mal ve hizmet maliyetlerinde meydana gelen artışlar kuruluşların satış fiyatlarına yansıtılmaları sonucu kuruluşların kârları artırılmış ve finansman darboğazları bir ölçüde giderilmiştir. 1980 yılı içinde yapılan fiyat ayarlamalarının KİT'lere katkısı 482.5 milyar TL. sı olurken, 1981 yılı içinde 158.4 milyar TL.sı olmuştur.

KİT'lerin mal ve hizmet fiyatlarındaki artışların yanısıra satış hasılatlarında da artışlar olmuştur. Ancak 1981 yılında bazı kuruluşlarda yurtiçi satışların daralması ve ihracat imkanlarından tam yararlanılmaması nedeniyle, satış hasılatlarında düşme görölmektedir. Aşağıdaki tabloda 1980 ve 1981 yılında yapılan zamların katkısı görölmektedir. Belirtilmesi gereken bir husus, 1980 yılı içinde, özellikle yıl ortası ve yıl sonundaki fiyat ayarlamalarının 1981 yılına katkısı olduğudur.

FİYAT AYARLAMALARININ SONUÇLARI

(Milyar TL.)

	1980 Yılında Yapılan Zamların Katkısı ¹			Toplam	1981 Yılında yapılan Zamların katkısı
	25 Ocak Paketi	25 Ocak/ 12 Eylül	12 Eylül/ 31 Aralık		
Petrol Ürünleri	125,4	76,5	18,3	220,3	88,4
Elektrik	30,0	-	-	30,0	23,0
Petrokimya Ürünleri	18,0	-	-	18,0	- 2,0
Kömür	17,5	-	0,2	17,7	22,4
Suni Gübre	21,8	-	6,0	27,8	8,9
Demir Çelik	25,5	-	2,5	28,5	2,4
Kağıt	13,2	-	0,9	14,1	1,4
Bakır ve Aliminyum Mam.	13,0	-	-	13,0	- 0,2
Sümerbank Ürünleri	6,7	-	1,1	7,8	2,6
Çimento	4,9	-	0,9	5,8	1,8
Şeker	11,7	11,1	3,5	26,3	6,5
Süt ve Mamulleri	0,7	-	1,0	1,7	0,3
Et ve Mamulleri	14,0	-	-	14,0	-
Çay	-	13,4	-	13,4	-
Yem	0,6	-	-	0,6	0,2
PTT Hizmetleri	8,9	-	0,3	9,2	0,3
Denizcilik Bankası Hizm.	3,0	-	-	3,0	0,8
D.B. Deniz Nakliyatı	2,0	-	-	2,0	-
THY	5,4	-	0,3	5,7	0,3
TCDD	11,2	-	-	11,2	1,5
DMO	3,4	-	-	3,4	-
MKEK Ürünleri	9,6	-	-	9,6	-0,2
Toplam	346,5	101,0	35,0	482,5	158,4

¹1980 yılına katkısı

24 Ocak 1980 kararları ile KİT fiyatlarına 482.5 milyar TL. gelir getiren zamlar yapılmamış olsa idi, KİT'ler 1980 senesinde 430 milyar TL. zarar edeceklerdi. 1981 senesinde ise 158.4 milyar TL.lık zamların katkısı olmasaydı, KİT'lerde 46.7 milyar TL. zarar görülecekti.

6)İşletmecî KİT'lerde Yatırımların Finansmanı

KİT FİNANSMANININ KAYNAKLARI

(Milyar TL.)

	1979	1980	%	1981 Geçici	%	1982 Program	%
Yatırım	128.6	282.5	119.7	398.5 ¹	41.1	472.0	18.4
Kaynak Ödeme Açıkları	61.9	26.6	-57.0	-22.5	-184.6	36.0	260.0
Ek Finansman Gereği	190.6	309.1	62.2	421.0	36.2	436.0	3.6
Bütçe	87.9	156.5	78.0	229.6	46.7	201.8	-12.1
DYB	14.4	16.2	12.5	51.9	220.4	73.8	42.2
Dış Proje Kredileri	42.9	82.7	92.8	65.7		100.4	52.8
Özel Fon	33.9	10.0	-70.5	-		-	
20 Sayılı Fon	7.0	12.7	81.4	-		-	
Diğer Kaynaklar	4.5	-	-	-		-	
Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu	-	31.0	-	73.8	138.1	60.0	-18.7

¹Nakdi olarak 398.5 milyar TL. olarak görülen yatırım harcamaları fiziki olarak 225.8 milyardır.

KİT finansman

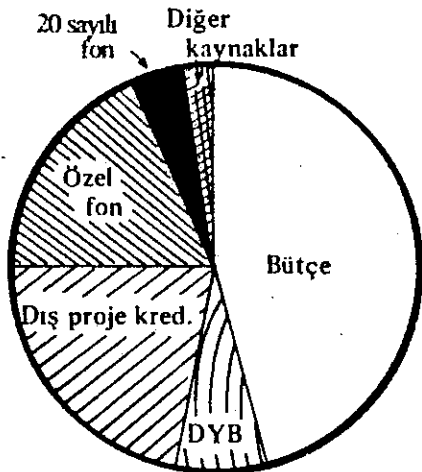
kaynakları (İŞLETMECİ KURULUŞLAR)

1979

Yatırım ; 128.6 milyar

Kaynak - ödeme
açıkları ; 61.9 milyar

Ek finansman
gereği ; 190.6 milyar = 100%

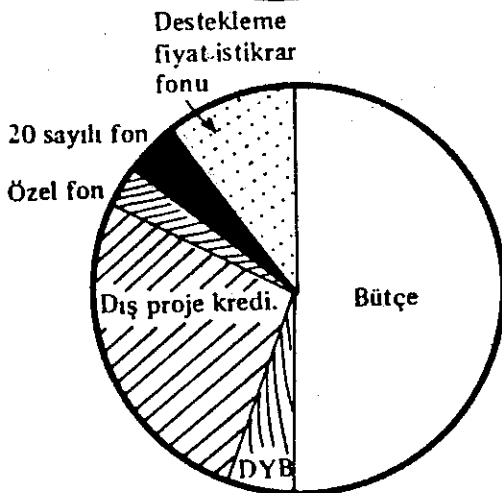

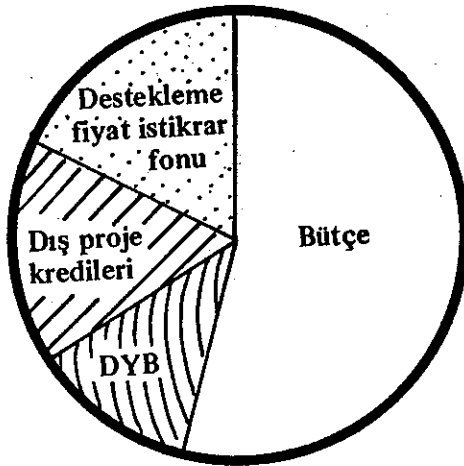
1980

Yatırım ; 282.5 milyar

Kaynak - ödeme
açıkları ; 26.6 milyar

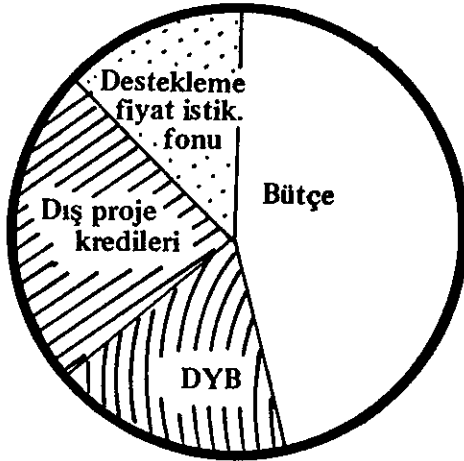
Ek finansman
gereği ; 309.1 milyar = 100%

1981

Yatırım	; 398.5 milyar
Kaynak - ödeme açıkları	; - 22.5 milyar
Ek finansman gereği	; 421.0 milyar = 100%

1982

Yatırım	; 472.0 milyar
Kaynak - ödeme açıkları	; 36.0 milyar
Ek finansman gereği	; 436.0 milyar = 100%

1979 senesi verileri ile 1980 verileri karşılaştırıldığında, kaynak-ödeme açıklarında %57.0'lık azalışa karşın yatırım harcamalarında %119.7'lik toplam finansman ihtiyaçlarında %62.2'lik artışlar gözlenmektedir.

1980 senesinde 309.1 milyarı bulan finansman gereğinin 156.5 milyarı Bütçeden, 16.2 milyarı DYB kanalı ile, 82.7 milyarı Dış Proje Kredileri şeklinde, 10 milyarı Özel Fondan, 12.7 milyarı 20 Sayılı Fondan, 31 milyarı destekli Fiyat İstikrar Fonundan sağlanmıştır.

1981 senesinde ise (geçici tahminlere göre) yatırım harcamalarında %41.1'lik, ek finansman gereğinde %36.2'lik artışlar olmuştur.

Bir önceki sene 26.6 milyar TL. olarak gerçekleşen kaynak ödeme açığında 1981 senesinde de %184.6'lık azalış görülmektedir. 1981 yılı genel yatırım ve finansman programının hazırlanmasında açık finansmana yer verilmemesi ve yatırımların finansmanı için Hazine'den transfer edilen kaynakların daha etkili denetimi için KİT'lere aktarılan fonların DYB eli ile kullanılması planlanmıştır.

Devlet Yatırım Bankası genel olarak, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yıllık programlarında yer alan projelerine yatırım kredisi vermektedir. Ayrıca avans niteliğinde kısa vadeli işletme kredisi de açmaktadır. Bu krediler ileride proje kredisine dönüştürülebilmektedir, ayrıca bankanın geçici kasa fazlalarını değerlendirme bakımından da önem arz etmektedir. Aşağıda KİT'lerin 1979-1981 dönemi yatırımları ile bu yatırımların finansmanında Devlet Yatırım Bankası proje kredilerinin payı gösterilmiştir.

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ
YATIRIMLARI VE BUNLARIN FİNANSMANINDA
DEVLET YATIRIM BANKASININ PAYI

	KİT Yatırım Toplamı	DYB Proje Kre- disi Ödemeleri Toplamı	(Milyar TL.) Yüzde Oranı
1979	128.6	11.7	9.1
1980	282.5	16.2	5.7
1981	398.5	52.1	13.1

1981 senesinde KİT'lerin işletme açıkları ve yapacakları finansmanın temini için gerekli 421 milyar TL.sının 229.6 milyarının Bütçeden, 51.9 milyarının DYB kanalı ile, 65.7 milyarının Dış Proje Kredileri şeklinde temini ve 73.8 milyar lirasının Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan karşılanması planlanmış idi.

1981 yılında Merkez Bankası kaynaklı özel fon kullanımına başvurulmamış ve temini gerekli finansman kaynakları içinde Bütçe transferleri payında azalma olmuştur.

1981 yılında ortaya çıkan kaynak açığı temel mal ve hizmet kapsamına giren bir kısım işletmecî kuruluştan ileri gelmektedir. TKİ, TZDK, DB Deniz Nakliyat, Denizcilik Bankası ve TCDD'den oluşan bu kuruluşların 1980 senesinde 58.0 milyar TL. olan kaynak açıkları, 1981 senesinde 129.2 milyar TL.sına yükselmiştir. Diğer işletmecî kuruluşlar 1980 senesinde 75.0 milyar TL. 1981 senesinde ise 106.8 milyar TL. kaynak fazlası vermişlerdir.

1982 Programına göz atıldığında yatırımlarda sadece %18.4'lük bir artışın yanı sıra 1981 senesinde -22.5 olan kaynak ödeme açığının 36 milyarı bulacağı planlanmıştır. Bu şekilde ek finansman gereği 436 milyar olarak tesbit edilmiştir. Ancak bu meblağın temininde dikkati çeken bir husus Bütçeden gelen transferlerin %12'lik bir azalma ile 201.8 milyar olarak planlanmasıdır. Diğer finansman kaynakları 73.8 milyar TL. ile DYB, 100.4 milyar TL. ile Dış Proje Kredileri, 60.0 milyar TL. ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu olarak planlanmıştır. Buna göre bir önceki yıla oranla Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonunda da yüzde 18.7'lik bir azalma görülmektedir.

7) İthalat - İhracat

1980 yılında Türkiye ithalatının yüzde 65.2'si, mal ihracatının ise sadece yüzde 12.5'i KİT tarafından yapılmıştır. 1981 yılında bu oranlar sırasıyla yüzde 58.2'ye ve yüzde 12.2'ye düşmüştür. Ancak KİT mal ihracatı 1981 yılında bir önceki yıla oranla %58.8 hizmet ihracı ise yüzde 25.5 oranında artmış, toplam döviz gelirleri 969.0 milyon dolara ulaşmıştır. Bu başarıya rağmen, KİT'ler ekonomiyi göstermiş olduğu ihracat başarısının gerisinde kalmışlardır.

İTHALAT - İHRACAT DURUMU

	1 9 8 0			(Bin Dolar)		
	Türkiye	KİT	% Pay	Türkiye	KİT	% Pay
İthalat	7.909.444	5.159.942	65.2	8.924.574	5.193.664	58.2
a) Petrol	3.862.067	3.434.258	88.9	3.878.196	3.555.624	91.7
b) Petrol dışı	4.047.377	1.725.684	42.6	5.046.378	1.638.040	32.5
Mal ihracatı	2.910.122	362.590	12.5	4.702.935	575.654	12.2
Hizmet ihracatı	-	313.408	-	-	393.316	-
Toplam ihracat Geliri	-	675.998	-	-	968.970	-

¹Geçici

Bu arada kuruluş bazında incelendiğinde bazı KİT'lerin AET'nin kısıtlayıcı politikaları ve dünya piyasalarındaki durgunluk gibi kendi kontrolü dışındaki engeller sebebiyle ihracatlarında 1981 senesinde 1980 senesine oranla düşme görülmektedir. Ancak KİT'lerin yurt dışı pazarlama faaliyetlerinde özel sektöre oranla daha az esnekliğe sahip olmaları da ihracatlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Aşağıda 1980-1981 döneminde KİT'lerin ithalat ve ihracat durumları kuruluş bazında verilmiştir.

İHRACAT - İTHALAT¹

(000 ₺)

	İ t h a l a t				İ h r a c a t	
	1980		1981 ²		1980	1981
	Ara Malı	Yatırım Malı	Ara Malı	Yatırım Malı		
MKEK	4.862	6.036	11.840	8.940	4.123	62.600
Sümerbank	10.344	42.891	17.223	7.316	19.818	9.096
T.Çimento San.	-	18.017	-	62.817	6.557	64.202
T.D.Ç.İ.	101.419	39.296	45.000	30.000	1.965	1.905
Seka	17.119	38.123	21.701	36.064	-	1.500
Tusaş	-	-	-	-	-	-
Tümosan	-	4.942	-	6.925	-	-
Taksan	880	4.371	786	12.824	-	-
Temsan	-	583	-	2.822	-	-
Testaş	-	4.080	-	6.665	-	-
Gerkonsan	-	15	-	-	-	-
Etibank	31.600	10.348	20.133	40.078	156.092	141.588
K.B.İ.	6.781	1.484	13.255	198	-	-
T.E.K.	32.626	166.209	60.000	210.284	-	-
T.K.İ.	9.608	1.189	10.204	14.492	-	-
Petkim	64.974	24.556	51.618	46.894	7.533	4.675
Petrol Ofisi	120.196	-	255.427	-	-	-
T.P.A.O.	1.533.527	153.745	1.322.060	206.448	27.777	11.550
İpraş	1.780.535	931	1.978.137	4.076	27.685	102.638
İgsaş	2.601	342	1.581	49	-	-
Ditaş	-	2.492	-	368	-	-
Botaş	478	355	623	803	64.836	93.753
Azot San.	77.545	14.830	85.753	2.208	-	-
Et-Balık	-	620	-	712	5.385	45.642
T.M.O.	4.580	562	100.119	227	84.535	116.414
T.Süt End.Kurumu	-	1.485	-	125	-	-
T.Şeker	167.855	13.301	53.354	11.824	11.067	4.931
Yapağı-Tiftik	-	-	-	-	94	3.613
Yem Sanayii	28	-	212	15	-	-
T.Z.D.K.	454.873	385	189.574	500	208	-
Çay-kur	44	-	22	-	10.021	5.300
DB.Ban.Nak.	39.814	7.512	65.000	4.570	39.337	45.000
Denizcilik Bank.	431	5.122	697	3.451	45.014	45.635
P.T.T.	6.599	26.327	8.675	35.015	9.566	13.958
T.C.D.D.	2.605	12.954	6.289	17.412	-	-
T.H.Y.	70.000	11.846	78.899	15.167	154.655	194.910
T.R.T.	-	-	-	-	-	-
D.M.O.	657	3.412	5.929	264	-	-
Toplam	4.541.581	618.361	4.404.111	789.553	675.998	968.970

¹Kuruluşlardan alınan bilgilere göre hazırlanmıştır.

²Geçici

8) Sonuç

Sonuç olarak, 24 Ocak kararlarından sonra KİT'lerde olumlu gelişmeler şöyle özetlenebilir:

- Üretimde 1980 senesinde 127.8'lik, 1981'de ise 66.5'lik artışlar görülmektedir.
- İstihdamda geçmiş senelerdeki büyük artışlara karşın son üç sene zarfında %3'e varan azalmalar tesbit edilmiştir. Ayrıca 1981 senesinde boş bulunan emur ve sürekli işçi kadrolarından bir kısmı iptal edilmiştir.
- 15 kuruluş 1979-80 döneminde zarardan çıkıp verimli hale gelmiş veya verimlilikleri artırabilmiştir.
- KİT'ler 1979'dan buyana küçük ölçülerde işletme kârları sağlamaktadırlar. Kârlardan hazine desteği düşülürse KİT'ler 1981 yılında 1.7 milyar TL. kâra geçmişlerdir.
- 1980-81 yıllarında KİT'lerin ürettiği mal ve hizmet maliyetlerindeki artışlar satış fiyatlarına yansıtılmış ve yapılan fiyat ayarlamalarının KİT'lere katkısı 1980'de 482.5 milyar TL., 1981'de ise 158.4 milyar TL.sı olmuştur.
- 1981'den itibaren yatırımların finansmanı için hazineden transfer edilen kaynakların daha etkili denetimi için KİT'lere aktarılan fonlar DYB eli ile kullandırılmaya başlanmıştır. 1980 senesinde %62.2'lik artış gösteren toplam finansman ihtiyacı 1981'de %36.2'lik artışta tutulabilmektedir. 1982 programında bu artışın %3.6'yı geçmemesi planlanırken Bütçeten yapılacak transferlerde ve Desteklem ve Fiyat İstikrar Fonunda temin edilecek meblağlarda sırasıyla %12.1'lik ve %18.7'lik azalmalar söz konusudur.
- KİT mal ihracatı 1981 yılında bir önceki yıla oranla %58.8 hizmet ihracı %25.5 oranında artmış, toplam döviz gelirleri 969.0 milyon dolara ulaşmıştır.

Ancak, bütün bu olumlu gelişmelere karşın her bölümün sonunda belirtilen hususlar, özetle stokların nispeten yüksek bulunması, azalış trendine karşın istihdamın yine de makul bir büyüklükte olmaması, işletmelerden bir çoğunun rasyonel ve verimli çalışmaması, yapılan zamların artık sonuna gelinmesi, KİT sektörünün ihracat gayretinde özel sektöre nazaran geride kalması, KİT'lerde piyasa ekonomisi düzeninin henüz tam işlemediğini göstermektedir.

BÖLÜM VI

KİT REFORM TASARISI NE GETİRİYOR?

Tasarı Kamu İktisadi Teşebbüslerini üç gruba ayırmaktadır:

- Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK)
- Devlet Anonim Şirketleri (DAŞ)
- Devlet İştirakleri (Dİ)
- Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK)

Sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olup A.Ş. şeklinde kurulan ve Devlet Anonim Şirketleriyle devlet iştirakleri hisselerine sahip bulunan devlet kuruluşlarıdır.

- Devlet Anonim Şirketleri (DAŞ)

Sermayesinin yarısından fazlası Kamu İktisadi Kuruluşlarına ait, A.Ş. şeklinde kurulan devlet işletmeleridir.

- Devlet İştirakleri (Dİ)

KİK veya DAŞ'ların sermayelerinin yarısından azına sahip bulundukları ortaklıklardır. Devlet iştiraklerinde edinilecek sermaye payı %10 (veya %15)'dan aşağı olamaz.

Tasarıda amaç, kuruluşların kârlı ve verimli çalışmaları ve DAŞ'ların zamanla halka açılarak devlet iştirakine dönüşmelerinin sağlanması olarak tanımlanmıştır.

KİK'ler için temel yönetim ilke ve kuralları şunlardır:

- 1) KİK'ler tüzel kişiliğe sarıp ve özerk kuruluşlardır.
- 2) KİK'lerin DAŞ'lardaki payları ve A.Ş.'lere iştirak edilmesi kararları yönetim kurullarının kararlarına dayanarak Bakanlar Kurulunun onayına bağlıdır.
- 3) KİK'ler ile onlara bağlı DAŞ'lar Hazine ve TC Merkez Bankasından yatırım finansmanı alamazlar.
- 4) Devletçe KİK'lere mali kaynağı gösterilmek ve ödenmek suretiyle görev verilebilir.

Politika ve Koordinasyon Kurulu

KİK'lerin Politika ve Koordinasyon Kurulu Başkanının başkanlığında Yüksek Planlama Kurulu üyeleri, Çalışma Bakanı ilgili bakanlar ile Yüksek Denetleme Kurulu Başkanından oluşur.

Kurulun görevleri şunlardır:

- KİK'lerin genel politikasını tespit etmek
- Problemlerin çözümüne uyum sağlamak
- Kâr dağıtımını ve ikramiye verilmesini tespit etmek
- Halka açılacak hisseleri belirlemektir.

İlgili Bakanlık

KİK'lerle ilgili bakanlığın bu kuruluşlara ilişkin görevleri şunlardır:

- KİK'lerin ana sözleşmelerini hazırlamak ve tescil ettirmek
- KİK faaliyetlerinin plan ve programlara uygunluğunu sağlamak ve önerilerde bulunmak
- KİK faaliyet sonuçları hakkında önerilerde bulunmak.

Kamu İktisadi Kuruluşlarının Kuruluş Esasları

- KİK'ler Bakanlar Kurulunun teklifi ile çıkarılacak kanunla kurulur.
- Kurucular Genel Kurulunda ilgili bakanlarca temsil edilir.
- Sermayelerine katılabilecek özel kişi ve kuruluşlar sermaye payları oranında Genel Kurula katılırlar.
- KİK'lerin sermayesi, Sermaye Piyasası Kanununa göre kayıtlı sermaye sisteminde uygun biçimde tespit edilir. Sermaye tavanına kadar hisse senetleri çıkarılması yetkisi Genel Kurula aittir.

KİK'lerin Organları

KİK'lerin organları şunlardır:

- Genel Kurul
- Yönetim Kurulu
- Denetim Kurulu
- Genel Müdürlük

Genel Kurul

Başbakanın yetki vereceği bir bakanın başkanlığında

- Başbakan Yardımcıları, Maliye, Çalışma ve KİK ile ilgili diğer Bakanlar
- Bakanlar Kurulunca beş yıl için seçilen 7 üst kademe yöneticisi
- DPT'nin Yüksek Planlama Kurulu Üyeleri
- Hazine Genel Sekreteri ve Hazine Genel Müdürü
- KİK ve DAŞ Yönetim Kurulu Başkanları arasında ilgili bakan tarafından seçilen en çok 10 kişi
- Sayıştay, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu ve TC Merkez Bankası Başkanları
- İlgili Bakanlık Müsteşarı, DYB Genel Müdürü
- KİK hisse senetlerinin binde beşine sahip özel ve tüzel kişileri temsil eden 25 kişi'den oluşmaktadır.
- KİK Genel Kurulu her yıl en geç Nisan ayı içinde olağan, Başbakanın daveti veya Genel Kurul üye tam sayısının üçte birinin ya da Denetim Kurulunun oy çokluğu ile olağanüstü olarak toplanır.

Genel Kurul Görevleri

- Yönetim Kurulu başkanını ve üyelerini seçmek ve ücretlerini tespit etmek, aklanıp aklanmamalarına karar vermek ve sonucu Yasama Meclisine iletmek

- Denetim Kurulu üyelerini ve ücretlerini tespit etmek,
- Yıllık Faaliyet Raporunu incelemek, onaylamak veya reddetmek,
- Ana sözleşmenin değiştirilmesi ya da sermayesinin artırılmasına karar vermek,
- Kuruluşun çıkaracağı tahvillerin toplam tutarı için Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- Yeni kurulacak DAŞ'lar hakkında karar vermek

Yönetim Kurulu

- Genel Kurulca üç veya beş yıl süre için seçilen bir başkan, beş üye ve Genel Müdürden oluşur.
- Yönetim Kurulu başkan ve üyeleri görev süreleri sonunda yeniden seçilebilirler.
- Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri ile Genel Müdür ve yardımcılarının yüksek öğrenim görmüş olmaları ve en az beş yıl üst yöneticiliği yapmış olmaları gerekir.
- En az ayda (veya 15 günde) bir toplanır.

Görevleri

- Kuruluş Genel Müdür ve Yardımcılarını atamak ve ücretlerini tayin etmek diğer personelin ücretleriyle ilgili esasları tespit etmek
- Kuruluşun sermayesinin yarısından fazlasına sahip olduğu DAŞ'ların Yönetim Kurulu başkanları ile üyelerini atamak, kuruluşa bağlı devlet iştiraklerinin yönetim kurullarındaki temsilci üyeleri seçmek
- Kuruluşa bağlı DAŞ ve iştiraklerin Genel Kurullarına katılacak temsilcileri seçmek
- Kuruluşun DAŞ'lardaki sermaye paylarını halka satarak kısmen ve tamamen elden çıkarmak
- Kuruluşun amaçları doğrultusunda devlet iştiraki yapmak
- Kuruluş tahvilleri çıkararak, pazarlamasını yapmak
- Kuruluşa bağlı DAŞ ve iştiraklerde uygulanacak personel, pazarlama, muhasebe, finans ve yatırım politikalarını Politika ve Koordinasyon Kurulunun prensipleri doğrultusunda tespit etmek
- Kuruluşa bağlı kuruluşların yatırımlarını finanse edecek fonları sermaye ve para piyasalarından sağlamak
- Kuruluş yöneticilerinin kuruluşu taahhüt altına sokacak birinci ve ikinci derece imza yetkilerini tespit etmek.
- Kuruluş bilanço ve kâr zarar tablolarını Denetim Kurulu onayı ile birlikte Genel Kurul toplantısından 15 gün öncü açıklamak

Denetim Kurulu

- KİK Denetim Kurulu üç üyeden oluşur. Bu üyelerden ikisi Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun göstereceği dört aday arasından, diğeri de doğrudan Genel Kurul tarafından üç yıl için seçilirler.
- Görev süreleri sonunda aynı yöntem ile yeniden seçilebilirler.

Görevleri

- Kuruluşun yıllık faaliyet sonuçlarını muhasebe ilke ve kuralları ışığında gerçeğe uygun olup olmadığını belirlemek ve Denetim Kurulu raporu ile Genel Kurula sunmak
- Muhasebe ve mali işlerle ilgili uygulamalar için Yönetim Kuruluna önerilerde bulunmak
- Genel Kurul tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek

KİK Genel Müdürü ve Görevleri

Genel Müdür Yönetim Kurulunca saptanacak koşullara uygun sözleşme ile atanır.

Görevleri:

- KİK'i kamu kurumlarına, topluma ve üçüncü kişilere karşı temsil etmek
- Yardımcılarını seçmek ve atanmaları için yönetim kurulunun onayına sunmak
- Yönetim Kurulunca belirlenen esaslar içinde diğer personeli seçmek ve görevlendirmek
- Yıllık faaliyetlerin ve yatırımların 5 yıllık kalkınma planı, yıllık program ve hükümet programlarına uygun hazırlanmasını sağlamak
- Kuruluşa bağlı şirketlerin stratejilerini belirlemek, plan ve programlar hazırlamak
- Aylık faaliyet sonuçlarını hazırlamak, yönetim kuruluna sunmak, denetçilere yollamak ve yeni önlemler almak
- Yönetim Kurulunca verilen diğer görevleri yapmak

Devlet Anonim Şirketleri (DAŞ)

Kuruluş:

- DAŞ bağlı olduğu KİK Genel Kurulunun yetki kararına dayanılarak, Yönetim Kurulunun Türk Ticaret Kanununa göre hazırlanan sözleşmenin tescili ile kurulur.
- KİK'ler kendi faaliyet alanlarına ilişkin olmayan konularda DAŞ kuramazlar.
- Birden çok KİK'lerin birlikte kuracağı DAŞ'ların kayıtlı sermayesinde en büyük paya sahip olan KİK'e bağlanması zorunludur.
- Birden çok KİK sermayesine eşit paylarla ortak olacakları DAŞ'ları kuramazlar
- Kuruluş konusunda KİK Yönetim Kuruluna yetki veren Genel Kurul kararı, şirketin amaçlarını, kayıtlı sermaye tutarını, sermayenin tamamının taahhüt edilip edilmediğini DAŞ hisselerinin halka satılacak kısmını ve kuruluş süresini belirtir.
- DAŞ'ın "kurucuları" yönetim kurulu Başkan ve üyelerinden varsa özel ve tüzel kişi kurucu ortaklardan oluşur.
- DAŞ'lar ana sözleşme hükümleri dışında özel hukuk hükümlerine göre TTK ve sermaye piyasası kanununa göre yönetilir ve denetlenir.

Kâr Dağıtımı ve İkramiyeler ile İlgili Hükümler

- Vergi sonrası kârlar TTK gereğince kanuni ve ihtiyari yedekler ayrıldıktan sonra kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre ortaklara dağıtılabilir, bu dağıtım biçimi ana sözleşmede ayrıca belirtilir.
- KİK ve DAŞ'ların yönetim kurulu, başkan ve üyeleri, genel müdür ve yardımcıları ile müdürlerden oluşan üst düzey yöneticilerine vergilerin ödemesi ve kanuni ihtiyatların ayrılmasından sonra kalan kârın %10'unu aşmamak üzere başarı ikramiyesi genel kurul kararı ile verilebilir.
- Görevlerinde olağanüstü gayret göstererek kârlılığını ve verimliliğini artıranları ve yararlı buluş getirenlere olağanüstü ikramiye genel kurul kararı ile verilebilir.
- Bütün KİK ve DAŞ'larda geçerli olmak üzere bu ikramiyelerin verilmesinde bağlı kalınacak esaslar Politika ve Koordinasyon Kurulunca tespit edilir.

KİK, DAŞ ve Onlara Bağlı Anonim Şirketlerde Halka Hisse Senedi Satışı

KİK, DAŞ ve bağlı şirketlerinin uygun ortam buldukça halk sermayesine açılmaları ve sermaye piyasası kanununun halka açık A.Ş. için öngördüğü kurallara uymaları ve kanunun yayınından sonra hisse senetlerini menkul kıymet borsası kotasyonuna almaları zorunludur.

Bu konuda belirlenen temel ilkeler şöyledir:

- Portföyünde hisse senedi satmak isteyen kuruluş yada A.Ş. yönetim kurulu, bu hisse senetlerinin cari değerinin ve satış fiyatının saptanmasını DYB ister.
- DYB bu talebi bir raporla en geç üç ay içinde karşılamak zorundadır.
- Hisse senedi çıkaracak DAŞ'u Vergi Usul Kanununa göre yeniden değerlendirme yapmış olması zorunludur.
- Hisse senedi çıkaracak şirketin halka açılmadan önce sermaye artırımını yapması gerekiyorsa, VUK göre ortaya çıkan yeniden değerlendirme karşılığının kayıtlı sermayeye eklenmesi ve ortaya çıkan kayıtlı sermaye tutarına göre hisse senedi sayısı ve değerinin saptanması gerekir.
- Halka satılacak hisse senetlerinin satın alımını kolaylaştırmak için hisselerle nominal hisse değerleri üzerinden hesaplanmak şartıyla, 5 yıl vadeli devlet tahvilleri nominal faiz oranlarını aşmayacak yıllık kâr garantisi verilebilir. Kâr garantisinin KİK, DYB ya da Hazinece verilmesi hususu, Bakanlar Kurulu kararınca belirlenir.

Başka İş ve Hizmet Yasağı ve Seçilme Kısıtlaması

- KİK ve DAŞ'ların, yönetim kurulu üyeleri dışındaki bütün görevlileri başka hiçbir işle uğraşamazlar. Hizmet yasağına tabi olmayan, yönetim kurulu üyeleri görevli oldukları kuruluşlarla aynı işleri yapan özel kesim işletmelerinde hiçbir görev alamazlar ve o işlerle uğraşamazlar.
- Başka iş ve hizmet yasağı olan görevliler, diğer KİK, DAŞ ve iştiraklerinin yönetim kurulları üyesi olarak görevlendirilebilirler ancak bu görevleri için ücret almazlar.
- Yasama Meclisi üyeliği ve siyasi parti yöneticiliği görevinden ayrılanlar ancak bu görevlerinden ayrıldıkları tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra KİK ve DAŞ yönetim ve denetim kurullarına başkan ve üye seçilebilirler.
- Yönetim kurulları başkan ve üyeleri ile genel müdür ve yardımcıları görevlerinin bitiminden iki yıl geçmedikçe genel ve yerel seçimlerde aday olamazlar.

Bağışlıklıklar

- KİK ve DAŞ'lar 1050 sayılı Genel Muhasebe, 2490 sayılı Devlet Alım Satım ve İhale, 6245 sayılı harcırah, 235 sayılı Taşıt Kanunları ile devlet inşaatının tabi olduğu mevzuat hükümlerine ve Sayıştay denetimine tabi değildir.
- KİK ve DAŞ ve bağlı A.Ş.'ler tarafından halka satılacak hisse senetlerinin değerleri, değer farkları ve tescil işlemleri hiçbir vergi, resim ve harca tabi değildir.
- Bu kuruluşlar hisselerinin kuruluşlar arasındaki devir ve temlik işlemleri ve yapılacak tesciller için vergi resim harca tabi değildir.

Personel

- KİK'lerde ve DAŞ'larda yönetici, teknik ve idari ile büro hizmetleri personelleri sözleşme ile istihdam edilirler.
- Çalışana işçi sıfatını verdirmeyen görevlerde işçi statüsünde veya toplu iş sözleşmesine dahil olarak personel çalıştırılmaz.
- Sözleşmeli personel hakkında Devlet Personel Rejimi hükümleri uygulanmaz.
- Sözleşme ücretleri, kuruluşların ve DAŞ'ların üretim, faaliyet alanları dikkate alınarak Politika ve Koordinasyon Kurulunca belirlenen esaslar dahilinde Yönetim Kurullarınca tespit edilir.

Geçici Hükümler

- KİK'ler ve DAŞ'larla ilgili değişiklikler ve hisse devirleri kanunun yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde ilgili bakanlıkça gerçekleştirilir.
- 23 ve 440 sayılı kanunlara tabi kuruluşlardan uygun görülenlerin KİK veya DAŞ haline dönüştürülmesi bir yıl içinde Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.
- Kamu payının %10'dan aşağı bulunduğu iştiraklerin elden çıkarılması bu kanunun yayınından itibaren 6 ay içinde Bakanlar kurulunca kararlaştırılır.
- Bu kanunun yürürlük tarihinde bir İktisadi Devlet Teşekkülüne bağımlı bulunan ancak bağılı bulunduğu teşekkülün çalışma alanı dışında kalan faaliyetler, çalışma alanı ile ilgili KİK veya DAŞ'a devredilir.
- TC Emekli Sandığına tabi KİK ve DAŞ'ın oluşma tarihinde 20 fiili hizmet yılını doldurmuş bulunanlar, bir ay içinde istekleri ve uygun görülmesi halinde ikramiyesi %25 zamlı ödenmek şartıyla emekli edilir. Bu şartlarla emeklilik isteğinde bulunmayan personel ise bir aylık sürenin bitişini takip eden bir ay içinde ilgili kuruluş, ikramiyeleri %15 zamlı ödenmek üzere kendiliğinden emekliye sevkedilebilir.

EK LİSTE

31.12.1980 İTİBARIYLA KİT, İDT VE İŞTİRAKLERİ

<u>Ortaklığın ismi</u>	<u>Ortaklar</u>	<u>Sermaye Payı (000 TL)</u>	<u>Oranı %</u>
Abant ve Bolu Çevresi Turizm A.Ş.	T.C.Turizm Ban.	13.083	76.95
	Özel İdare (Bolu)	3.817	22.46
	Belediyeler (Muh-telif)	100	0.59
	Toplam	17.000	
Adapazarı Şeker Fab.T.A.Ş.	T.C.Ziraat Ban.	9.702	16.17
	T.Şeker Fab.A.Ş.	17.550	29.25
	İş Bankası	6.000	10.00
	Pancar Ekicileri Kooperatifi	20.698	34.50
	Özel	6.050	10.08
	Toplam	60.000	
AEG-ETİ Elektrik Endüstrisi A.Ş.	T.E.K.	59.337	47.85
	Özel	64.663	52.15
	Toplam	124.000	
Afyon Çim.San.T.A.Ş.	T.Çim.San.T.A.Ş.	73.695	98.26
	Afyon Belediyesi	400	0.53
	Afyon Özel İdaresi	125	0.17
	T.Emlâk Kredi Ban.	5	0.01
	Özel	775	1.03
	Toplam	75.000	
Adaş Akaryakıt Dağıtım A.Ş.	T.P.A.O.	45.000	45.00
	Petrol Ofisi Gen.Md.	35.000	35.00
	İPRAŞ	20.000	20.00
	Toplam	100.000	
Akdeniz Gübre San.A.Ş.	Azot San.T.A.Ş.	326.000	40.00
	T.İş Bankası	59.000	10.00
	Şekerbank T.A.Ş.	58.941	9.99
	Özel	236.059	40.01
	Toplam	590.000	
Akdeniz Haber Ajansı A.Ş.	Anadolu Bankası	1.800	10.00
	Özel	16.200	90.00
	Toplam	18.000	
Aksaray Azmi Millî T.A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası	5.479	30.43
	Toprak Mahsulleri Of.	9.492	52.73
	Aksaray Belediyesi	2.250	12.52
	Özel	779	4.32
	Toplam	18.000	
Aksaray Yem Fab.A.Ş.	Yem Sanayii T.A.Ş.	6.000	40.00
	Aksaray Belediyesi	99	0.66
	Niğde Özel İd.Müd.	101	0.67
	Özel	8.800	58.67
	Toplam	15.000	

Aksaray Motor San.A.Ş.	TÜMOSAN	120.000	48.00
	Türk İş Konf.	65.000	26.00
	DEŞİYAB	63.000	25.20
	TAKSAN	1.000	0.40
	TEMSAN	1.000	0.40
	Toplam	250.000	
Amasya Şeker Fab.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	6.000	10.00
	T.İş Bankası	6.000	10.00
	Şekerbank T.A.Ş.	2.400	4.00
	Kayseri Şeker Fab.A.Ş.	3.900	6.50
	Pancar Ekici İstih.Kp:	20.982	34.97
	Özel	20.718	34.53
	Toplam	60.000	
Anadolu Ajansı T.A.Ş.	Hazine	7	32.75
	T.C.Emekli Sandığı	1	5.00
	T.C.Turizm Bankası	1	5.00
	T.C.Ziraat Bankası	1	5.00
	Özel	10	52.25
	Toplam	20	
Anadolu Bankası A.Ş.	Hazine	1.486.008	99.06
	Özel	13.992	0.94
	Toplam	1.500.000	
Anadolu Dağıtım A.Ş.	T.C.Emekli Sandığı	100	10.00
	Anadolu Ajansı T.A.Ş.	600	60.00
	T.C.Ziraat Bankası	100	10.00
	T.C.Turizm Bankası	100	10.00
	T.İş Bankası	100	10.00
	Toplam	1.000	
Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi	Etibank	893	29.75
	T.İş Bankası A.Ş.	592	19.75
	T.Ticaret Bankası A.Ş.	450	15.00
	Özel	1.065	35.50
	Toplam	3.000	
Ankara Halk Ekmek ve Un fabrikası	Toprak Mahsulleri Of.	16.500	11.00
	Özel	133.500	89.00
	Toplam	150.000	
Ankara Çimento San. T.A.Ş.	T.Emlâk Kredi Ban.A.O.	37.080	49.44
	T.Çimento San.T.A.Ş.	30.000	40.00
	Sümerbank	4.166	5.56
	T.İş Bankası A.Ş.	1.667	2.22
	Ankara Belediyesi	1.667	2.22
	Güven Sigorta	420	0.56
	Toplam	75.000	

Ankara İmar Limited Şirketi	T.Emlâk Kredi Ban.A.O "TİMLÖ" T.İnşaat ve Malzeme Limited Sti. Toplam	74.990 10 75.000	99.98 0.02
Antalya Mezbaha ve Soğuk depoculuk İtd. Şti.	Et ve Balık Kurumu Antalya Belediyesi Toplam	8 12 20	40.00 60.00
Antalya Pam.Dok. San. T.A.Ş.	Sümerbank T.C.Ziraat Bankası T.İş Bankası T.Ticaret Bankası Belediyeler Özel Toplam	65.300 1.000 3.000 500 30 10.170 80.000	81.62 1.25 3.75 0.63 0.04 12.71
Arap Türk Bankası A.Ş.	Anadolu Bankası A.Ş. Özel Toplam	47.999 192.001 240.000	20.00 80.00
Arçelik A.Ş.	Devlet Malzeme Ofisi Özel Toplam	45.000 255.000 300.000	15.00 85.00
Azim Civata San. T.A.Ş.	M.K.E.K. Özel Toplam	15.000 65.000 80.000	18.75 81.25
Aydın Tekstil(ip- lik ve dokuma)ve Nebati Yağlar San.İşl.A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası Sümerbank Özel Toplam	500 4.521 24.979 30.000	1.66 15.07 83.27
Azot San.T.A.Ş.	Hazine T.C.Ziraat Bankası Etibank M.K.E.K. Sümerbank T.Z.D.K. T.Şeker Fab.A.Ş. Toplam	6.880.000 31.500 31.500 22.500 22.500 6.000 6.000 7.000.000	98.28 0.45 0.45 0.31 0.31 0.10 0.10
Balıkesir Çimento San.T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. T.Emlâk Kredi Bank.A.O. Özel Toplam	70.423 5 4.572 75.000	93.89 0.01 6.10
Balıkesir Pamuklu Dokuma San.T.A.Ş.	Sümerbank T.C.Ziraat Bankası Özel Toplam	7.455 10.143 17.902 35.500	21.00 28.57 50.43
Balıkesir Soğ.De- poculuk Ltd.Şti.	Et ve Balık Kurumu Balıkesir Belediyesi Toplam	49 51 100	49.00 51.00

BALIKSAN-Balık İşletme San.T.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	15.000	10.000
	D.Sanayi ve İşçi Yat.Bank.	30.000	20.000
	T.İş Bankası	30.000	20.000
	T.Sınai Kalkınma Bankası	15.000	10.000
	Yatırım Finansman A.Ş.	15.000	10.00
	Sinop Özel İdaresi	15.000	10.00
	Özel	30.000	20.00
	Toplam	150.000	
Bandırma Yem Fab.Ltd.Şt.	Yem San.T.A.Ş.	400	24.60
	Özel	1.225	75.40
	Toplam	1.625	
Bartın Çimento San.T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	38.926	97.31
	T.Emlâk Kredi Ban.A.O.	5	0.01
	Özel	1.069	2.68
	Toplam	40.000	
BASF-Sümerbank Türk Kimya Sanayii A.Ş.	Sümerbank	23.990	40.00
	BASF Topluluğu	36.010	60.00
	Toplam	60.000	
BAŞAK Sigorta A.Ş.	Et ve Balık Kurumu	200	6.67
	T.C.Ziraat Bankası	1.100	36.66
	Unuon Societe Rees.	300	10.00
	Özel	1.400	46.67
	Toplam	3.000	
BEL-PET	Petrol Ofisi	500	50.00
	İstanbul Belediyesi	500	50.00
	Toplam	1.000	
Bergama Pamuk İpliği ve Dokuma Sanayi T.A.Ş.	Sümerbank	25.294	72.27
	T.C.Ziraat Bankası	1.400	4.00
	T.İş Bankası A.Ş.	1.750	5.00
	T.Ticaret Bankası	1.250	3.57
	Bergama Belediyesi	300	0.86
	Özel	5.006	14.30
	Toplam	35.000	
Biga Yem Fab.Ltd.Şti.	Yem Sanayii T.A.Ş.	1.912	40.00
	Silivri Yem S.T.A.Ş.	2.869	60.00
	Toplam	4.781	
Bingöl Yem-Süt ve Besici A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	22.000	27.50
	T.Süt Endüstrisi Kr.	16.000	20.00
	Şekerbank A.Ş.	1.328	1.66
	Bingöl Özel idaresi	36.672	45.84
	Bingöl Belediyesi	4.000	5.00
	Toplam	80.000	

S.S. Birlik Sigorta Kooperatifi	Hükmi Şahıs (128 adet) Hakiki Şahıs (1297 kişi) Toplam	640 135 775	82.50 17.50
Bolu Çimento san. T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. Ordu yardımlaşma Kurumu İstanbul Bankası Özel Toplam	44.165 47.060 7.500 26.275 125.000	35.33 37.64 4.40 22.63
Bolu Süt San.T.A.Ş.	T.Süt Endüstrisi Kur. Özel İdare (Bolu) Özel Toplam	7.750 7.146 9.104 24.000	32.29 29.77 37.94
BOTAŞ-Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.	T.P.A.O. Özel Toplam	499.920 80 500.000	99.98 0.02
Bursa Soğuk Depoculuk Ltd.Şti.	Et ve Balık Kurumu Bursa Belediyesi Toplam	2.210 2.040 4.250	52.00 48.00
BAMAŞ-Büyük Anadolu Mamulleri A.Ş.	Karadeniz Bakır İşlet. Özel Toplam	420 3.780 4.200	10.00 90.00
BUMAS- Karaman Bulgur San.T.A.Ş.	Toprak Mahsulleri ofisi Özel Toplam	15.000 35.000 50.000	30.00 70.00
ÇAYSAN-Doğu Karadeniz Çay Entegre San.A.Ş.	Çay Kurumu Özel İdare (Rize) Belediyeler (Muhtelif) Özel Toplam	10.000 8.000 7.600 14.400 40.000	25.00 20.00 19.00 36.00
ÇESTAŞ-Çukurova Elektrik San.T.A.Ş.	T.E.K. TEMSAN A.Ş. Çukurova Çuk.Elk.Em.Vakfı T.Ticaret Bankası Özel Toplam	50.000 15.000 25.000 14.000 15.000 31.000 150.000	33.33 10.00 16.67 9.33 10.00 20.67
Ceyhan San.ve Tic. İşletmesi A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası Çukobirlik Özel Toplam	1.933 17.000 1.067 20.000	9.67 85.00 5.33
Çanakkale Seramik Fab.A.Ş.	T.E.K. Özel Toplam	6.000 21.000 27.000	22.20 77.80

Çay Kurumu	Hazine	10.000.000	100.00
Çelik Halat ve Tel San.A.Ş.	T.E.K.	63.848	29.56
	T.İş Bankası	27.882	12.91
	Özel	124.270	57.53
	Toplam	216.000	
Çinko-Kurşun Metal San.A.Ş.	Etibank	691.110	86.38
	Özel	108.890	13.62
	Toplam	800.000	
Çimhol Çimento ve Yan Mamulleri san. Hold.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	49.000	49.00
	Çukurova Çim.San.T.A.Ş.	43.610	43.61
	Özel	7.390	7.39
	Toplam	100.000	
Çorum Çimento san. T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	19.237	96.19
	Çorum Belediyesi	40	0.20
	T.Emlâk Kredi Bankası	5	0.03
	Alaca Kaymakamlığı	4	0.02
	Özel	714	3.56
	Toplam	20.000	
Çorum Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	7.200	30.00
	Amasya Pan.Ekicileri Kooperatifi	1.598	6.66
	Çorum Özel İdaresi	302	1.26
	Özel	14.900	62.08
	Toplam	24.000	
Çukurova Çimento San.T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	57.671	47.27
	T.Emlâk Kredi Bank.A.O.	8	0.01
	Özel	64.321	52.72
	Toplam	122.000	
Çelik ve Mamulleri San.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	124.000	49.60
	Özel	126.000	50.40
	Toplam	250.000	
Çukurova Elektrik A.Ş.	T.E.K.	101.850	25.46
	T.C.Ziraat Bankası	15	0.01
	Diğer Bankalar	59.730	14.93
	Belediyeler	1.600	0.40
	Resmî Daireler	1.346	0.34
	Özel	235.459	58.86
	Toplam	400.000	
Çukoyem Mersin Yem Fab.Ltd.Şti.	Çukurova Pan.T.S.		
	Kooperatifi	8.000	80.00
	Yem San.T.A.Ş.	2.000	20.00
	Toplam	10.000	
Denizcilik Bankası T.A.O.	Hazine	19.998.300	99.981
	Etibank	300	0.001
	T.Emlâk Kredi Bank.	200	0.001
	T.İş Bankası	1.000	0.006
	T.Ticaret Bankası	200	0.001
	Toplam	20.000.000	

D.B.Deniz Nakliyat T.A.Ş.	Hazine Denizcilik Bankası T.C.Emekli Sandığı Etibank Petrol Ofisi T.Emlak Kredi Bank. Türk Ticaret bank. T.İş Bankası Toplam	5.668.900 171.100 158.800 250 250 250 350 100 6.000.000	94.482 2.582 2.647 0.004 0.004 0.004 0.006 0.001
DİTAŞ-Deniz İşletme- ciliği ve Tankercili- ği A.Ş.	T.P.A.O. İPRAŞ Türk Donanma Vakfı Özel TOPLAM	22.480 17.490 9.990 40 50.000	44.96 34.98 19.98 0.08
Devlet Malzeme Ofisi	Hazine	1.000.000	100.000
DEŞİYAB-Devlet Sana- yi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.	M.K.E.K. Gen.Md. T.Demir Çelik İşl. T.Şeker Fab.A.Ş. T.Çimento San.T.A.Ş. Azot San,T.A.Ş. Sümerbank Hazine Toplam	45.000 30.000 15.000 15.000 15.000 30.000 850.000 1.000.000	4.50 3.00 1.50 1.50 1.50 3.00 85.00
Devlet Yatırım Ban.	Hazine	6.000.000	100.00
DİTAŞ-Doğan Yedek Parça İmal.T.A.Ş.	M.K.E.K. T.İş Bankası T.Sınai Kalkınma B. Niğde Özel İdaresi Özel Toplam	10.000 21.000 10.000 4.000 55.000 100.000	10.00 21.00 10.00 4.00 55.00
Doğu Yağ San.T.A.Ş.	T.C.Ziraat Bank. Özel Toplam	2.000 20.000 22.000	9.09 90.91
Asbestli Boru ve Yapı Gereçleri T.A.Ş. (DOĞUSAN)	İller Bankası Özel Toplam	75.000 175.000 250.000	30.00 70.00
DOSAN-Konserve T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Şeker Sigorta A.Ş. Özel Toplam	6.610 1.050 192.340 200.000	3.31 0.52 96.17
DOSTEL-ALİMINYUM Sülfat A.Ş.	S.E.K.A. Şaphane Belediyesi Özel Toplam	5.850 50 9.100 15.000	39.00 0.33 60.67

Elâzığ-Altınova Çi- mento San.T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	149.366	99.578
	T.Emlâk Kredi Bank.	5	0.003
	Özel	629	0.419
	Toplam	150.000	
"ETİTAŞ" Elektrik Teçhizat İmal.A.Ş.	T.E.K.	60.584	46.60
	T.İş Bank.A.Ş.	36.959	28.43
	Özel	32.457	24.97
	Toplam	130.000	
Emek İnş.İşl.A.Ş.	T.C.Emekli San.	245	49.00
	Atatürk Orman Çift.	4	0.80
	T.H.Y.	2	0.40
	Kızılay	244	48.80
	Özel	5	1.00
	Toplam	500	
Emek Turistik Tesis. İşl.Ltd.Şti.	T.C.Emekli Sandığı	200	40.00
	Emek İnş.ve İşl.A.Ş.	200	40.00
	Kızılay	100	20.00
	Toplam	500	
Ereğli Demir Çelik Fab.T.A.Ş.	T.Demir İşl.Gn.Md.	153.000	25.50
	Sümerbank	153.000	25.50
	DEŞİYAB	61.493	10.26
	T.İş Bankası	5.008	0.83
	Özal	227.499	37.91
	Toplam	600.000	
ETÜDAŞ-Erzincan Ta- rım Ürün.Üretme ve Değerlendirme A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	3.470	18.76
	Muhtelif Şeker Fab.	4.800	25.94
	Muhtelif Pancar ek. is. Koop.	8.150	44.06
	Şeker Sigorta A.Ş.	300	1.62
	Şekerbank T.A.Ş.	1.780	9.62
	Toplam	18.500	
Eskişehir Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	3.600	45.00
	Özel	4.400	55.00
	Toplam	8.000	
Eskişehir Çimento Fab. T.A.Ş.	T.C.Emekli Sandığı	10.000	10.00
	Eskişehir Bankası	24.184	24.18
	Eskişehir Özel İdare	4.860	4.86
	Vakıflar Bankası	3.167	3.17
	Özel	57.789	57.79
	Toplam	100.000	
Etibank	Hazine	25.000.000	100.00
Et ve Balık Kurumu	Hazine	5.000.000	100.00
EUROFİMA(Societe Europenne pour le Financement de mate- rial Farrovi air)	T.C.D.D.	200	0.04
	Yabancı Devlet Dem.	499.800	99.96
	Toplam	500.000	

Gaziantep Çimento San.T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	15.626	91.91
	Belediyeler	255	1.50
	Tic.Sanayi Odası	15	0.09
	T.Emlâk Kredi Bank.	5	0.03
	Özel	1.099	6.47
	Toplam	17.000	
GENTAŞ-Gen.Met.San.T.A.Ş.	Sümerbank	15.000	10.00
	DEŞİYAB	15.000	10.00
	Özel	120.000	80.00
	Toplam	150.000	
GERNOKSAN - Gerede Çelik Kontriksiyon Teç.Fab.A.Ş.	Hazine	358.600	59.77
	T.Demir Çelik İşl.gn.m.	90.000	15.00
	DEŞİYAB	19.900	3.31
	Ereğli Demir Çelik İşl.T.A.Ş.	10.000	1.67
	Bolu İl Özel İdaresi	900	0.15
	Özel	120.600	20.10
	Toplam	600.000	
Gıda ve İhtiyaç Maddeleri T.A.Ş. (GİMA)	T.C.Ziraat Bankası	114.062	22.81
	Sümerbank	62.500	12.50
	Et ve Balık Kurumu	3.000	0.60
	Toprak Mah. Ofisi	25.781	5.16
	Denizcilik Bank.	250	0.05
	T.Halk Bankası	75	0.01
	T.Şeker Fabrikası	50	0.01
	Devlet Üretim Çiftl.	200	0.04
	Ankara Belediyesi	500	0.10
	İstanbul "	500	0.10
	Özel	293.082	58.62
	Toplam	500.000	
Gübre Fab.T.A.Ş.	T.C.Ziraat Bank.	120.000	30.00
	Azot San.T.A.Ş.	11.410	2.85
	T.Zirai Donat.Kur.	5.230	1.31
	Özel	263.360	65.84
	Toplam	400.000	
Güneş Sigorta A.Ş.	T.Vakıflar Bank.T.A.O.	5.080	50.80
	Toprak mahsulleri Of.	3.980	39.80
	Özel	940	9.40
	Toplam	10.000	
Güneydoğu San.T.A.Ş.	Devlet Üretim Çiftliği	17.093	85.46
	T.Z.D.K.	1.000	5.00
	Atatürk Orman Çiftliği	500	2.50
	Özel	1.407	7.04
	Toplam	20.000	
Güven Türk Anonim Sigorta Şirketi	Hazine	51.650	51.65
	Sümerbank	19.000	19.00
	T.Emlâk Kredi Bank.	19.000	19.00
	İller Bankası	10.000	10.00
	Destek Reasürans	350	0.35
	Toplam	100.000	

Isparta Yem Fab.A.Ş.	Yem san.T.A.Ş.	4.500	15.00
	Özel	25.500	85.00
	Toplam	30.000	
İGSAŞ-İstanbul Güb- re San.A.Ş.	T.P.A.O.	599.850	59.98
	İPRAŞ	399.995	40.00
	Özel	155	0.02
	Toplam	1.000.000	
İnan Sigorta Şirketi	Güven Türk Sig.		
	A.Ş.	612	7.65
	Güneş Sigorta	692	8.65
	Şeker "	692	8.65
	Başak "	692	8.65
	Özel	5.312	66.40
	Toplam	8.000	
INTERFRİGO	T.C.D.D.	200	0.58
	Yabancı Devlet		99.42
	Demiryolları	34.150	
	Toplam	34.350	
İntel-Sat	P.T.T.	4.136	0.69
	Özel	595.864	99.31
	Toplam	600.000	
İstanbul Demir Çelik San.A.Ş.	T.C.Ziraat Ban.	800	40.00
	Özel	1.200	60.00
	Toplam	2.000	
İPRAGAZ A.Ş.	T.P.A.O.	7.893	49.33
	ÖZEL	8.107	50.67
	Toplam	16.000	
İPRAŞ-İstanbul Petrol	T.P.A.O.	499.940	99.98
	Özel	60	0.02
	Toplam	500.000	
İstanbul İmar Ltd.Şti.	T.Emlâk Kredi b.	25.000	50.00
	İstanbul Belediyesi	25.000	50.00
	Toplam	50.000	
İstanbul Porselen San.A.Ş.	Tasf.Hal.T.Kredi B.	11.071	14.76
	T.C.Turizm B.A.Ş.	170	0.23
	Özel	63.759	85.01
	Toplam	75.000	
İşçi Kredi Bank.A.Ş.	T.C.Ziraat Bank.	100	1.66
	T.Kömür İşlet.	200	3.33
	Sümerbank	20	0.34
	T.İş Bankası	100	1.67
	Özel	5.580	93.00
	Toplam	6.000	

ISILITAŞ-PETROL Ürünleri Pazar ve Taşı.A.Ş.	T.P.A.O.	5.980	59.80
	İPRAŞ	2.995	10.25
	Özel	1.025	
	Toplam	10.000	
İşbir Çarsancak Gıda San.A.Ş.	Toprak Mahsulleri Ofisi	7.500	13.64
	Özel İdare (Tunceli)	14.000	25.45
	T.İş Bankası	5.500	10.00
	Özel	28.000	50.91
	Toplam	55.000	
Karadeniz Bakır İşl.A.Ş.	Hazine	2.785.316	69.63
	Etibank	1.176.000	29.40
	Vakıflar Gn.Md.	12.000	0.30
	Özel	26.684	0.67
	Toplam	4.000.000	
Kars Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	3.600	30.00
	T.Sınai Kal.B.	3.000	25.00
	Özel	5.400	45.00
	Toplam	12.000	
KEMSAN-Kayseri et Ürünle- ri ve Margarin San.A.Ş.	Et ve Balık Kurumu	30.000	20.00
	T.C.Ziraat Bankası	15.000	10.00
	DEŞİYAB	30.000	20.00
	T.C.Vakıflar Bank.	15.000	10.00
	T.C.Öğretmenler B.	6.000	4.00
	Mahalli Belediye.	16.500	11.00
	Özel İdare (Kayseri)	12.000	8.00
	Özel	25.500	17.00
	Toplam	150.000	
Kayseri Şeker Fab.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	7.200	10.00
	Şeker Sigorta A.Ş.	300	0.42
	Konya Şeker Fab.A.Ş.	450	0.62
	Pancar Ek.İstih.Kp.	64.050	88.96
	Toplam	72.000	
Kayseri Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	1.000	13.30
	Özel	6.500	86.70
	Toplam	7.500	
Keban Holding ve Ort. Demir-Çelik A.Ş.	M.K.E.K.	20.000	20.00
	T.Demir-Çelik İşl.Gn.Md.	29.000	29.00
	T.Vakıflar Ban.A.Ş.	29.000	29.00
	Özel	22.000	22.00
	Toplam	100.000	
Kepez ve Antalya Havalisi Elektrik Sant.T.A.Ş.	T.E.K.	13.103	43.68
	Özel	16.897	56.32
	Toplam	30.000	

Kıb.Türk Denizci Ltd. Şti.	D.B.Deniz Nakliyatı Denizcilik Bankası K.T.F.D.İnkışaf Sand. Toplam	10.200 4.800 15.000 30.000	34.00 16.00 50.00
Kıbrıs T.H.Y.Ltd. Şti.	Türk Hava Molları A.O. Kıbrıs Türk Cemaat Mec. Konso.Fonu İnk.Sandığı Toplam	20.000 20.000 40.000	50.00 50.00
Kıbrıs Türk Pet. Ltd.Şti.	T.P.A.O. Petrol Ofisi Türk Cemaat Mec.Kon.Fonu Özel Toplam	17.000 8.500 22.000 2.500 50.000	34.00 17.00 44.00 5.00
Kıbrıs Türk San. İşl.Hol.Şti.	Kıbrıs Türk Cem.Mec.Kon. Fonu İnkışaf Sandığı Sümerbank M.K.E.K. T.Süt Endüstri Kurumu T.Z.D.K. Et-Balık Kurumu Petkim-Petrokimya A.Ş. Toplam	125.000 30.000 32.500 12.500 12.500 12.500 25.000 250.000	50.00 12.00 13.00 5.00 5.00 5.00 10.00
Kıbrıs Türk Turizm İşl.Ltd. Şti.	T.C.Emekli Sandığı T.C.Turizm Bankası THY Emek İnşaat ve İşl.A.Ş. Denizcilik Bankası Kıbrıs Türk Cem.Kon. İnk.San. Toplam	9.000 12.000 3.000 3.000 3.000 30.000 60.000	15.00 20.00 5.00 5.00 5.00 50.00
Konya Şeker Fab. A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Şeker Sigorta A.Ş. Pancar Ekici İsth.Koop. Toplam	14.400 650 44.950 60.000	24.00 1.08 74.92
KİTAŞ-Mardin-Kızıl- tepe İplik ve Doku- ma San.T.A.Ş.	T.Yapağı-Tiftik A.Ş. Mardin İl Özel İdaresi Kızıltepe Belediyesi Özel Toplam	20.000 3.050 50 36.900 60.000	33.33 4.55 0.08 62.04
Konya Çimento San. A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. T.İş Bankası Özel Sektör Toplam	28.235 26.385 16.380 71.000	39.77 37.16 23.07

Konya ve Civarı Süt San.A.Ş.	T.Süt Endüstrisi Kur.	3.300	11.00
	Şekerbank T.A.Ş.	1.500	5.00
	Belediye (Konya)	750	2.50
	Pancar Ekicileri	22.950	76.50
	Özel	1.500	5.00
	Toplam	30.000	
Kömür İşletmeleri A.Ş.	T.K.İ.	19.000	38.00
	T.Şeker Fab.A.Ş.	5.000	10.00
	Anadolu Fab.A.Ş.	70	0.14
	Pancar Ekicileri İş- letmecileri Koop.	6.900	33.80
	Şekerbank T.A.Ş.	2.500	5.00
	Özel	6.530	13.06
	Toplam	50.000	
KÜMAŞ-Kütahya Man- vezit İşl.A.Ş.	Etibank	485.724	97.14
	Özel	14.276	2.86
	Toplam	500.000	
Kütahya Porselen San.A.Ş.	Sümerbank	12.000	15.00
	T.Sınai Kalkınma Bank.	12.000	15.00
	T.İş Bankası	12.000	15.00
	T.Vakıflar Bank.	8.000	10.00
	Kütahya Belediyesi	2.800	3.50
	Özel	33.200	41.50
	Toplam	80.000	
Kütahya Şeker Fab. A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	13.000	25.00
	T.C.Ziraat Bankası	12.870	24.75
	T.İş Bankası	6.500	12.50
	Şekerbank	6.500	12.50
	Pancar Ekici İstih.Koop.	12.130	23.33
	Özel	1.000	1.92
	Toplam	52.000	
Libya Türk Ortaklığı	D.B.Deniz Nakliyatı	20.000	§ 50.00
	Özel (yabancı)	20.000	§ 50.00
	Toplam	40.000	§
		(1.632.000 TL.)	
MİTAŞ-Madeni İnş. İşl.T.A.Ş.	T.E.K.	99.920	49.960
	T.İş Bankası	100.065	50.032
	Özel	15	0.008
	Toplam	200.000	
Maden ve Kimya Boy. Fab.Ltd.Şti.	Anadolu San.A.Ş.	1.205	60.25
	Özel	795	39.75
	Toplam	2.000	
MAKSAN-Malatya Makina Sanayii	TEMSAN A.Ş.	10.500	11.66
	Sınai Kalkınma Bank.	13.500	15.00
	Yatırım Finansman A.Ş.	27.000	30.00
	Malatya Özel İdaresi	6.300	7.00
	Özel	32.700	36.34
	Toplam	90.000	
M.K.E.K.	Hazine	15.000.000	100.00

Manisa Pamuklu Mensu.A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası	1.600	2.46
	Sümerbank	54.892	84.50
	T.İş Bankası	515	0.79
	T.Emlâk Kredi Bank.	500	0.77
	Özel	7.493	11.53
	Toplam	65.000	
Manisa Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	7.500	25.00
	Özel	22.500	75.00
	Toplam	30.000	
Mannesmann-Sümerbank Boru Endüstrisi T.A.Ş.	Sümerbank	17.700	35.72
	T.Demir-Çelik İşl.	1.770	3.57
	T.Selüloz ve Kağıt Fab.İşl.	1.770	3.57
	Özel	28.310	57.14
	Toplam	49.550	
Mardin Asbest Boru San.ve T.A.Ş.	İller Bankası	90.000	30.00
	Özel	210.000	70.00
	Toplam	300.000	
Mardin Çimento San. T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	80.910	46.23
	Ordu Yardımlaşma Kur.	84.386	48.22
	Özel	9.704	5.55
	Toplam	175.000	
Mars San.T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	100	3.34
	Şeker Sigorta A.Ş.	467	15.58
	Pancar Ekici.İstih.Kp.	130	4.66
	Özel	2.303	76.42
	Toplam	3.000	
MERAY-Yağ San.T.A.Ş.	Pancar Ekici.İs.Koop.	8.600	12.56
	T.Şeker Fab.	99.000	49.50
	Özel İdare (Amasya)	875	0.44
	Muhtelif Şeker Fab.	87.404	43.70
	Özel	4.121	2.06
	Toplam	200.000	
Migros T.A.Ş.	Et Balık Kurumu	15.985	11.67
	T.C.Ziraat Bankası	22.836	16.67
	T.M.O.	19.027	13.89
	İstanbul Belediyesi	9.437	6.89
	Özel	69.715	50.88
	Toplam	137.000	
Millî Reasürans T.A.Ş.	Hazine	25	2.50
	T.C.D.D.	25	2.50
	T.Emlâk Kredi Bank.	25	2.50
	Güven Sigorta	34	3.40
	T.İş Bankası	652	65.20
	Özel	239	23.90
	Toplam	1.000	

Muş Meyan Kökü san. T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Muş Özel İdare T.İş Bankası Özel Toplam	4.992 2.525 2.400 14.083 24.000	20.80 10.52 10.00 58.68
Niğde-Beton San. T.A.Ş.	İller Bankası Niğde Belediyesi Özel Toplam	15.000 550 34.450 50.000	30.00 1.10 68.90
Niğde Çimento San. A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. Niğde Belediyesi T.Emlâk Kredi Bank.A.O. Özel Toplam	74.149 100 5 746 75.000	98.87 0.13 0.01 0.99
Northern Elektrik Telekominikasyon A.Ş.	P.T.T. Özel Toplam	48.970 51.030 100.000	48.97 51.03
Oba Süt Fabrikası	T.Süt End.Kurumu Özel Toplam	8.160 26.840 35.000	24.00 76.00
ORALGİM-Orta Anadolu Giyim San.A.Ş.	Sümerbank Özel Toplam	10.000 15.000 25.000	40.00 60.00
Pakistan Security Papers Ltd.Şti.	S.E.K.A. İran Hükümeti Pakistan Security Papers Corporation Pakistan Özel Sektör Toplam	2.400 2.400 9.600 9.600 24.000	10.00 10.00 40.00 40.00
Pancar Ekici Birli- ği A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Şekerbank T.A.Ş. Pancar Ekici istih.Kp. Toplam	100 730 170 1.000	10.00 73.00 17.00
Pancar Motor San. T.A.Ş.	T.Şeker Fab.T.A.Ş. Şekerbank T.A.Ş. Pancar Ekici Bir.A.Ş. Şeker Sigorta A.Ş. Muhtelif Şeker Fab. Ekici İstih.Koop.leri Özel Toplam	9.600 8.102 7.310 920 1.550 30.875 1.643 60.000	16.00 13.50 12.19 1.53 2.58 51.46 2.74
Petan	Petrol Ofisi Özel Toplam	348 13.652 14.000	2.48 97.52
Peteter Kimya San. T.A.Ş.	Petkim-Petrokimya A.Ş. Özel Toplam	25.000 75.000 100.000	25.00 75.00

Petkim-Petrokimya A.Ş.	Hazine	4.660.000	58.25
	T.C.Emekli Sandığı	560.000	7.00
	T.P.A.O.	2.639.935	33.00
	Ordu Yardımlaşma	140.000	1.75
	Kurumu	65	-
	Özel	8.000.000	
	Toplam		
Petrol Ofisi	Hazine	4.000.000	100.00
Petrol-Tur-Petrol ve	Petrol Ofisi	100	10.00
Tur.Tic.ve San.Ltd.Şt.	Özel	900	90.00
	Toplam	1.000	
Petlas-Lâstik San.	Petkim-Petrokimya	165.000	30.00
T.A.Ş.	Türk Hava Kuv.güç-		
	lendirme Vakfı	110.000	20.00
	Emekli Sandığı	126.500	23.00
	Devlet Malzeme Of.	66.000	12.00
	Özel	82.500	15.00
	Toplam	550.000	
POLSAN-Süt gıda San.	T.Süt Endüstri Kur.	2.000	25.00
A.Ş.	Özel	6.000	75.00
	Toplam	8.000	
Pasta-Telgraf-Tel.İş.	Hazine	25.000.000	100.00
RCD BALL BEARINGS LTD.	M.K.E.K.	1.437	10.00
	İran	1.432	10.00
	Pakistan	11.458	80.00
	Toplam	14.327	
Ray Sigorta A.Ş.	Hazine	283	14.16
	T.C.D.D.	300	15.00
	P.T.T.	164	8.18
	T.H.Y.	178	8.92
	D.B.Deniz Nakliyatı	175	8.72
	Denizcilik Bankası	174	8.72
	Özel	726	36.30
	Toplam	2.000	
RABAK-Elektrolitik	Anadolu Bankası	569	0.20
Bakır ve Mamulleri	Özel	279.431	99.80
A.Ş.	Toplam	280.000	
Satütüş,Sakarya Tarım	T.Şeker Fab.A.Ş.	20.000	20.00
Ürün.Üret.Değ.A.Ş.	Şekerbank T.A.Ş.	10.000	10.00
	Şeker Sigorta A.Ş.	1.000	1.00
	Muhtelif Şeker Fab.	28.500	28.50
	Muh.Pancar Ekici Kp.	40.500	40.50
	Toplam	100.000	

SAMAS-SAN.Maden A.Ş.	Etibank	5.080	36.28
	Özel	8.920	63.72
	Toplam	14.000	
Sentetik İplik Fab. A.Ş.	Sümerbank	9.100	8.80
	Özel	94.900	91.20
	Toplam	104.000	
Sanayi Nakliyat A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	750	20.80
	S.E.K.A.	500	17.75
	T.Çimento San.T.A.Ş.	300	10.00
	T.K.İ.	120	51.45
	Özel	3.330	
	Toplam	5.000	
SİSTAŞ-Siirt Meyan Kökü San.T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	4.992	20.80
	İl Özel İdare(Siirt)	4.259	17.75
	T.İş Bankası	2.400	10.00
	Özel	12.349	51.45
	Toplam	24.000	
Sidaş-Sivas Dok.San. A.Ş.	Sümerbank	20.000	20.00
	Özel	80.000	80.00
	Toplam	100.000	
Sivas Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	1.500	25.00
	Özel	4.500	75.00
	Toplam	6.000	
Soda San.A.Ş.	Sümerbank	320.000	20.00
	T.İş Bankası	639.200	39.95
	Özel	640.800	40.05
	Toplam	1.600.000	
Söke Çimento San. T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş.	23.919	95.67
	T.Emlâk Kredi Bank.	5	0.02
	Özel	1.076	4.31
	Toplam	25.000	
Su, İnşaat, Makina Elektrik Ltd.Şti.	İller Bankası	99.333	99.34
	Özel	667	0.66
	Toplam	100.000	
Sümerbank	Hazine	25.000.000	100.00
SUN-TEK Ağır Isı San.A.Ş.	T.E.K.	214.400	38.98
	Özel	335.600	61.02
	Toplam	550.000	
SÜTFAŞ-Doğanşehir Süt Ürünleri Fab. A.Ş.	T.Süt End.Kurumu	3.000	40.00
	Malatya İl Özel İdr.	500	6.67
	Belediyeler(Muhtelif)	500	6.67
	Özel	3.500	46.66
	Toplam	7.500	

Şekerbank T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	30.000	5.00
	Şeker Sigorta A.Ş.	10.000	1.67
	Muhtelif Şeker Fab.	47.750	7.46
	Muhtelif Pancar		
	Ekici İst.Koop.	433.500	72.25
	Şekerbank Men.Sos.	81.750	13.62
	Sis.S.		
	Toplam	600.000	
Şeker Sigorta A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	210	8.40
	T.Z.D.K.	100	4.00
	Pancar Ekici İst.Kp.	51	2.04
	Özel	2.139	85.56
	Toplam	2.500	
ŞİHSAN-Şıhbarak A.Ş. (Halı İpliği ve Yün)	T.Yapağı Tiftik	9.000	45.00
	Özel	11.000	55.00
	Toplam	20.000	
Taksim Otelcilik A.Ş.	T.C.Emekli Sandığı	94.275	31.43
	Vakıflar gn.Md.	69.231	23.08
	T.Vakıflar Bank.	89.341	29.78
	T.İş Bankası	30.000	10.00
	Milli Reasürans T.A.Ş.	12.855	4.28
	Güneş Sigorta T.A.Ş.	4.298	1.43
	Toplam	300.000	
Tarım Malz.San.A.Ş.	T.Z.D.K.	2.400	10.00
	Özel	21.600	90.00
	Toplam	24.000	
TAT Konserve San.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	13.500	22.50
	Özel	46.500	77.50
	Toplam	60.000	
Teks İnş.San.Ltd.Şt.	Anadolu Bank.A.Ş.	3.965	99.13
	Özel	35	0.87
	Toplam	4.000	
TOFAŞ Oto T.A.Ş.	M.K.E.K.	35.100	39.00
	Özel	54.900	61.00
	Toplam	90.000	
TOFAŞ Türk Oto.Fab. A.Ş.	M.K.E.K.	104.090	23.13
	Özel	345.910	76.87
	Toplam	450.000	
Tohum islah ve Üret. A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş.	580	29.00
	Şekerbank T.A.Ş.	100	5.00
	Şeker Sigorta A.Ş.	200	10.00
	Pancar Ekic.İst.Kp.	100	5.00
	Özel	1.020	51.00
	Toplam	2.000	

TUĞ-SAN Gemerek Top. San.T.A.Ş.	Sümerbank Özel İdare(Sivas) Muhtelif Belediye. Şekerbank T.A.Ş. Özel Toplam	4.500 4.500 2.802 198 18.000 30.000	15.00 15.00 9.34 0.66 60.00 -
TÜRSANT-Tokat Tarım Ürün San.T.A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Tokat Özel İdare Belediye Muhtelif Şeker Sigorta A.Ş. Şekerbank T.A.Ş. Pancar Ekic.İst.Kp. Özel Toplam	22.400 500 660 1.000 25.000 3.850 46.590 100.000	22.40 0.50 0.66 1.00 25.00 3.85 46.59
Toprak Mahsulleri Of.	Hazine	4.000.000	100.00
Trakya Çimento San. A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. T.Emlâk Kredi Ban.A.O. T.Vakıflar Bankası Özel Toplam	74.237 5 100 658 75.000	98.98 0.01 0.13 0.88
Turhal süt ve Yem San.T.A.Ş.	T.Süt Endüstrisi Kur. Şekerbank T.A.Ş. Belediye (Turhal) Turhal ve Civ.Pancar Ekici Koop. Özel Toplam	3.750 5.000 1.500 4.000 750 15.000	25.00 33.33 10.00 26.67 5.00
T.C.D.D.	Hazine	50.000.000	100.00
T.C.Merkez Bank.A.Ş.	Hazine T.C.Emekli Sandığı Milli Bankalar Bankalar İmtiyazlı Ş. Tic.Mües.Tüz.ve Ge.Ki. Toplam	13.671 250 5.793 1.034 4.252 25.000	54.68 1.00 23.17 4.14 17.01
T.C.Turizm Bank.A.Ş.	Hazine İller Bankası T.C.Ziraat Bankası Denizcilik Bankası Güven Sigorta Özel İdare (Mersin) Belediye(Muhtelif) T.Ticaret Bankası Özel Toplam	2.171.888 250 75.798 1.000 50 11 3 1.000 250.000 2.500.000	86.87 0.01 3.03 0.04 - - - 0.04 10.01

T.C.Ziraat Bankası	Hazine	15.000.000	100.0
Türk Hava Yoll.A.O.	Hazine	998.594	99.8
	P.T.T.	1.000	0.1
	T.C.D.D.	100	0.0
	Özel	351	0.0
	Toplam	1.000.000	
TÜRKKABLO A.Ş.	T.E.K.	21.280	38.0
	Özel	34.720	62.0
	Toplam	56.000	
TÜMOSAN-Türk Motor San.T.A.Ş.	Hazine	2.600.100	86.6
	M.K.E.K.	125.000	4.1
	T.Z.D.K.	20.000	0.6
	Denizcilik Bank.	50.000	1.6
	Dev.San.İşçi Ya- tırım Bank.	204.900	6.6
	Toplam	3.000.000	
TÜMAŞ-Türk Mühen. Müşavirlik A.Ş.	T.P.A.O.	1.140	19.0
	Azot San.T.A.Ş.	900	15.0
	T.Şeker Fab.A.Ş.	900	15.0
	Şeker Sigorta A.Ş.	660	11.0
	Özel	2.400	40.0
	Toplam	6.000	
Türktur İnş.ve Tu- rizm A.Ş.	T.C.Ziraat Bank.	58.000	49.5
	T.Vakıflar Bank.	35.000	29.9
	Özel	24.000	20.5
	Toplam	117.000	
(TOE) Türk Otomotiv Endüstrisi A.Ş.	M.K.E.K.	37.400	10.0
	OYAK	299.013	79.9
	Özel	37.587	10.0
	Toplam	374.000	
TAKSAN-Takım Tezgah. San.T.A.Ş.	Hazine	1.194.000	79.6
	M.K.E.K.	174.000	11.6
	T.Demir-Çelik İşl. Gen.Müd.	30.000	2.0
	Sümerbank	20.000	1.3
	DEŞİYAB	81.900	5.5
	Toplam	1.500.000	
T.Ticaret Bank.A.Ş.	Hazine	15.624	12.5
	Sümerbank	450	0.3
	T.Emlâk Kredi Bank.	305	0.2
	T.C.Ziraat Bank.	750	0.6
	T.Vakıflar Bank.	3.750	3.0
	Özel	104.121	83.3
	Toplam	125.000	

T.Traktör ve Ziraat Makinaları A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası	3.456	4.94
	M.K.E.K.	21.008	30.01
	T.Z.D.K.	7.021	10.03
	Özel	38.515	55.02
	Toplam	70.000	
TELMAŞ	P.T.T.	1.040.000	40.00
	Özel	1.560.000	60.00
	Toplam	2.600.000	
Tavşanlı Yem Fab.	Yem Sanayii	10.000	33.30
	Özel	20.000	66.70
	Toplam	30.000	
TUSAŞ-Türk Uçak San.A.O.	Hazine	825.000	55.00
	T.Havâ Kuv.Güç.Vk.	675.000	45.00
	Toplam	1.500.000	
T.Bağcılar Bank.A.Ş.	Hazine	50	0.10
	Etibank	20	0.04
	T.C.Ziraat Bank.	60	0.12
	Sümerbank	130	0.26
	Özel	49.740	99.48
	Toplam	50.000	
T.Çimento San.T.A.Ş.	Hazine	6.900.000	98.572
	Sümerbank	45.000	0.643
	T.Emlâk Kredi Bank.	44.900	0.641
	Ankara Çimento San.	100	0.001
	T.İş Bankası	10.000	0.143
	Toplam	7.000.000	
	Hazine	35.000.000	100.00
T.Demir-Çelik İşl.			
T.Elektrik Kurumu	Hazine	50.000.000	100.00
TEMSAN-T.Elektromekanik San.A.Ş.	Hazine	530.100	53.01
	M.K.E.K.	29.000	2.90
	T.E.K.	380.000	38.00
	T.Şeker Fab.A.Ş.	10.000	1.00
	DEŞİYAB	40.900	4.09
	T.Vakıflar Bank.	10.000	1.00
	Toplam	1.000.000	
TESTAŞ-T.Elektronik San.T.A.Ş.	Hazine	410.100	82.02
	M.K.E.K.	29.000	5.80
	P.T.T.	10.000	2.00
	T.R.K.	5.000	1.00
	Denizcilik Bank.T.A.O.	5.000	1.00
	T.A.O.	22.900	4.58
	DEŞİYAB	13.000	2.60
	Türk Donanma Vak.	5.000	1.00
	P.T.T.Bir.Yar.San.	500.000	
	Toplam		

T.Emlâk Kredi Bank.	Hazine	2.950.500	98.35
	Sümerbank	1.000	0.03
	T.C.Emekli San.	45.500	1.52
	Güven Sigorta A.Ş.	600	0.02
	T.İş Bankası	1.000	0.03
	Milli Reasürans		
	T.A.Ş.	1.400	0.05
	Toplam	3.000.000	
T.Garanti Bankası	Güven Sigorta A.Ş.	20	0.00
	Özel	599.980	99.99
	Toplam	600.000	
T.Halk bankası	Hazine	4.951.181	99.02
	T.C.Ziraat Bank.	1.150	0.02
	Sümerbank	1.000	0.02
	Etibank	250	0.00
	Özel	46.419	0.92
	Toplam	5.000.000	
S.S.T.Halk Bank.	T.Halk Bank.A.Ş.	5	0.01
Mem.Müs.Tük.Koop.	T.Halk Bank.Mem.		
	Müs.Tük.Koop.Ort.	491	98.99
	Toplam	946	496
TİMLÖ-T.İnş.Malz.	T.Emlâk Kredi Bank.	59.880	99.80
Ltd.Şti.	İstanbul İmar Ltd.		0.20
	Şti.	120	
	Toplam	60.000	
T.İş Bankası A.Ş.	Hazine	4.646	11.61
	Özel	35.354	88.39
	Toplam	40.000	
T.K.İ.	Hazine	26.000.000	100.00
T.P.A.O.	Hazine	9.392.585	93.93
	Sümerbank	5.000	0.05
	T.C.Emekli Sandığı	547.336	5.47
	Etibank	16.665	0.17
	Özel	38.414	0.38
	Toplam	10.000.000	
T.Radyo T.V.Kurumu	Hazine	1.500.000	100.00
T.Sel.Kağıt Fab.İş.	Hazine	18.000.000	100.00
TÜSTAŞ-Sınai Tesis:	M.K.E.K.	3.900	26.00
A.Ş.	T.D.Ç.İ.	3.300	22.00
	T.Ticaret Bank.	2.550	17.00
	Özel	5.250	35.00
	Toplam	15.000	
T.Süt End.Kurumu	Hazine	3.000.000	100.00

T.Şeker Fab.A.Ş.	Hazine	7.799.988	86.66
	Sümerbank	33.332	0.37
	T.C.Ziraat Bank.	1.000.000	11.11
	T.İş Bankası	166.660	1.86
	Özel	20	-
	Toplam	9.000.000	
T.Tütünçüler Bank. A.Ş.	Hazine	210	1.40
	T.C.Ziraat Bank.	21	0.14
	Özel	14.769	98.46
	Toplam	15.000	
Tunst Seyahat A.Ş.	T.H.Y.	150	12,5
	Özel	1.050	87,5
	Toplam	1.200	
T.Vakıflar Ban.T.A.O.	Sümerbank.	2.000	1.00
	T.C.Ziraat Bank.	2.000	1,00
	T.Emlâk Kredi Bank.	4.000	2,00
	Vakıflar Gn.Müd.	110.000	55,00
	Mülhak Vakıflar	40.000	20,00
	T.İş Bankası	2.000	1,00
	Özel	40.000	20,00
	Toplam	200.000	
T.Yapağı Tiftik A.Ş.	Hazine	475.000	95,00
	Sümerbank	15.000	3,00
	Dev.Üret.Çiftlikleri	4.000	0,80
	T.C.Ziraat Bank.	3.000	0,60
	T.Z.D.K.	1.000	0,20
	Et-Balık Kurumu	2.000	0,40
	Toplam	500.000	
T.Zirai Donatım Kr.	Hazine	10.000.000	100,00
Uçak Yem Fab.A.Ş.	T.H.Y.	2.355	94,20
	Özel	145	5,80
	Toplam	2.500	
Umumi Mağazalar T.A.Ş.	Sümerbank	3.750	7,50
	T.Emlâk Kredi Bank.	2.500	5,00
	T.İş Bankası	10.000	20,00
	Özel	33.750	67,50
	Toplam	50.000	
Uşak Yem Fab.A.Ş.	Yem San.T.A.Ş.	5.400	25,00
	Şekerbank T.A.Ş.	1.799	8,33
	Özel İdare(Uşak)	174	0,80
	Belediye "	99	0,46
	Özel	14.128	65,41
	Toplam	21.600	

Ülfet Gıda ve Sabun San.A.Ş.	T.C.Ziraat Bank. T.Vakıflar Bank. Özel Toplam	23.506 750 3.244 27.500	85.48 2.72 11.80
Ünye Çimento San. T.A.Ş.	T.Çimento San.T.A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kur. Özel Toplam	57.409 56.495 11.096 125.000	45.93 45.20 8.87
Yem San.T.A.Ş.	T.C.Ziraat Bankası Hazine Toprak Mah.Ofisi Et Balık Kurumu T.Z.D.K. Yapağı-Tiftik A.Ş. Güneş Sigorta Toplam	62.160 306.000 20.600 7.450 2.840 710 240 400.000	15.54 76.50 5.15 1.86 0.71 0.18 0.06
YEMTA-Tariş Yem San. Ltd.Şti.	Yem San.T.A.Ş. Özel Toplam	3.000 12.000 15.000	20.00 80.00
Yeni Çeltek Kömür ve Madencilik A.Ş.	T.Şeker Fab.A.Ş. Muhtelif Belediye Özel Toplam	800 700 3.500 5.000	16.00 14.00 70.00
Yeşilova Halı Yün İplik Fab.T.A.Ş.	T.Yapağı-Tiftik A.Ş. Burdur Özel İdaresi Güney Belediyesi Özel Toplam	10.000 9.103 240 30.657 50.000	20.00 18.20 0.48 61.32
YİFAŞ-Yeşilyurt İp- lik,Dokuma Fab.A.Ş.	Sümerbank T.Vakıflar Bank. Özel Toplam	9.200 2.820 47.980 60.000	15.33 4.70 79.97
YURTAŞ-Yurt Ürün. San.A.Ş.	Et Balık Kurumu T.C.Ziraat Bank. GİMA T.A.Ş. Sümerbank T.İş Bankası Özel Toplam	993 3.258 1.000 300 300 3.149 9.000	11.10 36.20 11.10 3.30 3.30 35.00
Yibitaş Kratf Torba San.T.A.Ş.	S.E.K.A. Yibitaş Yozgat Çim.Fb. Özel Toplam	3.000 6.000 21.000 30.000	10.00 20.00 70.00

